

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 18. tammikuuta 2018
(OR. en)

7613/12
DCL 1

GENVAL 13

TURVALLISUUSLUOKITUKSEN POISTAMINEN

Asiakirja: ST7613/12 RESTREINT UE/EU RESTRICTED

Päivämäärä: 30. maaliskuuta 2012

Muuttunut jakelu: Julkinen

Asia: VIIDETTÄ KESKINÄISTÄ ARVIOINTIKIERROSTA
KOSKEVA ARVIOINTIKERTOMUS
TALOUSRIKOKSET JA TALOUSRIKOSTUTKINTA
SUOMEA KOSKEVA KERTOMUS

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena toisinto asiakohdassa mainitusta asiakirjasta, jonka turvallisuusluokitus on poistettu.

Tämän asiakirjan teksti on sama kuin edellisen toisinnon teksti.

EUROOPAN UNIONIN
NEUVOSTO

Bryssel, 30. maaliskuuta 2012 (23.04)
(OR. en)

7613/12

RESTREINT UE/EU RESTRICTED

GENVAL 13

VIIDETTÄ KESKINÄISTÄ ARVIOINTIKIERROSTA
KOSKEVA ARVIOINTIKERTOMUS
TALOUSRIKOKSET JA TALOUSRIKOSTUTKINTA

SUOMEA KOSKEVA KERTOMUS

Sisällysluettelo

1.	<u>JOHDANTO</u>	5
2.	<u>KANSALLINEN JÄRJESTELMÄ JA RIKOSPOLITIikka</u>	7
2.1.	<u>Erikoisyksiköt</u>	7
	<u>2.1.1. Tutkintaviranomaiset</u>	7
	<u>2.1.2. Varallisuuden takaisin hankinnasta vastaava toimisto (ARO) ja muut sellaiset yksiköt</u>	10
	<u>2.1.3. Oikeusviranomaiset</u>	13
	<u>2.1.4. Valtiovarainministeriön hallinnonala</u>	17
	<u>2.1.5. Finanssivalvonta</u>	19
	<u>2.1.6. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala</u>	21
	<u>2.1.7. Ympäristöministeriön hallinnonala</u>	22
	<u>2.1.8. Asiantuntemuksen taso ja koulutus</u>	24
2.2.	<u>Rikospolitiikka</u>	34
	<u>2.2.1. Talousrikoksen määritelmä Suomessa</u>	34
	<u>2.2.2. Hallitusohjelma</u>	36
	<u>2.2.3. Valtioneuvoston periaatepäätökset – talousrikostorjuntaohjelmat</u>	36
	<u>2.2.4. Talousrikostorjunnan johtoryhmä</u>	37
	<u>2.2.5. Rikosprosessin kesto kriminaalipolitiikan erityiskysymyksenä</u>	39
	<u>2.2.6. Tuottoon suuntautuva politiikka</u>	40
	<u>2.2.7. Virallinen tutkintamenettely rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseksi</u>	41
	<u>2.2.8. Varojen jäljittämisen, takavarikoinnin ja menetetyksi tuomitsemisen etusijaisuus</u>	41
	<u>2.2.9. Varojen jäljittäminen, takavarikointi ja menetetyksi tuomitseminen esitutkinnan erillisenä tavoitteena</u>	42
2.3.	<u>Päätelmät</u>	43
	<u>2.3.1. Tutkintaviranomaiset</u>	43
	<u>2.3.2. Oikeusviranomaiset</u>	50
	<u>2.3.3. Rikospolitiikka</u>	50
	<u>2.3.4. Koulutus</u>	53
3.	<u>TUTKINTA JA SYYTTEESEENPANO</u>	54
3.1.	<u>Käytettävissä olevat tiedot ja tietokannat</u>	54
	<u>3.1.1. Tietokannat ja rekisterit</u>	54
3.2.	<u>Yhteistyö kansallisella tasolla</u>	58
	<u>3.2.1. Pankkitilien yksilöinti</u>	58

3.3.	<u>Yhteistyö Euroopan tasolla</u>	60
3.3.1.	<u>Oikeudelliset puitteet</u>	60
3.3.2.	<u>Tietopyynnöt AROn kautta</u>	62
3.3.3.	<u>Toimivaltaiset viranomaiset</u>	62
3.3.4.	<u>Kohdattuja ongelmia</u>	63
3.4.	<u>Talousrikostutkinta ja taloustiedustelun käyttö</u>	64
3.4.1.	<u>Oikeudelliset puitteet</u>	64
3.4.2.	<u>Erityiset oikeudelliset valtuudet ja välineet rikollisen toiminnan taloudellisten näkökohtien tutkimiseksi</u>	64
3.4.3.	<u>Talousrikostutkinnan käyttö ja tehokkuus tietyissä rikoksissa</u>	64
3.4.4.	<u>Rikoksen talousnäkökohtien tutkiminnan jatkaminen jutun päätyttyä</u>	65
3.4.5.	<u>Yksityisten asiantuntijoiden osallisuus tutkimuksen aikana</u>	66
3.4.6.	<u>Taloustiedustelu</u>	66
3.5.	<u>Yhteistyö Europolin ja Eurojustin kanssa</u>	68
3.5.1.	<u>Yhteistyö Europolin kanssa</u>	68
3.5.2.	<u>Yhteistyö Eurojustin kanssa</u>	69
3.6.	<u>Päätelmät</u>	70
3.6.1.	<u>Tiedot ja tietokannat</u>	70
3.6.2.	<u>Yhteistyö kansallisella tasolla</u>	71
3.6.3.	<u>Yhteistyö Euroopan tasolla</u>	71
3.6.4.	<u>Talousrikostutkinta ja taloustiedustelun käyttö</u>	71
3.6.5.	<u>Yhteistyö Europolin ja Eurojustin kanssa</u>	73
4.	<u>JÄÄDYTTÄMINEN JA MENETETYKSI TUOMITSEMINEN</u>	75
4.1.	<u>Jäädättäminen</u>	75
4.1.1.	<u>Kansallisella tasolla</u>	75
4.1.2.	<u>Yhteistyö Euroopan tasolla – puitepäätöksen 2003/577/YOS täytäntöönpano</u>	77
4.1.3.	<u>Keskinäinen oikeusapu jäädättämisen alalla</u>	77
4.1.4.	<u>Suomen viranomaisten arvio puitepäätöksestä 2003/577/YOS</u>	82
4.2.	<u>Menetetyksi tuomitseminen (mukaan lukien puitepäätökset 2005/212/YOS ja 2006/783/YOS)</u>	82
4.2.1.	<u>Menetetyksi tuomitseminen kansallisella tasolla</u>	82
4.2.2.	<u>Menettämisseuraamus Euroopan tasolla</u>	84
4.3.	<u>Päätelmät</u>	85

<u>5.</u>	<u>YHTEISÖJEN TALOUDELLISTEN ETUJEN SUOJAAMINEN</u>	88
<u>5.1.</u>	<u>Käytettävissä olevat mekanismit, erityisesti yhteistyö OLAFin kanssa</u>	88
	<u>5.1.1. Toimenpiteet proaktiivisen tiedon OLAFiin lähettämisen</u>	
	<u>varmistamiseksi</u>	88
	<u>5.1.2. OLAFin informoiminen asiaankuuluvien rikosjuttujen tuloksista</u>	88
	<u>5.1.3. Euroopan komission mahdollinen asema rikostutkinnassa</u>	88
	<u>5.1.4. OLAFin virkailijoiden osallistuminen rikostutkintaan</u>	88
	<u>5.1.5. OLAFin osallistuminen yhteiseen tutkintaryhmään (JIT)</u>	88
	<u>5.1.6. Kokemukset Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen vastaisia</u>	
	<u>petoksia käsittelevistä yhteisistä tutkintaryhmistä</u>	89
	<u>5.1.7. OLAF-yhteyksien koordinointi</u>	89
	<u>5.1.8. Odotukset OLAFin tuen suhteen</u>	89
<u>5.2.</u>	<u>Päätelmät</u>	90
<u>6.</u>	<u>SUOSITUKSET</u>	91
<u>6.1.</u>	<u>Suosituksia Suomelle</u>	91
<u>6.2.</u>	<u>Suosituksia Euroopan unionille, sen jäsenvaltioille, toimielimille ja virastoille</u>	93
	<u>Annex A: Programme for the on-site visit</u>	94
	<u>Annex B: List of persons interviewed/met</u>	97
	<u>Annex C: List of abbreviations/glossary of terms</u>	100

1. JOHDANTO

Järjestäytyneen rikollisuuden monialaisen työryhmän¹ kokouksessa 26.2.2008 puheenjohtajavaltio ehdotti viidennelle keskinäiselle arviointikierrokselle kolmea mahdollista aihetta², joista kaksi sai huomattavaa kannatusta. Järjestäytyneen rikollisuuden monialaisen työryhmän kokouksessa 6.5.2008 valtuuskuntien enemmistö oli talousrikollisuuden ja talousrikostutkinnan valitsemisen kannalla. 17.6.2008 työryhmä päätti, että viidennen kierroksen aiheena on "talousrikokset ja talousrikostutkinta". Arvioinnin piiriin kuuluu lukuisia talousrikollisuuden torjunnan kannalta tärkeitä säädöksiä. Sovittiin kuitenkin myös, että arviointi ei saisi rajoittua vain sen tarkasteluun, onko asiaan liittyvä EU:n lainsäädäntö saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, vaan aihetta olisi tarkasteltava laajemmin³ ja pyrittävä luomaan kokonaiskuva tietyn valtion järjestelmästä. Työryhmä hyväksyi 1.12.2008 yksityiskohtaisen kyselylomakkeen⁴.

Puheenjohtajavaltio Tšekki korosti arvioinnin tärkeyttä keskusteltaessa oikeudellisesta reaktiosta talouskriisiin⁵. Neuvosto korosti jälleen arvioinnin merkitystä vahvistaessaan OCTA 2009:n ja ROCTAn perusteella EU:n painopisteitä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa⁶.

Kansalaista palvelevaa vapauden, oikeuden ja turvallisuuden aluetta koskevassa tiedonannossaan komissio mainitsi arviointiin liittyviä aiheita, erityisesti rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemista ja takavarikoimista koskevien toiminnallisten puitteiden parantamisen⁷.

Järjestäytyneen rikollisuuden monialaisen työryhmän puheenjohtajan valtuuskunnille esittämän kirjallisen pyynnön perusteella jäsenvaltiot nimesivät asiantuntijoita, joilla on huomattavaa käytännön tietoa talousrikollisuuden ja talousrikostutkinnan alalla.

¹ Heinäkuun 2010 alusta vastuu tästä prosessista on siirretty yleisten kysymysten ja arvioinnin työryhmälle (GENVAL).

² 6546/08 CRIMORG 34.

³ 10540/08 CRIMORG 89.

⁴ 16710/08 CRIMORG 210.

⁵ 9767/09 JAI 293 ECOFIN 360.

⁶ 8301/2/09 REV 3 CRIMORG 54.

⁷ 11060/09 JAI 404.

Järjestäytyneen rikollisuuden monialainen työryhmä keskusteli kokouksessaan 17.3.2009 arviointivierailujen tarkistetusta järjestyksestä ja hyväksyi sen⁸. Tällä arviointikierroksella Suomi oli viidestoista arvioitava jäsenvaltio.

Tämän arvioinnin tehtäväkseen saaneet asiantuntijat olivat Vania Nestorova (syyttäjä, ylempi syyttäjänvirasto, Sofia/Bulgaria), Marina Krantz-Singer (päättökija, Hessen osavaltion rikospoliisi, Wiesbaden/Saksa) ja Teresa Almeida (yleinen syyttäjä, *Departamento de Investigação e Acção Penal de Lisboa*, Lissabon/Portugali). Läsä oli myös kaksi tarkkailijaa: Ioana van Nieuwkerk (lakimies, Eurojust, Haag/Alankomaat) ja Rafaël Rondelez (talousrikos- ja teknologiayksikkö, Europol, Haag/Alankomaat) yhdessä Milena Petkovan ja Peter Nathin kanssa neuvoston pääsihteeristöstä. Tähän vierailuun Suomessa eivät ole osallistuneet Euroopan komission DG Home eikä OLAF.

Tämän kertomuksen laati tuo asiantuntijaryhmä neuvoston pääsihteeristön avulla 2–6.5.2011 tehdyn arviointivierailun havaintojen ja Suomen arviointikyselyyn antamien yksityiskohtaisten vastausten perusteella.

⁸ 5046/1/09 REV 1 CRIMORG 1.

2. KANSALLINEN JÄRJESTELMÄ JA RIKOSPOLITIIKKA

2.1. Erikoisyksiköt

2.1.1. Tutkintaviranomaiset

2.1.1.1. Poliisin, tullin, rajavartioston yhteistyö

Muuan Suomen lainvalvonnan erityspiirre on niin sanottu poliisi-, tulli-, rajavartiostoyhteistyö (PTR-yhteistyö). Maan koon, sen voimavarojen rajallisuuden, eri lainvalvontaviranomaisten välisten tietokatkojen ja yhteiskunnan jatkuvien muutosten takia Suomi on luonut hyvin tiiviin yhteistyön mekanismit näiden kolmen lainvalvontaviranomaisen välille, jonka tärkein ilmentymä on Vantaalla Keskusrikospoliisin tiloissa sijaitsevan kansallisen PTR-keskuksen ja Turun, Joensuun, Oulun, Rovaniemen paikallisyksiköiden sekä Helsingin sataman ja Helsinki-Vantaan lentoaseman yhteinen PTR-rikostiedustelu- ja -analyysitoiminto.

2.1.1.2. Poliisihallitus

Poliisin valtuudet perustuvat poliisilakiin⁹, esitutkintalakiin¹⁰, pakkokeinolakiin¹¹ ja joihinkin erityislakeihin kuten järjestyslakiin.

Tärkeimmät poliisin (ja myös muiden esitutkintaviranomaisten) itsenäisesti käytettävissä olevat voimakeinot ovat kiinniottaminen ja pidättäminen, etsintä, takavarikointi ja myymis- ja hukkaamiskielto. Poliisilla on oikeus saada luottamuksellisia tietoja (kuten pankki- ja tilitietoja) viranomaisilta ja yhteisöiltä ja saada tietoja yksityishenkilöiltä, jollei tällaisten tietojen antaminen tai käyttäminen todisteena ole laissa kiellettyä tai rajoitettua. Poliisi voi itse päättää järjestää peitetoimintaa ja koehankintoja sekä suorittaa valvontaa ja teknistä valvontaa.

Sisäasiainministeriön alainen **Poliisihallitus** johtaa ja ohjaa operatiivista poliisitoimintaa Suomessa. Suoraan Poliisihallituksen alaisuudessa toimivat poliisilaitokset, poliisin valtakunnalliset yksiköt sekä Poliisiammattikorkeakoulu ja Poliisin Tekniikkakeskus. Poliisihallitus vastaa näiden

⁹ Poliisilaki 7.4.1995/493.

¹⁰ Esitutkintalaki 30.4.1987/449.

¹¹ Pakkokeinolaki 30.4.1987/450.

yksiköiden tulosoajauksesta. Poliisihallituksen tehtävänä on suunnitella, kehittää, johtaa ja valvoa poliisitoimintaa ja sen tukitoimintoja. Lisäksi Poliisihallitus vastaa poliisiyksiköiden tulosoajauksesta ja päättää poliisiyksiköiden välisistä yhteisistä operaatioista.

Suomessa on 24 poliisilaitosta, joista kaikkiaan 17:llä on talousrikostutkintaa suorittavia tutkintayksiköitä ja/tai -ryhmiä.

Poliisilaitosten talousrikostutkintayksiköt ovat muodostaneet neljä maantieteellistä verkostoa: eteläisen, läntisen, itäisen ja pohjoisen yhteistyöverkoston. Verkostojen alueella toimivat poliisilaitokset ovat poliisipäällikköjen johdolla tehneet sopimuksen alueen muiden poliisilaitosten kanssa yhteistoiminnasta talousrikosten tutkinnassa ja torjunnassa.

Vuonna 2010 Suomessa talousrikostutkintaan oli poliisissa osoitettu yhteensä 499 virkaa. Tutkintayksiköiden vakiokokoonpanoon kuuluu yksikön päällikön lisäksi tutkinnanjohtajia, tutkijoita, sihteereitä ja taloustutkijoita (rikosteknisiä tilintarkastajia). Jokaisessa talousrikosyksikössä on myös liiketoimintakiellon valvontaan, rikoshyödyn jäljittämiseen sekä tiedustelu- ja tarkkailutoimintaan erikoistunutta henkilöstöä. Yksiköt vastaavat pääasiallisesti oman maantieteellisen alueensa talousrikostutkinnasta.

Talousrikosten arviointiyksikkö aloitti toimintansa vuonna 2005 pääkaupunkiseudulla. Vuodesta 2010 alkaen sen operaatiot on ulotettu koko maahan, ja yksikön toiminta jatkui Poliisihallituksen alaisena hankkeena. Yksikkö ei suorita varsinaista talousrikostutkintaa, mutta se tuottaa erilaisia palveluja talousrikostutkinnan ja -torjunnan tueksi. Yksikkö on vuodesta 2012 alkaen osa Keskusrikospoliisia.

2.1.1.3. Keskusrikospoliisi

Lisäksi **Keskusrikospoliisi (KRP) suorittaa talousrikostutkintaa**. KRP on valtakunnallinen poliisiyksikkö, joka toimii koko Suomen alueella. Sen tärkeimmät tehtävät ovat kansainvälisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, rikostorjunnan asiantuntijapalvelujen tuottaminen, rikoksia koskevien ajantasaisten ja luotettavien tilannetietojen tuottaminen erityisesti painottaen

järjestäytynyttä rikollisuutta, kohteen valintaan liittyvän prosessin johtaminen tapauksissa, joissa on kyse vakavista rikoksista, ja rikostorjuntamenetelmien kehittäminen.

Vuonna 2011 KRP:ssä oli 158 talousrikostutkijaa, joista 59 oli talousrikoslinjassa KRP:n toimitalossa Vantaalla.

Rahanpesun selvittelykeskus

Suomen rahanpesun selvittelykeskus on **Keskusrikospoliisin rikostiedusteluosaston rahanpesun torjuntayksikössä**. Se on jaettu Rahanpesun selvittelykeskukseen ja talousrikostiedustelun ja varojen jäljittämisen yksikköön. Vierailun aikaan taloustiedusteluyksikössä työskenteli 24 virkamiestä.

Sen lisäksi, että se kuuluu sellaisiin monenvälisiin verkostoihin kuin rahanpesunvastainen toimintaryhmä, Egmont-ryhmä, Interpol, Europol, EU-yhteistyö ja FIU.net, kansainvälistä yhteistyötä sääntelee 19 kahdenvälistä yhteisymmärryspöytäkirjaa.

Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus jäädättää pankkitransaktioita enintään viisi työpäivää.

Asiantuntijoille ilmoitettiin vierailun aikana, että on saatu aikaan sopimus uudesta rahanpesurekisteristä (joka muistuttaa Alankomaissa ja Tanskassa olevia). Uusi rekisteri on ollut käytössä vuoden 2012 alusta.

Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto (ARO)

Neuvoston päätöksen 2007/845/YOS nojalla perustettu **Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto Suomessa sijaitsee Keskusrikospoliisin rikostiedusteluosaston rahanpesun torjuntayksikön talousrikostiedustelutoimistossa**. CARIN-verkoston yhteyspiste on samassa toimistossa. Päätökseen liittyvät asiat on keskitetty tähän yksikköön. Toimiston päätehtävä on lähettää ja vastaanottaa viestejä Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaavan toimiston tiedustelusta.

Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava Suomen ARO-toimisto alkoi käyttää SIENA-tietojenvaihtojärjestelmää esikäyttäjänä keväällä 2011 toimistolta-toimistolle-periaatteella. Kytchentäpyyntö tehtiin maaliskuun 2011 alussa juuri ennen arviointivierailua, ja henkilöstöä koulutettiin kyseisenä kuukautena.

Tähän alaan on erikoistunut kaikkiaan kahdeksan poliisia; heistä neljän yhteystiedot ovat ARO-Matriisissa (toimistojen yhteinen taulukko). Ryhmässä työskentelee myös yksi yhteyshenkilö Verohallinnosta ja yksi ulosottoviranomaisista.

Vuonna 2010 Suomessa Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto sai vain yhden tietopyynnön toisesta jäsenvaltiosta; samana vuonna se lähetti viisi tietopyyntöä.

Suomessa Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto ei osallistu varojen jäädyttämiseen ennen tuomiota. Sillä ei ole pääsyä jäädyttämistä ja varojen tuomitsemista menetettäväksi koskeviin oikeudellisiin tiedostoihin. Yksiköllä on kuitenkin pääsy rikosasioista tehtyjä kanteluja koskevaan poliisin rekisteriin, joka sisältää päätökset alustavasta takavarikoinnista ja takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevista hakemuksista.

2.1.2. Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto (ARO) ja muut sellaiset yksiköt

2.1.2.1. Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto (ARO)

2.1.2. Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaava toimisto on Keskusrikospoliisiin kuuluva yksikkö. Sen toimintaa on esitelty luvussa 2.1.1.3.2.

Seuraavissa kappaleissa käsiteltävät yksiköt suorittavat myös toimintoja rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämässä.

2.1.2.2. Esitutkintaviranomaiset

Jokainen rikostutkintaa suorittava **esitutkintaviranomainen on velvollinen jäljittämään rikoksen tuottaman hyödyn** esitutkintalain 5 pykälän nojalla, ja tähän keskittyvät jäljempänä kappaleessa 2.1.2.4. tarkoitetut rikoksen tuottamaa hyötyä jäljittävät ryhmät.

2.1.2.3. Ulosottoviranomaiset

Varojen takaisinsaannin osalta **tuomioistuimen antamassa tuomiossa asetetun maksuvelvollisuuden** täytäntöönpaneminen Suomessa on yksiselitteisesti **ulosottoviranomaisen asia**. Tämän tehtävän suorittavat Suomen 22 alueellista ulosottovirastoa¹². Sillä ei ole merkitystä,

¹² Suomen viranomaiset ovat tiedottaneet, että kevästä 2011 järjestettiin kuusi erityistä perintäalaa erityisperintään keskittymistä varten, mikä sisältää myös esim. rikoksen tuottaman hyödyn.

perustuuko tuomioistuimen asettama maksuvelvoite siviili- vai rikosoikeudenkäyntiin, eikä sillä, onko velka valtiolle vai yksityiselle osapuolelle. Ulosottoviranomaiset vastaavat myös julkisoikeudellisten maksujen, kuten verojen, perimisestä.

Toisaalta jos on kyse siitä, että valtiolle tuomitaan menetettäväksi tiettyä omaisuutta (menettämisseuraamus), täytäntöönpano ei ole ulosottoviranomaisten asia¹³.

Pakkokeinolain 3 luvun mukaan varojen jäädyttäminen tai takavarikoiminen kuuluu ulosottoviranomaisille¹⁴.

2.1.2.4. Rikoksen tuottamaa hyötyä jäljittävät ryhmät

Edellä olevien lisäksi **rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseen** on perustettu **yhteisiä alueellisia ryhmiä**, jotka koostuvat verohallinnon, ulosottoviranomaisten ja poliisin virkamiehistä ja jotka suorittavat talousrikostutkintatehtäviä.

Varallisuuden takaisinhankinnasta vastaavan yksikön (ARO) lisäksi rikoksen tuottamaa hyötyä jäljittää 17 alueellista ryhmää, joissa on yhteensä 38 poliisin, 20 verohallinnon ja 19 ulosottoviranomaisten edustajaa.

Suomi on kouluttanut poliisin rahanetsintäkoiria, joita käytetään menestyksellä käteisen rahan haistamiseen.

2.1.2.5. Toimivallan jako esitutkintaviranomaisten ja ulosottoviranomaisten välillä

Esitutkintaviranomainen vastaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittamisestä ja tuomioistuimen turvaamistoimenpiteiden soveltamisesta. Turvaamistoimenpiteitä koskevan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta ja toimivallasta panna täytäntöön sitovia menettämismääräyksiä ja rikoshaitan korvaamispäätöksiä säädetään sakkojen täytäntöönpanolaissa ja ulosottolaissa. Kyseisten säännösten mukaan ulosottoviranomaiset panevat täytäntöön tuomioistuimen määräämät

¹³ Ks. sakkojen täytäntöönpanolain 38 pykälä.

¹⁴ Pakkokeinolain 3 luvun 8 pykälä.

taloudelliset turvaamistoimet ja taloudellisia menettämisseuraamuksia ja rikoshaitan korvaamista koskevat lainvoimaiset päätökset. Lainvalvontaviranomaiset panevat täytäntöön esineitä koskevat menettämismääräykset.

Säännösten mukaan ulosottoviranomainen vastaa turvaamistoimenpiteiden kohteena olevan omaisuuden ja esitutkintaviranomaisten takavarikoiman omaisuuden hallinnoimisesta tuomion täytäntöönpanoon saakka. Ulosottolain mukaan ulosottoviranomainen voi myydä omaisuutta menettelyn aikana, jos se voi helposti pilaantua, saattaa huonontua nopeasti tai on erityisen kallista säilyttää. Pakkokeinolain 4 luvun 10 pykälä antaa saman oikeuden paikallisille poliisipäälliköille ja tullilain 35 pykälä tullille.

2.1.2.6. Esitutkintaviranomaisten valtuudet

Poliisi vastaa tietojen vaihdosta päätöksen 2007/845/YOS mukaisesti. Esitutkintalain 5 pykälän mukaisesti esitutkintaviranomainen on velvollinen etsimään rikoksen tuottamaa hyötyä tapausta tutkiessaan. Niinpä jokainen esitutkintaan osallinen viranomainen on velvollinen etsimään rikoksen tuottamaa hyötyä tutkinnan aikana ja esitutkinnassa käytettävissä olevat keinot ovat käytettävissä myös rikoksen tuottaman hyödyn etsinnän osalta. Suomessa esitutkintaviranomaisia ovat poliisi, tulli ja rajavartiolaitos. Päättäjiksi nimetyt tutkintaviranomaisen omat virkamiehet vastaavat esitutkinnan johtamisesta. Syyttäjä johtaa esitutkintaa, kun poliisimies on tutkittavana epäillystä rikoksesta.

Rikoksen estääkseen tai selvittääkseen esitutkintaviranomainen voi itse päättää suorittaa tiedusteluja pankki-, yritys-, vakuutus- tai verosalaisuuden piiriin kuuluvista tiedoista ja käyttää tällaisia tietoja edellä mainittuihin tarkoituksiin, siis myös rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseen.

Esitutkintaviranomainen voi kysellä asianosaisilta tai todistajilta jäljittääkseen rikoksen tuottamaa hyötyä. Myös sellaisia henkilöitä voidaan kuulla todistajina, joilla ei ole mitään tietoa itse rikoksesta mutta joilla voi olla tietoa rikoksesta epäiltyjen henkilöiden taloudellisesta tilanteesta tai jotka ovat voineet hyötyä rikoksesta. Jos tällainen henkilö kieltäytyy todistamasta tai kertomasta tilanteesta ilman laillista perustetta, häntä voidaan esitutkintalain mukaan kuulustella tuomioistuimessa ja tuomioistuin voi pakottaa hänet todistamaan hänen kieltäytymisensä ollessa vailla laillista perustetta.

Esitutkintaviranomainen voi suorittaa kotietsinnän tai henkilöön käyvän etsinnän tai tutkinnan jäljittääkseen rikoksen tuottaman hyödyn. Viranomainen voi itsenäisesti käyttää varojen takavarikoinnin tai jäädyttämisen osalta pakkokeinolain 3 luvussa säädettyjä tilapäisiä turvaamistoimenpiteitä tai -määräyksiä varmistaakseen, että rikoksen tuottama hyöty saadaan takaisin. Tilapäisten turvaamistoimien pitämiseksi voimassa esitutkintaviranomaisen on tehtävä hakemus tuomioistuimelle viikon kuluessa tilapäisen turvaamistoimen määräämisestä.

Tuomioistuin voi päätutkijan pyynnöstä määrätä, että varojen jäädyttämis- tai takavarikointimääräys pysyy voimassa neljä kuukautta kerrallaan. Pakkokeinot voivat jatkua usean neljän kuukauden jakson, jos päätutkija sitä pyytää ja tuomioistuin sen hyväksyy.

Pakkokeinolain 4 luvun mukaan esitutkintaviranomainen voi itsenäisesti päättää esineiden takavarikoinnista neljäksi kuukaudeksi kerrallaan tarvittaessa, jollei tuomioistuimelle tehdä hakemusta sen kumoamiseksi. Tuomioistuin voi kumota päätöksen tai pitää takavarikoinnin voimassa. Tuomioistuimen päätöksellä takavarikko voi jatkua neljä kuukautta.

Syyttävaviranomaisilla on samat valtuudet pakkokeinojen suhteen kuin esitutkintaviranomaisilla esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana.

2.1.3. Oikeusviranomaiset

2.1.3.1. Syyttäjälaitos

Suomen syyttäjälaitos koostuu 13 paikallisesta syyttäjänvirastosta ja keskusviranomaisena toimivasta Valtakunnansyyttäjänvirastosta. Vuonna 2011 paikallisissa syyttäjänvirastoissa on 36 syyttäjää, joiden päätehtäväalueena on talousrikollisuus. Valtakunnansyyttäjänvirastossa on yksi talousrikostapauksista vastaava Valtionsyyttäjä.

Tosiasiassa Valtakunnansyyttäjänvirastossa talousrikostapauksia käsittelee kaksi Valtionsyyttäjää syyteasiainyksikössä. Heidän työmääränsä vastaa yhtä miestyövuotta talousrikostapauksia varten.

Vain Helsingissä talousrikoksia käsittelevillä syyttäjillä on oma osastonsa 13 talousrikossyyttäjineen. Muilla syyttäjänvirastoilla on toisenlaiset organisaatiomallit.

Syyttäjien tehtävänä on suorittaa itsenäisesti heidän esimiestensä heille osoittamat syyttäjän tehtävät talousrikostapauksissa, esitutinnan aikana ja syytteiden tutkimisen aikana ja oikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa, myös Korkeimmassa Oikeudessa. Talousrikossyyttäjien muutoksenhakemukset ja vastineet Korkeimmassa Oikeudessa kulkevat Valtionsyyttäjän kautta.

Vuosien 2006 ja 2010 välillä päätyökseen talousrikoksia käsittelevät syyttäjät käsitelivät noin 300–500 vaativimmista rikostapauksista. Noin 1000 talousrikostapausta osoitetaan muille syyttäjille joka vuosi.

Syyttäjillä on valta itsenäisesti suorittaa syyteharkinta. Vain Valtakunnansyyttäjällä on oikeus ottaa hoitaakseen alemman syyttäjän käsittelemä tapaus ja tehdä päätös itse tai määrätä joku alempi syyttäjä ajamaan syytettä asiassa.

Valtakunnansyyttäjällä, Apulaisvaltakunnansyyttäjällä ja Valtionsyyttäjällä on valta käsitellä rikosasioita koko maassa. Aluesyyttäjien valta rajoittuu niihin rikostapauksiin, jotka kuuluvat kyseisen syyttäjänviraston toiminta-alueella olevien käräjäoikeuksien toimivaltaan. Vierailun aikaan Suomen eduskunta oli hyväksynyt lain syyttäjälaitoksesta, jonka oli määrä tulla voimaan syksyllä 2011. Tuon lain 7 pykälän mukaan myös paikallisten syyttäjien vallan on määrä tulevaisuudessa kattaa koko maa. Yksi tämän muutoksen tavoitteista on vahvistaa talousrikostapausten käsittelyä.

2.1.3.2. Tuomarien asema esitutkintavaiheessa

Arviointiryhmälle kerrottiin, että Suomessa **tuomarit** eivät osallistu esitutkintaan.

2.1.3.3. Tuomioistuimet

Suomessa **tuomioistuinten** toimintaa johtaa oikeusministeriö. Tuomioistuimet ovat yleisiä tuomioistuimia ja hallintotuomioistuimia. Yleisiä tuomioistuimia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet ja Korkein Oikeus. Käräjäoikeuden päätökseen voi hakea muutosta hovioikeudessa. Hovioikeuden

päätökseen voi hakea muutosta Korkeimmassa Oikeudessa. Tuomioistuimissa ei ole erityisesti talousrikostapauksiin erikoistuvia osastoja, mutta Helsingin käräjäoikeuden kahdeksasta osastosta neljä käsittelee muun muassa talousrikosasioita.

Rikosasioissa toimivaltainen tuomioistuin määräytyy oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun mukaisesti.

Tuomioistuimet käyttävät toimivaltaansa; toisin sanoen ne päättävät, mikä on oikein yksittäistapauksessa. Tuomioistuimet ovat riippumattomia: niitä sitoo vain voimassa oleva laki. Mikään ulkopuolinen taho ei voi puuttua niiden päätöksiin. Perustuslaki takaa tuomioistuinten riippumattomuuden.

2.1.3.4. Ulosottoviranomaiset

Ulosottoviranomainen on oikeusministeriön hallinto-osaston alainen, ja Suomessa se on valtion erityisviranomainen. Järjestelmä on kahtalainen: se koostuu **Valtakunnanvoudinvirastosta** ja sen alaisista ulosottovirastoista, joita on 22 Suomessa.

Valtakunnanvoudinvirasto vastaa ulosoton yleisestä hallinnoinnista, johtamisesta ja valvonnasta. Varsinaisen täytäntöönpanon ja esimerkiksi saatavien perimisen hoitavat ulosottovirastoissa työskentelevät ulosottomiehet omalla vastuullaan. Ulosottomiehet ja heidän alaisensa toimivat ulosottomiehinä. Käytännössä kaikki ulosottomiehet hoitavat sekä siviilioikeudelliset että rikosoikeuden alaiset saatavat. Niiden tehtäviä ei ole osoitettu eri yksiköille täytäntöönpanoa varten saatavan alkuperän perusteella.

Erityisulosottoa ollaan parhaillaan ulottamassa kattamaan koko maa. Tähän saakka Suomessa on ollut kaksi ulosottovirastoa kokoaikaisin erikoisperintäosastoin. Vuonna 2011 tämä toiminto ulotetaan jokaiseen ulosottovirastoon. Suomen ulosottovirastot on jaettu kuuteen erikoistuneeseen ulosottoalueeseen, joissa ulosottomiehet hoitavat erikoisperintätapaukset päätyönään.

Ulosottoviranomaisista ja heidän valtuuksistaan säädetään ulosottolaissa.

2.1.3.5. Konkurssiasiamies

Oikeusministeriön yhteydessä toimiva konkurssiasiamies on itsenäinen viranomainen, joka pääasiallisesti harjoittaa konkurssipesien hallinnon valvontaa Suomessa. Talousrikollisuuden torjunta on kuitenkin yksi konkurssiasiamiehen tärkeimmistä painopistealoista.

Pesähoitajien (jotka ovat Suomen järjestelmässä yksityisen sektorin lakimiehiä) tehtävänä on antaa pyynnöstä ja myös pyytämättä tietoja konkurssiasiamiehelle. Konkurssiasiamiehellä on oikeus tarkastaa kaikki konkurssipesään kuuluvat ja konkurssivelalliseen liittyvät asiakirjat ja kirjanpidot. Salassapitovelvollisuutta koskevista säännöistä riippumatta konkurssiasiamiehellä on sama oikeus kuin konkurssipesällä tai velallisella itsellään saada, maksutta, kaikki velallisen tai pesän taloudelliseen tilanteeseen liittyvät tiedot sekä tiedot velallisen tai pesän pankkitileistä, tilisiirroista jne. Konkurssiasiamiehellä on oikeus osallistua konkurssipesän velkojien kokouksiin. Asiamiehellä on oikeus saada poliisi- ja muuta viranomaisapua.

Konkurssiasiamiehen valvonnassa olevilla pesähoitajilla on velvollisuuksia, joiden tarkoituksena on yksinomaan talousrikollisuuden torjunta. Pesähoitajilla, jotka ovat yleensä asianajajia, on velvollisuus ilmoittaa kaikista konkurssivelallisen laiminlyönneistä ja rikkomuksista konkurssiasiamiehelle, jolla on oikeus ja valmiudet suorittaa velallisen tilien ja toimien erityistarkastus. Jokaisessa konkurssissa pesähoitaja laatii asiakirjan, velallisselvityksen, jossa on esitettävä tiedot velallisen omistus- ja konsernisuhteista, konkurssin pääasialliset syyt ja havainnot velallisen toimista ennen konkurssia. Pesähoitajilla katsotaan olevan velvollisuus ilmoittaa poliisille kirjanpitorikoksia ja velallisen rikoksia koskevista havainnoista (sitä kuin rikoslaissa kuvataan).

Konkurssiasiamies voi nimetä tarkastajan suorittamaan velallisen toimien hoidosta, tileistä ja toimista erityistarkastuksen. Aloite erityistarkastuksen tekemiseen voi tulla esimerkiksi pesähoitajalta, velkojalta tai poliisilta.

Konkurssiasiamies vastaa konkurssipesän julkisselvityksestä, joka on menetelmä, jolla arvioidaan velallisen konkurssia edeltäneet toimet. Julkisselvityksen kustannukset maksetaan valtion varoista siinä tapauksessa, että konkurssipesän varat loppuvat. Maksukyvyttömyyteen liittyvien talousrikosten torjunta on julkisselvityksen keskeinen tavoite.

2.1.4. Valtiovarainministeriön hallinnonala

2.1.4.1. Tulli

Suomen tulli on valtiovarainministeriön alainen virasto. Asianomaisten säädösten mukaan tulli vastaa tuonti- ja vientitavaroiden ja kansainvälisten kuljetusten valvonnasta ja muista tulliasioista sekä myös erikseen säädetyistä tullimaksuista ja valmisteveroista. Tulli vastaa myös ulkomaankaupan tilastojen laatimisesta sekä muiden sen toiminta-alueeseen liittyvien tilastojen laatimisesta ja ulkomaankaupan palveluista ja suorittaa myös muita sille kuuluvia toimia siten kuin lait tai valtioneuvoston päätökset edellyttävät.

Suomen tullilla on pitkä historia rikostorjuntatyössä. Aiemmin tätä työtä tehtiin tullipiirin täytäntöönpanoyksiköissä. **Perustettaessa tullin rikostorjuntayksikkö** vuoden 2011 alussa lainvalvontatyö koottiin siihen.

Tullin rikostorjunta on nyt järjestetty valtakunnallisesti, ja se koostuu neljästä maanlaajuisesta osiosta: vakavan rikollisuuden torjunta, talousrikollisuuden torjunta, rikostiedustelu ja asiantuntijapalvelut.

Talousrikollisuuden torjuntaosio muodostuu talousrikostutkintayksiköstä ja talousrikostiedusteluyksiköstä. Tämän osion tehtävänä on koordinoida ja johtaa tullilaitoksen talousrikostutkintaa ja -tiedustelua, havaita erityisen vakavat talousrikokset ja suorittaa esitutkinta siihen liittyen.

Tullin rikostorjuntayksikössä on noin 330 työntekijää. He kaikki työskentelevät rikostorjunnan alalla. Heistä noin 250 työskentelee talousrikosten torjunnassa ja 50 liiketoimintaan liittyvän rikollisuuden torjunnassa (päätoiminta-alanaan).

Yhtenä esitutkintaviranomaisista tulli suorittaa tullirikosten esitutkinnan. Tällaisten tapausten tutkinnassa noudatetaan tullilain säännöksiä erillisten esitutkinta- ja pakkokeinosäännösten ohella.

Tullilain 3 pykälän mukaan tullirikoksella tarkoitetaan rikosta, joka käsittää tullilain tai muun lain säännösten, joiden noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on tullilaitoksen tehtävänä, taikka näiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomista samoin kuin rikoslain 46 luvussa tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymistä, kuten sellaista rikoslain 32 luvun 1 pykälän 2 momentissa tarkoitettu kätkemisrikosta ja muutakin sellaista säännösten rikkomista, joka koskee omaisuuden maahantuontia tai maastavientiä.

Tullimiehellä on tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa (tullilain 43 luku).

2.1.4.2. Verohallinto

Verohallinnon tehtäviin verotuksen valvonnassa kuuluu erityisesti harmaan talouden havaitseminen ja torjunta. Harmaan talouden torjuntaan käytetään noin 30 prosenttia verotarkastusvoimavaroista joka vuosi (noin 800 verotarkastusta vuosittain). Tähän liittyvien rikostapausten valvontaan kuluu noin 20 miestyövuotta kunakin vuonna.

Verohallinnon toimivaltuudet kattavat koko maan. Verohallinnolla on oikeus ilmoittaa verorikoksia ja muita verotukseen liittyviä rikoksia koskevat tapaukset esitutkintaviranomaisille tutkittaviksi ja ajaa asiaa rikostapauksissa ja niistä seuraavissa korvauksiin liittyvissä tapauksissa.

Paitsi varsinaisia verorikoksia verotukseen liittyviä muita rikoksia ovat tyypillisesti verojen perimiseen tai valvontaan liittyvät rikokset. Niihin kuuluvat esimerkiksi verojen perintään liittyvät velallisten rikokset. Rikosilmoitus voidaan tehdä myös rikollisesta toiminnasta, joka liittyy verotuksellisten velvoitteiden noudattamiseen ja joka havaitaan verovalvonnan yhteydessä. Tällaisiin tapauksiin voisi esimerkiksi kuulua erilaisten verotukseen liittyvien asiakirjojen väärentäminen tai väärin tietojen antaminen verohallinnon pitämiin rekistereihin, kun teko ei täytä veropetoksen kaikkia tunnusmerkkejä väärin tietojen antamisen osalta.

Verohallinnolla on myös oikeus ilmoittaa esitutkintaviranomaisille tutkittaviksi tapaukset, joissa on havaittu kirjanpitorikos, mutta verohallinto ei ole asianosainen kirjanpitorikoksessa eikä voi sen vuoksi käyttää oikeuttaan osallistua esitutkintaan tai rikosoikeudenkäyntiin.

Edellä oleva liittyy rikoksesta ilmoittamiseen. Rikoksesta ilmoittamisen lisäksi verohallinnolla on oikeus antaa omasta aloitteestaan tietoja salassapitovelvollisuuden estämättä eräissä tilanteissa. Näitä tilanteita ovat lähinnä erilaisten ilmoitusten tekeminen kansallisille tai paikallisille viranomaisille tai elimille, joilla on julkishallinnollisia tehtäviä, laissa tai asetuksessa säädettyyn valvontavelvollisuuteen liittyvien tehtävien suorittamiseksi erilaisissa olosuhteissa. Ilmoitus voidaan tehdä esimerkiksi työturvallisuusviranomaisille niiden valvoessa maanviljelijän ilmoittamisvelvollisuutta ja velvollisuutta noudattaa lakia käyttäessään ulkomaisia työntekijöitä; poliisille liiketoimintakiellon valvontaan liittyvissä asioissa; tai Rahanpesun selvityskeskukseen epäilyttävistä liiketoimista.

Harmaan talouden selvitysyksikkö aloitti toimintansa verohallinnossa vuonna 2011. Sen tehtävänä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja levittämällä tietoa harmaasta taloudesta ja sen valvonnasta. Selvitysyksikkö laatii myös organisaatioita koskevia vaatimustenmukaisuusraportteja muille maille.

2.1.5. Finanssivalvonta

Finanssivalvonta (Fiva) toimii Suomen Pankin yhteydessä, mutta on päätöksenteossaan itsenäinen viranomainen. Hallituksessa Fivaa koskevat asiat kuuluvat valtiovarainministeriön toimivaltaan. Fivan toiminnan yleistä tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta valvoo parlamentaarinen valvontavaltuusto (eduskunnan pankkivaltuusto). Fivan johtokunta asettaa tavoitteensa ja määrittää toimintalinjansa sekä valvoo niiden täytäntöönpanoa. Valvotut yhteisöt maksavat veronluonteisia valvontamaksuja, ja Fiva myös perii toimenpidemaksuja. Fivan rakenne koostuu instituutiovalvonnasta, riskienvalvonnasta, markkinavalvonnasta ja menettelytapavalvonnasta sekä hallinto- ja tukipalveluista. Fivan toiminnasta ja tehtävistä säädetään laissa finanssivalvonnasta.

Fivan toiminnalla pyritään edistämään rahoitusvakautta luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten ja muiden valvottujen yhteisöjen sujuvalla toiminnalla. Tavoitteena on myös turvata vakuutetun edut ja ylläpitää luottamusta rahoitusmarkkinoilla. Lisäksi tehtäviin kuuluu edistää hyvien menettelytapojen noudattamista finanssimarkkinoilla ja yleisön tietämystä finanssimarkkinoista.

Fivalla ei ole erityisiä yksiköitä tai henkilöitä käsittelemään talousrikoksia päätyönään. Fivan eri osastot valvovat lain noudattamista ja tarvittaessa tutkivat epäiltyjä väärinkäytöksiä.

Markkina- ja valvontaosaston tehtäviin kuuluu nimenomaisesti rahoitusmarkkinoilla tapahtuneiden väärinkäytösten tutkinta. Vähäisemmistä rikkomuksista Fiva voi määrätä hallinnollisia rangaistuksia. Jos herää epäilyksiä väärinkäytöksestä ja on perusteita epäillä rikosta, Fiva lähettää tutkintapyynnön poliisiviranomaisille (muutama vuosittain). Nämä ovat pääasiassa koskeneet epäiltyjä arvopaperimarkkinarikoksia (sisäpiiritiedon väärinkäyttöä, kurssimanipulointia ja ilmoitusrikoksia). Rikoksen varsinaisen tutkinnan hoitaa poliisi. Tarvittaessa Fiva tekee yhteistyötä poliisiviranomaisten kanssa.

Asianmukainen valvontaosasto vastaa väärinkäytösepäilysten selventämisestä ja tapahtumien tutkimisesta. Kun valvontaosaston tutkinnan perusteella päätetään, että olisi aloitettava hallinnollinen kuulemismenettely tai pyydettyä tutkintaa, lähetetään ehdotus johtokunnan sihteeristölle, joka arvioi oikeudelliset edellytykset seuraamuksen määräämiselle tai tutkinnan pyytämiseksi. Pääjohtaja päättää tutkintapyynnöistä Fivan johtoryhmän käsiteltävä tapauksen. Fivan johtokunta päättää hallinnollisista seuraamuksista Finanssivalvontaa koskevan lain mukaisesti.

Arvopaperimarkkinalain uudistamista valmistellut työryhmä ehdotti, että lain Finanssivalvonnasta pitäisi sisältää myös nimenomaiset säännökset viranomaisten välisestä yhteistyöstä talousrikosten estämisessä ja torjunnassa. Työryhmän lakiesityksessä todettiin, että Fiva työskentelisi yhteistyössä Rahanpesun selvittelykeskuksen, poliisin, Harmaan talouden selvitysyksikön, Verohallinnon ja muiden viranomaisten kanssa, joita talousrikosten estäminen ja torjunta koskee. Lisäksi siinä todettiin, että Fiva olisi velvollinen pyytämään tutkintaa, jos se epäilee, että rahoituspalveluja tai rahoitusjärjestelmiä käytetään tai aiotaan käyttää talousrikoksiin.

Fivan valtuudet perustuvat lakiin Finanssivalvonnasta. Tuossa laissa todetaan, että Fivan tehtäviä ovat ensi sijassa varmistaa, että finanssimarkkinoilla toimivat noudattavat niihin sovellettavia lakeja ja asetuksia (esimerkiksi säännöksiä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä ja havaitsemisesta). Lisäksi Fiva valvoo rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskua ja kauppaa. Muuan

toinen laissa säädetty Fivan tehtävä on osallistua viranomaisten väliseen kotimaiseen yhteistyöhön ja osallistua rahoitusjärjestelmän lainvastaisen hyväksikäytön estämiseen sekä suorittaa muut lakimääräiset tehtävänsä. Arvopaperimarkkinalain mukaan Fivan on valvottava kyseisen lain noudattamista; laissa on muun muassa säännöksiä markkinoiden väärinkäyttämisestä. Edellä luetteluihin tehtäviin katsotaan kuuluvan myös tutkintapyyntöjen tekeminen poliisiviranomaisille.

2.1.6. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

2.1.6.1. Työturvallisuus- ja -terveysosasto

Sosiaali- ja terveysministeriön johdon alaisena sen työturvallisuus- ja -terveysosasto valvoo työterveyttä ja -turvallisuutta toimien koko maassa yhdessä viiden aluehallintoviraston kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön määräyksen nojalla talousrikollisuuden torjunta koko maassa on Etelä-Suomen aluehallintoviraston tehtävä, erityisesti tilaajavastuulain mukaisen valvonnan täytäntöönpanon osalta. Kaikkiaan 12 tarkastajaa käsittelee tilaajia, mutta muilla vastuualueilla työskentelevillä työturvallisuustarkastajilla on myös tukitehtäviä talousrikosten torjunnassa sikäli kuin heidän tehtäviinsä kuuluu työsopimuslaissa säädettyjen työntekoa koskevien vähimmäisvaatimusten noudattamisen valvonta. Lisäksi työturvallisuuden alalla työskentelee erityisesti ulkomaisen työvoiman valvontaan erikoistuneita tarkastajia.

Työterveys- ja -turvallisuustehtävien osalta ei ole olemassa muodollisia kelpoisuusvaatimuksia, paitsi esimiehillä. Työturvallisuus- ja -terveystarkastajilla on yleensä ammatillinen perustutkinto tai ammattikorkeakoulututkinto, ja joillakuilla on myös yliopistotutkinto. Lisäksi käytännössä melkein kaikki tarkastajat ovat osallistuneet työterveys- ja -turvallisuushallinnon omalle tarkastajakurssille, joka tarjoaa vankan perehdyttämisen työskentelyyn tarkastajana. Joillakuilla tarkastajilla on myös erilaista aiempaa työkokemusta.

Tilaajavastuutarkastajien tehtävänä on panna täytäntöön laki tilaajan selvitysvastuusta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä. Työturvallisuus- ja -terveystarkastajien tehtävänä on varmistaa työsopimuslaissa säädettyjen työntekoa koskevien vähimmäisvaatimusten noudattaminen. "Ulkomaalaisten" tarkastajat valvovat ulkomaisen työvoiman käyttöä ja varmistavat työntekijäin osalta työntekoa koskevien vähimmäisvaatimusten noudattamisen.

Työterveys- ja -turvallisuusviranomaiset työskentelevät itsenäisesti. Työturvallisuus- ja työterveystarkastajat valmistelevat tapaukset itsenäisesti, mutta lopullinen päätösvalta kaikissa tapauksissa on työterveys- ja -turvallisuusosaston päälliköllä.

Työterveys- ja -turvallisuusviranomaiset toimivat koko maassa. Työterveys- ja -turvallisuusosasto voi hoitaa työterveys- ja -turvallisuustapauksia vain omalla hallintoalueellaan. Kuten edellä mainittiin, Etelä-Suomen aluehallintovirastolla on poikkeuksellisesti yksinomainen toimivalta kaikkien tilaajavastuulain täytäntöönpanoa koskevien tapausten osalta koko maassa.

2.1.7. Ympäristöministeriön hallinnonala

2.1.7.1. Ympäristönsuojelu

Sisäisen rakenteen koostumus ja sijainti

Ympäristöministeriön vastuualueisiin kuuluvat ympäristönsuojelu ja luonnonsuojelu, ympäristövahinkojen torjunta sekä maankäyttöön, rakentamiseen ja asumiseen liittyviä tehtäviä. Virastot ministeriön toimialalla ovat Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, Suomen ympäristökeskus, Valtion asuntorahasto ja Öljysuojarahasto.

Vuonna 2010 perustettiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, joihin koottiin jotkin aiempien työ- ja talouskeskusten, alueellisten ympäristökeskusten, tiepiirien, maakunnallisten kuljetus- ja koulutusosastojen ja merenkulkuhallinnon tehtäviä. Joitakin niiden muista tehtävistä siirrettiin aluehallintovirastoille, jotka perustettiin samaan aikaan.

Ympäristörikosten seurantaryhmä

Lokakuussa 1996 hyväksytyn Interpolin yleiskokouksen päätöslauselman n:o AGN/65/RES/25 seurauksena perustettiin 1.10.1997 Keskusrikospoliisin yhteyteen kansallinen työryhmä, jonka tehtäviin kuuluu ympäristörikosten valvonta ja yhteistyön kehittäminen eri valvontaviranomaisten välille. Työryhmä antaa myös neuvoja ja apua Suomelle osoitettujen keskinäistä oikeusapua koskevien pyyntöjen täyttämiseksi. Työryhmä laatii joka vuosi kertomuksen tilanteesta

ympäristörikosten suhteen Suomessa. Työryhmässä on jäseniä Poliisihallituksesta (heidän jäsenensä toimii puheenjohtajana), Keskusrikospoliisista, ympäristöministeriöstä, Tullihallituksesta, Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sisäministeriön rajavartio-osastosta. Työryhmä antoi ensimmäisen kertomuksensa 1.7.1998.

Tehtävät ja valtuudet

Ympäristöministeriö ohjaa aluehallintovirastojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston ja Metsähallituksen hallinnollisia tehtäviä sen omalla toiminta-alueella. Suomen ympäristökeskus on ympäristötiedon kansallinen keskus Suomessa. Sen tietojärjestelmiin tallennettuja tietoja käytetään ympäristön seurantaan, mallintamiseen, ennustamiseen ja vaikutusten arviointiin. Se on tiiviissä yhteistyössä tutkimuslaitosten, yliopistojen, ympäristöalan asiantuntijoiden ja yritysten kanssa sekä Suomessa että kansainvälisesti. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa (ELY-keskukset) ympäristöosio antaa ohjausta ympäristön tilan seurannassa, ympäristönsuojelussa, luonnonsuojelussa, maan käytössä ja rakentamisessa sekä vesivarojen käytössä ja hoidossa. ELY-keskukset myös avustavat ja tukevat kuntia ympäristönsuojelun alalla. Aluehallintovirastot tekevät lupapäätöksiä ympäristönsuojelulain ja vesilain nojalla. Lisäksi AVI-virastot edistävät alueillaan perustavien oikeuksien ja oikeussuojan toteutumista, peruspalvelujen saatavuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestävyyttä, yleistä turvallisuutta ja turvallista ja terveellistä elin- ja työskentely-ympäristöä.

Ympäristöhallinto kattaa koko maan. ELY-keskuksia on 15. AVI-virastoja on Suomen mantereella kuusi. Mitä tulee ympäristönsuojeluviranomaisiin kunnissa, ympäristönsuojelua seurataan ja edistetään yhteistyössä muiden paikallisten viranomaisten kanssa. Rikostapauksissa kanteita nostetaan yhteistyössä poliisin kanssa.

2.1.8. Asiantuntemuksen taso ja koulutus

2.1.8.1. Poliisihallitus

Poliisiopisto vastaa peruspoliisikoulutuksesta suhteessa talousrikosten tutkintaan Suomessa. Talousrikoksia tutkivalla henkilöstöllä on myös mahdollisuus osallistua kansainväliseen koulutukseen, muun muassa CEPOLin järjestämille kursseille.

Poliisihallitus on valmis tarvittaessa järjestämään talousrikoksia koskevaa jatkokoulutusta ja teemakoulutusta. Talousrikosten arviointiyksikkö (ks. edellä) vastaa aihekohtaisesta koulutuksesta. Joka vuosi esimerkiksi järjestetään kansallinen talousrikosseminaari, jossa keskustellaan talousrikosten torjuntaan ja tutkintaan liittyvistä aiheista, myös lainsäädännöstä ja rikosilmiöistä. Seminaarin kohderyhmiä ovat talousrikostutkijat ja talousrikoksia torjuvat viranomaiset.

Alueellinen koulutus on pääasiassa talousrikostutkintaverkostojen ja asiaan liittyvien poliisilaitosten vastuulla. Alueellista koulutusta järjestetään tarpeen ja käytettävissä olevien voimavarojen mukaan.

Keskusrikospoliisi vastaa myös rahoitustarkastajien (tilintarkastajien) aihekohtaisesta koulutuksesta.

Lisäksi Keskusrikospoliisi tarjoaa yleistä oikeusapua koskevaa koulutusta ja kohdennettua talousrikosasioita, kuten varojen jäädyttämistä ja takaisin saadun rikoksen tuottaman hyödyn turvaamista, koskevaa koulutusta.

Poliisin peruskoulutus (päällystö- ja alipäällystökoulutus)

Poliisikoulutuksesta annetun lain (68/2005) 8 pykälän 3 momentin mukaan

Poliisiammattikorkeakoulu valitsee Poliisiammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijat poliisin ylijohdon vahvistamien valintaperusteiden mukaisesti. Poliisin ylijohdon 25.6.2009 (päätos SM-2009-2282) vahvistamien valintaperusteiden mukaan poliisipäällystön tutkintoa suorittamaan voi hakea poliisimiesvirkaan nimitetty henkilö, joka on suorittanut poliisin perustutkinnon ja toiminut

poliisimiehenä perustutkinnon suorittamisen jälkeen täysipäiväisesti poliisimiesvirassa vähintään seitsemän vuoden ajan tai suorittanut poliisialipäällystötutkinnon ja toiminut alipäällystötutkinnon suorittamisen jälkeen vähintään kolmen vuoden ajan poliisimiehenä.

Poliisiammattikorkeakoulussa suoritettava poliisipäällystön tutkinto on ammattikorkeakoulututkinto. Vuonna 2003 tehdyn päätöksen mukaan poliisipäällystön tutkinto toteutetaan kaksiosaisena. Poliisipäällystön tutkinnon A-osan opinnot suoritaneelle annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Näiden opintojen laajuus on 126 opintopistettä. B-osan opintojen minimilaajuus on näin 54 opintopistettä.

Poliisin hallinnosta annetun päätöksen muuttamisesta tehdyllä valtioneuvoston päätöksellä (282/2005) kelpoisuusvaatimuksia koskevaa 16 pykälää muutettiin siten, että komisariolta ja rikoskomisariolta edellytetään poliisipäällystön tutkinnon A-osan suorittamista tai korkeakoulututkintoa ja perehtyneisyyttä tehtäväalueeseen. Tämän perusteella poliisipäällystön tutkinnon A-osan opinnot suoritaneelle myönnetään kyseisen kelpoisuusvaatimuksen täyttävä todistus.

Poliisipäällystön tutkinnon suorittamisen jälkeen on mahdollista pyrkiä yliopisto-opintoihin sopimusyliopistoihin, joko ilman ns. siltaopintoja tai lisäopintojen kautta. Siltaopinnot voivat tulla kysymykseen silloin, kun opiskelijan aikaisemmat suoritukset eivät yksin riitä opiskelun suoraan jatkamiseen yliopistossa.

Poliisipäällystön tutkinto on ns. yleistutkinto, joka antaa valmiudet toimia missä tahansa päällystötehtävässä tutkinnanjohtajan tehtävä mukaan lukien.

Poliisialipäällystötutkinto on esimiestäidollinen tutkinto. Koulutukseen voi hakeutua, kun on suorittanut poliisin perustutkinnon ja tehnyt poliisin työtä vähintään kaksi vuotta. Tutkinnon laajuus on 45 opintopistettä. Tutkinto antaa kelpoisuuden hakea ylikonstaapelin, rikosylikonstaapelin ja ylietsivän virkaa.

Poliisissa toimii ylemmän (pääasiassa oikeustieteellisen, hallintotieteellisen ja kauppatieteellisen) korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä poliisipäällystöviroissa ja erityisesti tutkinnanjohtajina.

Kirjanpidon tarkastus

Talousrikostutkinnassa toimii rikostarkastaja-nimikkeellä poliisimiehiä ja -naisia, joilla on laskentatoimen korkeakoulututkinto. Osa ekonomitarkastajista toimii myös tutkinnanjohtajina.

Talousrikostorjuntakoulutus 2011

Talousrikostorjuntakoulutus kuuluu osana Poliisiammattikorkeakoulussa järjestettävään täydennyskoulutukseen, jonka tavoitteena on kehittää poliisin ammatillista osaamista. Rahanpesua ja rikoshyötyä koskevien koulutuspäivien järjestelyvastuu on siirtynyt kokonaisuudessaan Poliisiammattikorkeakoululle, mutta Keskusrikospoliisi on niissä edelleen vahvasti mukana. Talousrikostorjuntakoulutusta uudistettiin vuonna 2010, jolloin mm. järjestettävien kurssien osaamistavoitteita ja asiakokonaisuuksia arvioitiin uudelleen. Koulutusohjelmaa on kehitetty vuonna 2011 järjestettävien talousrikostutkintakurssien kohderyhmien, osaamistavoitteiden, laajuuden ja keston, asiakokonaisuuksien, vaadittavien suoritusten, arvioinnin sekä oppimateriaalin osalta.

Talousrikostutkintakurssille valitaan yhteensä 24 opiskelijaa. Poikkeuksen muodostaa Talousrikostutkinnanjohtajien koulutuspäivät, jonka osallistujamäärä on 30–50. Opiskelijoista vähintään 18:n tulee olla poliisihallinnossa työskenteleviä. Muut opiskelijat ovat sidosryhmien (esimerkiksi tullin tai vero- tai syyttäjäviranomaisten) edustajia.

Talousrikostutkinnan peruskurssi

Kurssin kohderyhmänä ovat talousrikostutkinnassa tai sitä tukevissa tehtävissä toimiva henkilöstö, jolla on vähintään vuoden kokemus talousrikostutkinnasta tai joka on muuten hankkinut vastaavat tiedot, sekä muiden tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajat.

Talousrikostutkinnan peruskurssin hyväksyttävästi suorittaneella on talousrikosten tutkintaan tarvittavat perustiedot. Hän osaa itsenäisesti tutkia tai olla mukana tutkimassa tavanomaisia talousrikoksia ja toimia yhteistyössä eri yhteistyöviranomaisten kanssa sekä hakea tarvittaessa asiantuntija-apua tutkinnassa oleviin talousrikosasioihin. Kurssin laajuus on 140 tuntia ja kesto 20 päivää.

Verorikoskurssi

Kurssin kohderyhmänä ovat talousrikostutkinnassa tai sitä tukevissa tehtävissä toimiva henkilöstö sekä muiden tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajat. Kurssin hyväksyttävästi suorittaneella on verorikosten tutkintaan tarvittavat erityistiedot. Hän osaa itsenäisesti tutkia verorikoksia ja toimia yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa sekä hakea tarvittaessa asiantuntija-apua.

Verorikoskurssin kesto on viisi päivää (35 tuntia).

Velallisrikos- ja kirjanpitorikoskurssi

Kurssin kohderyhmänä ovat talousrikostutkinnassa tai sitä tukevissa tehtävissä toimiva henkilöstö sekä muiden tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajat. Velallisrikos- ja kirjanpitorikoskurssin hyväksyttävästi suorittaneella opiskelijalla on velallisen rikosten ja kirjanpitorikosten tutkintaan tarvittavat perustiedot ja hän tuntee esitutkinnassa huomioon otettavia pesähoitoon, konkurssiasioihin, kirjanpitoon sekä tilintarkastukseen liittyviä erityispiirteitä. Opiskelija osaa itsenäisesti tutkia tai olla mukana tutkimassa velallis- ja kirjanpitorikoksia ja toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteistyökumppanien kanssa sekä hakea tarvittaessa asiantuntija-apua tutkinnassa oleviin rikosasioihin. Velallis- ja kirjanpitorikoskurssin kesto on seitsemän päivää (noin 54 tuntia).

Rahanpesun ja rikoshyödyn jäljityksen kurssi

Kurssi on tarkoitettu vaativassa talous- ja huumorikostutkinnassa työskenteleville sekä muille esitutkintatehtävissä toimiville kurssin erityistietoja työssään tarvitseville henkilöille sekä muiden tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajille. Rahanpesurikosten ja rikoshyödyn jäljityksen kurssin hyväksyttävästi suorittaneella opiskelijalla on ajantasaiset tiedot rahanpesu- ja kätkemisrikoksista sekä laajennetun rikoshyödyn mahdollisuuksista. Rahanpesurikosten ja rikoshyödyn jäljityksen kurssin kesto on kolme päivää (noin 28 tuntia).

Talousrikostutkinnanjohtajien koulutuspäivät

Kurssi on tarkoitettu talousrikostutkinnan esimiestehtävissä toimiville henkilöille, jotka ovat suorittaneet talousrikostutkinnan peruskurssin tai muuten hankkineet vastaavat tiedot, sekä muiden

tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajille. Tavoitteena on antaa päivitettyt tiedot talousrikostorjuntaan liittyvistä asioista. Kurssin kesto on kaksi päivää.

Talousrikostutkinnan jatkokurssi

Kurssi on tarkoitettu talousrikostutkinnassa tai sitä tukevissa tehtävissä toimiville henkilöille, jotka ovat suorittaneet talousrikostutkinnan peruskurssin tai muuten hankkineet vastaavat tiedot, sekä muiden tästä alasta kiinnostuneiden tahojen edustajille. Talousrikostutkinnan jatkokurssin hyväksyttävästi suorittaneella opiskelijalla on ajantasaiset tiedot talousrikostorjuntaan liittyvistä asioista. Talousrikostutkinnan jatkokurssin kesto on viisi päivää (noin 25 tuntia).

2.1.8.2. Tulli

Tulliopisto vastaa myös koulutuksesta talousrikostutkinnassa. Tullin koulutus jakaantuu perus- ja jatkokoulutuskursseihin ja kohdennettuihin kursseihin. Jatkokoulutuskursseilla perehdytään tarkemmin työalueeseen ja syvennetään ammatillisessa peruskoulutuksessa ja työkokemuksella hankittuja tietoja ja taitoja. Kohdennetut kurssit on tarkoitettu erityisryhmille tai -tehtäviin. Tyypillisiä esimerkkejä ovat asiakaspalvelu- ja yhteyshenkilöille, rikostorjunta- ja esitutkintahenkilöstölle ja tarkastuksessa toimiville järjestetyt kurssit. Koulutusohjelma laaditaan yhteistyössä Tullihallituksen, tullin valtakunnallisten yksiköiden (mukaan lukien tullin rikosyksikkö ja Tullilaboratorio) ja tullipiirien asiantuntijoiden kanssa, jotta se vastaa mahdollisimman tehokkaasti työympäristön muutoksista johtuvia uusien taitojen ja henkilöstön kehittämisen tarpeita.

Tullilla on rikosten torjunnassa monia erilaisia koulutuskursseja, joissa kurssiaineisto kokonaan tai osittain koostuu talousrikostutkintaan liittyvistä asioista tai jotka muilla tavoin liittyvät talousrikosten torjuntaan. Tällaisia kursseja ovat esimerkiksi talousrikostorjunnan kurssi, tullirikostorjunnan kurssi, kurssi tullirikostutkijoille, päätutkijakurssi ja kurssi näytön sähköisestä keräämisestä.

Talousrikostorjunnan kurssi on syvemmälle menevä ja käytännön työtä tukeva erityisjatkokurssi rikostorjunnassa työskenteleville. Koulutus tukee myös tarkastajien välistä yhteistyötä, erityisesti

laadunvarmistamis- ja rikostorjuntahenkilöstön. Koko talousrikostorjunnan prosessia tuetaan yksilöllisellä koulutuksella. Kurssin suorittaa 12–15 henkilöä kerrallaan.

Sisältö: kurssin aiheita ovat:

- johdatus talousrikostorjuntaan
- tullin menettelyt talousrikostorjunnassa
- kirjanpito talousrikostorjunnan näkökulmasta
- yhtiö- ja vero-oikeuden periaatteet talousrikostutkinnan näkökulmasta
- talousrikosten esitutkinta
- rikosshyödyn jäljitys ja kansainvälinen yhteistyö talousrikosten torjunnassa.

Tullilaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 pykälässä säädetään erityisistä tullin rikostorjuntaan sovellettavista kelpoisuusvaatimuksista. Asetuksen mukaan rikostorjuntajohtajan ja rikostorjuntapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto ja perehtyneisyys viran tehtäväälaan. Tutkinnanjohtajan kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto tai tehtäviin ja toimivaltuuksiin nähden riittävä tutkinnanjohtajakoulutus. Tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen ja tullilain (1466/1994) 15 pykälän mukaisista toimenpiteistä päättävän tullivalvonnan esimiehenä toimivan tullimiehen kelpoisuusvaatimuksena on tehtäviin kuuluvien toimivaltuuksien laatuun nähden riittävä koulutus.

Tullin talousrikostorjunnassa toimivat tutkinnanjohtajat ovat edellä mainittujen kelpoisuusvaatimuksien vuoksi usein korkeakoulutuksen (esimerkiksi ylemmän oikeustieteellisen tai kauppatieteellisen tutkinnon) suorittaneita henkilöitä. Lisäksi tutkinnanjohtajilla on usein takanaan kokemusta tutkijan tehtävistä ja/tai muista tullin tehtävistä.

Edelleen tullin rikostorjuntahenkilöstö (samoin kuin talousrikostorjunnassa työskentelevät) suorittavat rikostorjunnan koulutusohjelman mukaiset pakolliset koulutukset.

Talousrikostorjunnassa työskenteleville on lisäksi laadittu omia koulutuskokonaisuuksia. Lisäksi useat rikostorjunnassa toimivat virkamiehet ovat suorittaneet poliisitutkinnon (kokonaan tai osittain) sekä käyneet tullin rikostorjunnan virkamiehille avoinna olevissa poliisin talousrikoskoulutuksissa.

Seuraavassa luettelossa kuvataan ne rikostorjuntakoulutukset, joiden opetuksen sisältö käsittelee kokonaan tai osittain talousrikostutkintaan liittyviä aiheita tai jotka liittyvät muilta osin talousrikostutkintaan (esimerkiksi ELTO = Elektroninen todistusaineiston keruu).

- talousrikostorjuntakurssi (22 päivää)
- tullirikostorjuntakurssi (10 viikkoa lähiovetusta ja 9 viikkoa työssäoppimista)
- tullin rikostutkijakurssi (uusi, alku tammikuussa 2011) (11 viikkoa)
- tutkinnanjohtajakurssi (5 viikkoa)
- ELTO (1 x 4 päivää + 1 x 5 päivää)
- ELTO-henkilöstön laitoksen ulkopuolella tapahtuva koulutus.(1,5 vuoden aikana useita lähiovetuspäiviä – noin 2 päivää kuukaudessa)
- valokuvaus tutkinnan tukena (1 päivä)
- rikostorjunnan ja tarkastuksen yhteistyökoulutus (3 päivää)
- rikostorjunnan operatiivinen rikosanalyysikoulutus (2 viikkoa)
- WCO:n CEN-koulutus (1 päivä) talousrikosjuttujen tallentaminen tietokantaan
- Riskianalyysitiedon ja RITA-järjestelmän hyödyntäminen rikostorjunnassa (1 päivä)
- Internet-rikosten torjunta (3 päivää)

Edellä lueteltujen kurssien lisäksi tullimiehillä on mahdollisuus osallistua tullin itsensä järjestämiin tai muiden sen kanssa yhteistyötä tekevien viranomaisten järjestämiin talousrikostorjuntaa koskeviin seminaareihin tai koulutus- ja ajankohtaispäiviin ja aiheenmukaisiin koulutustilaisuuksiin.

2.1.8.3. Oikeusviranomaiset

Talousrikossyyttäjät ovat yleensä kokeneita syyttäjiä eli heillä on ainakin kymmenen vuoden kokemus syyttäjäntehtävistä.

Kaikilla on oikeustieteellinen tutkinto sekä vuoden kestänyt tuomioistuinharjoittelu. Osalla on syyttäjälaitoksen antama apulaissyyttäjäkoulutus. Osalla on kokemusta poliisin, verottajan ja asianajajan työstä.

Kaikilla talousrikossyyttäjillä on syyttäjälaitoksen, Oikeusministeriön tai poliisin antamaa koulutusta talousrikoksista mm. kurseja kirjanpitorikoksista, verorikoksista, velallisen rikoksista, rahanpesusta, rikoshyödyistä ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Syyttäjälaitoksen avainsyyttäjätöiminnan tarkoituksena on mahdollistaa tiettyjen syyttäjien syvällisempi perehtyminen rajattuun aihealueeseen. Erikoistumisen avulla syyttäjät pystyvät paremmin vastaamaan vaativien ja kansainvälistyvien rikosasoiden asettamiin yhä kasvaviin taitovaatimuksiin. Saman aihealueen avainsyyttäjät muodostavat avainsyyttäjäröhmän.

Avainsyyttäjät toimivat aihealueellaan vaativimpien asioiden syyttäjinä sekä muiden syyttäjien neuvonantajina ja kouluttajina. Heitä käytetään asiantuntijoina myös erilaisissa työryhmissä ja lainsäädäntötyössä.

Syyttäjälaitoksella on seitsemän erillistä avainsyyttäjäröhmää, joiden toimintaa johtavat Valtionsyyttäjät. Viidestä talousrikosten erikoissyyttäjästä on muodostettu avainryhmä, jonka jäsenet ovat erikoistuneet muun ohella arvopaperimarkkinarikoksiin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen, liiketoimintakieltoihin, rahanpesurikoksiin, yrityssalaisuusasioihin, rikoshyödyn menettämiseen sekä sähköisen esitutkinta-aineiston käyttöön pääkäsittelyissä.

Ympäristö- ja luonnonvararikoksia hoitamaan ja konsultoimaan on perustettu neljän avainsyyttäjän ryhmä. Tämän lisäksi syyttäjälaitoksella on kymmenen eri syyttäjänvirastoihin sijoitettua syyttäjää, jotka hoitavat muun tehtävänsä ohella ympäristö- ja luonnonvararikoksia ja pitävät säännöllistä yhteyttä avainsyyttäjiin.

Syyttäjälaitos ja oikeusministeriö järjestävät peruskoulutusta talousrikosasioissa muille syyttäjille, muun muassa kurseja kirjanpitorikoksista, verorikoksista, velallisen rikoksista ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

2.1.8.4. Tuomioistuimet

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 11 pykälän mukaan tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka

aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

Tuomioistuimet tarjoavat koulutusjaksoja ja jatkokoulutusta vaativammissa rikostapauksissa, kuten talousrikoksissa. Vuoden 2010 alusta talousrikoksiin liittyvien tarjolla olevien opintojen valinnanvara tuomioistuinhallinnossa on kasvanut.

2.1.8.5. Ulosottoviranomaiset

Erikoisperintään rekrytoinnin edellytyksenä ei ulosottomiehiltä ole tähän saakka vaadittu erityistä, normaalissa ulosotossa työskentelevästä ulosottomiehestä eroavaa koulutusta. Heiltä on kuitenkin edellytetty vankkaa ulosottokokemusta ja -osaamista ennen erikoisperintään rekrytointia. Lisäksi ulosoton henkilöstölle järjestetään vuosittain lukuisia koulutustilaisuuksia eri aihealueista, jotka syventävät myös erikoisperinnässä työskentelevien ulosottomiesten osaamista.

Vastuu koulutuksen antamisesta ulosottohenkilöstölle on valtakunnallisella tasolla Valtakunnanvoudinvirastolla ja paikallistasolla ulosottovirastoilla. Sääntelee ulosottolaki 705/2007 (460 pykälää). Kansallisen tason koulutus koostuu ulosottokursseista ja erityiskoulutuksesta taitojen kehittämiseksi, esimerkiksi koulutusta kirjanpidossa, yritystaloudessa, tiedonkeruussa ja yritysperinnässä, jolloin tavoitteena on parantaa täytäntöönpanoa erityisesti tilanteissa, jotka liittyvät keinotekoiisiin yritys- ja omaisuudenhoitojärjestelyihin. Paikalliskoulutuksessa keskitytään lain ja toimintamenetelmien soveltamisen yhdenmukaistamiseen.

Ulosottoalan koulutuksessa keskitytään ulosottotyöhön ja sen suorittamiseen. Tämä sen takia, että velvoitteiden sisällön tutkiminen on Suomessa tuomioistuinten asiana; ulosottoviranomaiset vastaavat tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanosta, mutta eivät noiden päätösten oikeudellisesta tutkimisesta. Myöskään rikostutkinta ei kuulu Suomen ulosottoviranomaisten toimivaltaan. Tämän takia ulosottoviranomaiset eivät järjestä erityiskoulutusta esimerkiksi talousrikoksissa tai niiden tutkinnassa. Rikoksista johtuvilla saatavilla, kuten velvoitteella maksaa korvausta rikoksen tuottamasta vahingosta, ei ole erityisasemaa ulosottojärjestelmässä, vaan ne on esimerkiksi maksettava samalla etuoikeudella kuin yksityisoikeudelliseen velkasuhteeseen perustuvat saatavat. Ulosoton kannalta myöskään saatavan perustana olevan rikoksen lajilla ei ole merkitystä perittäessä saatavaa.

2.1.8.6. Verohallinto

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan osallistuvat verotarkastajat ja asianvalvojat ovat koulutustaustaltaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, yleensä joko kaupallisen tutkinnon (verotarkastajat) tai oikeustieteellisen tutkinnon (asianvalvojat) suorittaneita.

Verohallinnon sisällä verotarkastajat ovat suorittaneet tarkastustoiminnan perus- ja jatkokursseja sekä osallistuneet monipuolisesti sekä oman hallinnon että muiden viranomaisten tarjoamaan täydennyskoulutukseen. Asianvalvojat ovat verohallintoon tullessaan suorittaneet oikeustieteellisen perustutkinnon lisäksi pääsääntöisesti myös tuomioistuinharjoittelun. Rikostapauksia käsittelevät asianvalvojat (joita sanotaan myös 'verojuristeiksi' koska heillä on oikeustieteellinen tutkinto) osallistuvat verohallinnon oman koulutuksen ohella aktiivisesti myös muiden viranomaisten järjestämiin rikos- ja prosessioikeudellisiin kursseihin. Verohallinto on osallistunut jo pitkään aktiivisesti harmaan talouden ja muun talousrikollisuuden torjuntaan, ja sitä kautta hallinnon asiantuntemus näiden asioiden hoitamiseen on korkea.

Verohallinto osallistuu aktiivisesti Poliisihallituksen järjestämään koulutukseen talousrikostorjunnassa (talousrikostorjunnan perus- ja jatkokurssi, verorikokset, velallisen rikokset, kirjanpitorikokset, rikoshyödyn jäljittäminen, talousrikosseminaari ym.), syyttäjälaitoksen tarjoamaan koulutukseen sekä tuomareille tarkoitettuun koulutukseen siinä määrin kuin verohallinnolle on myönnetty koulutustilaisuuksissa paikkoja sekä yksityisten tahojen tarjoamaan talousrikoskoulutukseen.

Verohallinto järjestää itse harmaan talouden torjuntaan ja viranomaisyhteistyöhön painottuvia tapahtumia vuosittain. Lisäksi rikosasioita hoitaville asianvalvojille (ja tarkastajille) pyritään järjestämään vuosittain kaksipäiväinen talousrikosoikeuden erityiskysymyksiä käsittelevä erityiskoulutus.

2.1.8.7. Finanssivalvonta (Fiva)

Fivan asiantuntijoilla on yleensä joko taloustieteellinen tai oikeustieteellinen korkeakoulututkinto. Fivalla on ollut myös asiantuntijavaihtoa sekä poliisi- että syyttjäviranomaisten kanssa.

2.1.8.8. Työturvallisuus ja -terveys

Työturvallisuus- ja -terveystarkastajat ovat yleensä kokeneita tarkastajia, joilla on yli kymmenen vuoden kokemus tarkastajan tehtävistä. Tilaajavastuutarkastajilla on yleensä vähemmän kokemusta, mutta heille annetaan asianmukaista koulutusta ja ohjausta.

2.1.8.9. Ympäristönsuojelu

Ympäristöhallinnon edellyttämä ja tarjoama asiantuntemuksen taso riippuu sen tehtävien melko laajasta alasta. Luonnonsuojelun, ympäristönsuojelun, rakentamisen ja maankäytön alat vaativat kukin omat asiantuntijansa. Toimintoja johtavilla ja koordinoivilla viranomaisilla on asiantuntijoita, joilla melkein poikkeuksetta on korkeakoulututkinto ja yli kuuden vuoden kokemus, erityisesti niillä, jotka hoitavat valvontatehtäviä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa; aluehallintovirastoissa hallinnosta ja luvista vastaavilla henkilöillä on oikeustieteellinen tutkinto. Kunnallisella tasolla lupia käsittelevät virkamiehet ja vanhemmat virkamiehet toimivat ympäristötarkastajina alueellaan.

2.2. Rikospolitiikka

2.2.1. Talousrikoksen määritelmä Suomessa

Suomessa on kehitetty toimiva määritelmä talousrikokselle: Niinpä talousrikos on liiketoiminnan, julkishallinnon tai muun organisaation yhteydessä tai niitä käyttäen, tarkoituksin saada merkittävää välitöntä tai välillistä taloudellista etua suoritettu rangaistava teko tai laiminlyönti.

Talousrikos tarkoittaa myös liiketoimintamaisia muunlaisia suunniteltuja rangaistavia tekoja tai laiminlyöntejä tarkoituksin saada merkittävää taloudellista etua.

Liiketoimintamainen toiminta tarkoittaa muun muassa toimintaa, jolla on tarkoitus saada merkittävää taloudellista etua, esimerkiksi rahanpesua tai maanviljelijän vilpillistä tukihakemusta. Merkittävä taloudellinen etu tässä yhteydessä merkitsee euromäärää, jonka perusteella kyseisenlainen rikos katsottaisiin yleensä törkeäksi.

Jos edellä kuvattu toiminta koostuu useasta teosta, näiden tekojen kokonaisuus muodostaa talousrikoksen, eivät yksittäiset toimet.

Tämän määritelmän mukaan laissa säädettyjen taloudellisten tai muiden velvoitteiden täyttämättä jättäminen (esimerkiksi veronmaksun laiminlyönti tai työturvallisuussääntöjen noudattamatta jättäminen) voi myös muodostaa talousrikoksen.

Sikäli kuin edellä esitetyt talousrikoksen tunnusmerkit täyttyvät, talousrikoksia ovat rikoslaissa luetellut rikokset¹⁵:

Muun muassa seuraavia rikoksia ei katsota talousrikoksiksi luonnollisen henkilön tekeminä, jollei niitä ole suoritettu liiketoiminnan yhteydessä ja tarkoituksin saada merkittävää taloudellista etua:

- hotellipetos
- pankki- ja luottokorttipetos (mukaan lukien maksuvälinerikokset)
- vakuutuspetos
- työttömyys- tai sosiaalietuuksien väärinkäyttö (mukaan lukien etuuspetos)
- ilmoittamaton työskentely (mukaan lukien veropetos)
- muu petos, kavallus tai anastus
- tieto- ja viestintärikokset (IT-rikokset)
- rekisteröintirikokset
- velallisen rikokset.

¹⁵ Muun muassa: rikoslain 29 luku – rikokset julkista taloutta vastaan, rikoslain 30 luku – elinkeinorikokset ja muut rikoslain alaiset lahjontarikokset, rikoslain 36 luku – petokset ja muu epärehellisyys, rikoslain 38 luku – tieto- ja viestintärikokset, rikoslain 39 luku – velallisen rikokset, rikoslain 46 luku – maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset, rikoslain 47 luku – työturvallisuusrikokset, rikoslain 48 luku – ympäristörikokset, rikoslain 49 luku – eräiden aineettomien oikeuksien loukkaus, rikoslain 51 luku – arvopaperimarkkinarikokset, sopimattomiin liiketoimintakäytäntöihin liittyvät rikokset.

2.2.2. Hallitusohjelma

Suomen hallitus on useissa hallitusohjelmissaan määrittänyt tavoitteita, jotka liittyvät harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan. Viimeisimmässä 22.6.2011 hallitusohjelmassa on sitouduttu **harmaan talouden torjuntatoimien** toteuttamiseen. Hallitus on arvointiryhmän vierailun jälkeen hyväksynyt kuudennen talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelman vuosille 2012–2015. Siihen sisältyy 22 hanketta, joiden tarkoituksena on vähentää mahdollisuuksia talousrikosten tekoon ja harmaaseen talouteen ja torjua talousrikollisuutta ja harmaata taloutta.

2.2.3. Valtioneuvoston periaatepäätökset – talousrikostorjuntaohjelmat

Suomessa talousrikollisuuden ja harmaan talouden kontrollia on tehostettu viiden peräkkäisen talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelman avulla. Ensimmäinen talousrikostorjuntaohjelma käynnistettiin vuonna 1996 annetulla valtioneuvoston periaatepäätöksellä.

Torjuntaohjelmiin on kirjattu yleisiä painopistealueita, konkreettisia hankkeita sekä toimenpiteitä, joiden avulla ohjelmissa esitettyihin tavoitteisiin pyritään. Torjuntaohjelmat ovat olleet poikkihallinnollisia ja vastuut niihin liittyvistä hankkeista on jaettu eri ministeriöille ja viranomaisille sen mukaan, mihin toimialaan hanke kuuluu. Osa hankkeista on kaikkien viranomaisten yhteisiä toimia vaativia. Torjuntaohjelmien avulla on pyritty myös turvaamaan talousrikostorjuntaviranomaisten resursseja Eduskunnan näihin tarkoituksiin myöntämällä varoilla. Vastuu hankkeiden toteutumisen seurannasta on talousrikostorjunnan johtoryhmällä.

Viimeisimmän viidennen torjuntaohjelman "Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi vuosina 2010–2011" tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea tervettä kilpailua. Valtioneuvoston periaatepäätös on jatkoa neljälle aikaisemmalle valtioneuvoston periaatepäätökselle, ja sillä toteutetaan hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta harmaan talouden torjumiseksi sekä hallituksen politiikkariihen kannanotossa 24.2.2009 esitettyjä toimenpiteitä julkisten palveluiden ja etuuksien rahoituksen turvaamiseksi. Kannanoton mukaan hallitus vahvistaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa.

Torjuntaohjelmalla turvataan verojen ja muiden maksujen kertymistä ja julkisten palveluiden säilymistä ja varmistetaan julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Lainsäädäntöön tehtävien muutosten avulla vähennetään harmaan talouden ja rikollisen yritystoiminnan mahdollisuuksia saavuttaa kilpailuetuja rehellisesti toimivien yritysten kustannuksella. Vuosia 2012–2015 koskevan uusimman torjuntaohjelman aikana tulevat voimaan uudistetut esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilait, jotka kaikkea rikostutkintaa koskevana tehostavat myös talousrikosten tutkintaa. Eräitä viranomaisten toimivaltuuksia tarkistetaan vaikuttavuuden lisäämiseksi. Viranomaisten toimintaa ja erityisesti viranomaisyhteistyötä tehostetaan. Ohjelmalla luodaan edellytykset yhteisen talousrikollisuuden tilannekuvan ylläpitämiselle. Talousrikosten käsittelyprosessia tehostetaan rikosvastuun toteuttamiseksi. Ohjelmalla kehitetään viranomaisten toimintamalleja harmaan talouden ja talousrikoksien ennalta ehkäisemiseksi, lopettamiseksi ja rikoksella saadun hyödyn saamiseksi takaisin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Nyt toteutettava ohjelma sisältää 18 hanketta, joiden toteutusta seuraa talousrikostorjunnan johtoryhmä.

2.2.4. Talousrikostorjunnan johtoryhmä

Sisäasiainministeriön asettama talousrikostorjunnan johtoryhmä on valmistellut valtioneuvoston periaatepäätöstä talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmaksi vuosille 2010–2011.

Talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on ohjelman toimeenpanon edistäminen ja toteutuksen seuranta. Johtoryhmä valmistelee ehdotukset eri ministeriöiden tulostavoitesopimuksiin otettavista ohjelmaan sisältyvistä lainsäädäntö- ja selvityshankkeista. Johtoryhmä vie tarvittaessa esitykset sisäisen turvallisuuden ohjelman ohjausryhmälle harkittavaksi. Johtoryhmä käsittelee tarvittaessa myös useiden eri viranomaisten toimien yhteensovittamista ja nopeaa reagointia vaativat asiat.

Johtoryhmän puheenjohtajana toimii sisäasiainministeriön poliisiosaston päällikkö. Jäseninä ovat Poliisihallituksen poliisiylijohtaja, oikeusministeriön lainsäädäntöjohtaja, valtiovarainministeriön hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriön valvontajohtaja, työ- ja elinkeinoministeriön lainsäädäntöjohtaja, ympäristöministeriön hallitusneuvos, Valtakunnansyyttäjänviraston

Suomessa on käsitelty harmaata taloutta ja talousrikollisuutta useissa eri ministeriöiden ja viranomaisten selvityksissä ainakin jo vuodesta 1983. Ohessa mainitaan muutama viimeaikainen selvitys.

Suomen eduskunnan tarkastusvaliokunta käynnisti keväällä 2009 tutkimuksen, jonka tarkoitus oli arvioida Suomen harmaan talouden kokonaisuus euromääräisesti ja prosentuaalisena osuutena bruttokansantuotteesta. Samalla tuli arvioida verojen ja muiden lakisääteisten maksujen menetys. Tutkimuksella haluttiin selvittää erityisesti kansainvälistä sijoitustoimintaa ja veroparatiisien käyttöä veronkierrossa sekä kotimaan-, sisä-, ja ulkomaankauppaan liittyvää harmaata taloutta. Tutkimus "Suomen kansainvälistyvä harmaa talous" (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010) julkaistiin heinäkuussa 2010.

Rikosprosessien ja erityisesti talousrikoksia koskevien prosessien kestoa on käsitelty oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön asettaman työryhmän mietinnössä (13.12.2010) "Oikeusprosessin pitkittymisen estäminen" (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 87/2010 – katso alla).

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä valmisteli toimenpiteitä talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjumiseksi rakennuslalla sekä majoitus- ja ravitsemislalla. Työryhmän mietintö "Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuminen rakennus- sekä majoitus- ja ravitsemislalla" (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17/2011) annettiin 31.3.2011.

Poliisin ylijohdon asettaman poliisin, syyttäjäviranomaisen ja verohallinnon edustajista koostuneen työryhmän raportissa (26.5.2010) "Poliisin, verohallinnon ja syyttäjän yhteistyö" on käsitelty talousrikostutkinnan yhteistyötä tavoitteena erityisesti vakavan reaaliaikaisen (käynnissä olevat ja jatkuvat talousrikokset) talousrikollisuuden torjunnan tehostaminen.

2.2.5. Rikosprosessin kesto kriminaalipolitiikan erityiskysymyksenä

Rikosprosessin keston liittyviä kysymyksiä on tarkasteltu useissa selvityksissä 2000-luvulla. Selvitysten perusteella on toteutettu useita toimenpiteitä niin viranomaiskäytäntöjen parantamiseksi kuin lainsäädännön kehittämiseksi. Viimeksi asiaa on käsitelty Oikeusministeriön puheenjohtamassa työryhmässä, joka luovutti mietintönsä "Oikeusprosessin pitkittymisen estäminen" (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 87/2010) 13.12.2010. Mietinnössä on laadittu suunnitelma niistä toimenpiteistä, joilla oikeudenkäynnin keston liittyviä ongelmia voitaisiin vähentää. Mietinnössä ehdotettua suunnitelmaa on jatkovalmisteltu toisessa työryhmässä, joka on laatinut täsmennetyn toimenpidesuunnitelman. Ehdotetut toimenpiteet koskevat enimmälti juuri talousrikosten käsittelyaikojen lyhentämistä.

Saamistaan tiedoista asiantuntijat totesivat, että oikeudenkäyntien keston liittyviä ongelmia todella oli erityisesti talousrikoksiksi luokiteltavissa rikosasioissa. Esitutkinta-, syyteharkinta- ja tuomioistuimen käsittelyajat ovat usein huomattavan pitkiä verrattuna muihin rikoslajeihin. Suomi on vuodesta 2000 alkaen saanut lukuisia tuomioita nimenomaan oikeudenkäynnin viivytyksettömyyden loukkauksista. Vuoden 2010 lokakuun loppuun mennessä Suomi oli saanut tuomion 54 tapauksessa, joissa ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että Suomi oli rikkonut oikeudenkäynnin viivytyksettömyyden vaatimusta. Viivytyksettömyyttä koskevissa tapauksissa ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut sovinnon 46 tapauksessa ja todennut Suomen antaman yksipuolisen julistuksen 21 tapauksessa.

2.2.6. Tuottoon suuntautuva politiikka

2.2.6.1. Esitutkintaviranomaiset

Esitutkintalain 5 pykälässä¹⁶ edellytetään, että esitutkintaviranomaiset selvittävät ja jäljittävät rikoksen tuottaman hyödyn.

2.2.6.2. Syyttäjälaitos

Rikoshyödyn poisottaminen on jo vuosia esiintynyt poliisin vakiintuneena tulostavoitteena, ja tämän mukaisesti syyttäjälaitos oli tosiasiallisesti ja lujasti sitoutunut rikoshyötyjen poisvaatimiseen jo ennen kuin kyseinen tema määritettiin syyttäjälaitoksen lakisääteiseksi tavoitteeksi.

Poliisin ja muun esitutkintaviranomaisen tulee tehdä esitutkintalain 15 pykälän 1 momentin mukainen ennakoilmoitus syyttäjälle erityisesti sen kaltaisista rikostapauksista, joissa on syytä epäillä saadun merkittävää rikoshyötyä. Esitutkinnassa tulee selvittää syyttäjälle ja asian pääkäsittelyä varten rikoshyödyn saajat, määrä ja laatu sekä samalla selvittää mahdollisuudet jo esitutkinnan aikana erilaisin viranomaistoimin turvata rikoshyödyn tuomitseminen valtiolle. Asianmukainen rikoshyödyn tutkinta edellyttää niin esitutkintaviranomaisten kuin syyttäjän yhteistä näkemystä rikoshyödyn edellä mainituista näkökohdista sekä vastaavasta sen valtiolle menetettäväksi tuomitsemisesta.

¹⁶ Esitutkintalain 5 pykälässä säädetään:
"Esitutkinnassa selvitetään:

- 1) rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, ketkä ovat asianosaisia, ja muut syytteestä päättämistä varten tarvittavat seikat;
- 2) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 pykälän nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan;
- 3) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi; sekä
- 4) suostuuko asianomistaja asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä ja aikooko myös rikoksesta epäilty suostua tähän menettelyyn."

Enimmäkseen rikoshyödyt tulevat suomalaisessa järjestelmässä hoidettua siten, että esitutkinnassa ja syyttäjän toiminnassa rikoksen uhrin eli asianomistajan korvausvaatimuksista pidetään erityistä huolta. Esitutkintaviranomainen selvittää vahingot viran puolesta, ja asianomistajan vaatimuksesta syyttäjä ajaa selvät vahingonkorvausvaatimukset pääkäsitelyssä. Täysimääräisen vahingonkorvauksen tuomitseminen estää rikoshyödyn tuomitsemisen menetetyksi samassa asiassa. Kansainvälisissä yhteyksissä suomalaisen lainsäädännön antama etusija asianomistajan vaatimuksille on todellinen ongelma, minkä vuoksi esitutkintaviranomaisten tulisi keskustella asiasta syyttäjän kanssa ennen oikeusapupyyntöjen lähettämistä.

2.2.7. Virallinen tutkintamenettely rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseksi

Rikoshyödyn jäljittäminen on esitutkintalain 5 pykälän mukaan osa esitutkintaa sellaisissa rikoksissa, joissa joku voidaan tuomita menettämään valtiolle rahamäärä rikoksesta saatuna hyötynä tai maksamaan vahingonkorvaus asianomistajalle tai palauttamaan rikoksella viety esine omistajalleen.

Rikoslain 10 luvun 2 pykälän mukaisesti rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi. Menettämiseen tuomitaan rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Syyttäjällä on syytepakkoperiaatteen mukaisesti ja todennäköisten syiden ilmettyä virkavelvollisuus vaatia rikoksen tuottamaa hyötyä valtiolle rikoshyötyä saaneelta. Rikoshyötyä saaneen hyvää uskoa ei pääsääntöisesti suojata. Suomalainen menettämissäännöstö perustuu ajatukselle, ettei kukaan saa hyötyä rikoksesta.

Syyttäjä vaatii rikoshyödyn menettämistä yleensä rikosasian pääkäsitelyssä, mutta syyttäjä voi nostaa rikoshyötyvaatimuksen myös erillisenä asiana ja myös rikoshyödyn saantihetkellä hyvässä uskossa ollutta henkilöä vastaan.

2.2.8. Varojen jäljittämisen, takavarikoinnin ja menetetyksi tuomitsemisen etusijaisuus

Poliisilain 3 pykälässä säädetään tehtävien hoidon tärkeysjärjestyksestä, joka koskee myös esitutkintaa. Tämän mukaan olosuhteiden vaatiessa tutkittavat asiat voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen, jonka arvioimisessa otetaan huomioon muun muassa rikoksen törkeys ja selvittämisenintressi. Vaikka lain tasolla rikostutkinnan tärkeyttä ei muutoin ole säädelty, poliisi on pitänyt ohjelmissa, tulostavoitteissa yms. omaisuuteen ja talouteen kohdistuvien rikosten tutkintaa tärkeänä. Talousrikostutkinta ja erityisesti harmaa talous on yhtenä poliisitoiminnan painopistealueena, ja torjunta on otettu huomioon toistuvasti myös valtioneuvoston kansallisessa talousrikostorjuntaohjelmassa.

Syyttäjälaitoksessa omaisuusrikosten syyteharkinta ja syytteeseenpano on syyttäjien päivittäistä perustehtävää. Syyteharkinta-aika on keskimäärin alle kaksi kuukautta. Syyttäjät lähettävät suurimman osan omaisuusrikoksista kirjalliseen tuomioistuinkäsittelyyn, joka perustuu epäillyn tunnustamiselle ja suostumukselle kirjalliseen menettelyyn.

2.2.9. Varojen jäljittäminen, takavarikointi ja menetetyksi tuomitseminen esitutkinnan erillisenä tavoitteena

Rikoksella hankitun hyödyn jäljittäminen, so. konfiskoinnin, asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten sekä rikoksella viedyn esineen palauttamisen turvaaminen, on esitutkintalain 5 pykälän mukaan asetettu esitutkinnan nimenomaiseksi tavoitteeksi ja velvoitteeksi syytteen nostamisesta päättämiseen tarvittavien seikkojen selvittämisen ohella. Käytännössä rikoksella hankitun hyödyn takaisinsaantimahdollisuudet selvitetään aina talous- ja omaisuusrikosten tutkinnan yhteydessä. Rikoshyödyn jäljittämiseen on erikoistuneita poliisimiehiä, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä myös ulosotto- ja veroviranomaisten kanssa. Esitutkintaviranomaisilla ei kuitenkaan aina ole riittävästi resursseja rikoshyödyn jäljittämiseen.

Talousrikostorjunta on tullin toimintasuunnitelmassa yksi tärkeä painopistealue. Myös tullitoteuttaa omalta osaltaan kansallista talousrikostorjuntaohjelmaa (viides talousrikostorjuntaohjelma). Valtioneuvoston asettaman talousrikostorjuntaohjelman toteuttamista seurataan viranomaisten välisessä talousrikostorjunnan johtoryhmässä. Operatiivisia toimia koordinoidaan valtakunnallisessa talousrikostorjunnan operatiivisessa ohjausryhmässä. Tullissa tullilaitoksen sisäinen talousrikostorjunnan ohjausryhmä toteuttaa em. ohjausryhmissä sovittuja linjauksia ja toimenpiteitä.

Talousrikostutkinta ja erityisesti harmaan talouden torjunta on yksi tullin rikostorjuntayksikön tärkeimmistä painopisteistä. Tullin virkamiehet, jotka ovat erikoistuneet rikoshyödyn jäljittämiseen, tekevät tiivistä yhteistyötä ulosotto-, poliisi- ja veroviranomaisten kanssa.

2.3. Päätelmät

2.3.1. Tutkintaviranomaiset

- Tutkintavaltuuksin varustetut (ja tutkintaa johtavat) Suomen viranomaiset ovat: poliisi, tulli ja rajavartiolaitos. Näillä tutkintaviranomaisilla on hyvin tiivis yhteistyö ja niiden toimivalta jakautuu niiden yhteisen lainsäädännön mukaisesti ja ne tekevät tehokasta työtä.
- Organisaatorakenne on kehittynyt ja tähtää voimavarojen optimointiin ja tehokkuuden lisäämiseen koordinoitulla tavalla ja yhteisesti sovittujen periaatteiden pohjalta.
- Vakuuttava esimerkki tässä suhteessa on niin sanotun PTR-yhteistyön toiminta – poliisin, tullin ja rajavartiolaitos yhteistyörakenne, jolla pyritään torjumaan rajatylittävää rikollisuutta tarkoituksenmukaisella, taloudellisella ja joustavalla tavalla ja näin ottamaan huomioon paremman koordinoinnin ja selvästi määritettyjen roolien tarve päällekkäisyyttä välttämällä, käyttämään paremmin rikostiedustelu- ja -analysointivälineitä, parantamaan tiedonkulkua ja koordinoituja yhteisiä toimia. Tämän yhteistyön tärkeimpänä käytännön tuloksena on perustettu PTR-rikostiedustelu- ja -analysointikeskus, joka on Keskusrikospoliisin alaisuudessa. Oli mielenkiintoista todeta, että tiedustelulähteiden joukkoon kuuluu Rikosseuraamusalan koulutuskeskus aktiivisena toimijana.
- Toinen esimerkki voimavarojen optimoinnista ja tehokkuuden lisäämisestä on neljän alueellisen talousrikosyksiköiden yhteistyöverkoston kehittäminen. Tämä hanke aloitettiin keväällä 2010. Yhtenä tavoitteista on tapausten jakaminen yksiköiden kesken voimavarojen ja tilannetietoisuuden perusteella, jolloin mahdollistetaan tapauksen siirtäminen käytettävissä olevien voimavarojen käyttämiseksi paremmin; yhteisten tutkintaryhmien luominen verkoston sisällä, erityisten voimavarojen kokoaminen (esimerkiksi tarkastajia, joilla on kauppatieteen maisterin tutkinto) tai erityisasiantuntemus tapauksesta riippuen jne.
- Talousrikosten tutkintaan käytetty aika Suomessa on pitkä. Viime 10 vuoden aikana keskimääräinen käsittelyaika (rikoksen ilmoittamisesta poliisille asian lähettämiseen syyttäjälle) on vaihdellut Suomessa 403 päivästä 509 päivään (jakson 2001–2011 aikana). Varsinainen tutkinta-aika on lyhyempi, ja talousrikosten tutkinta-ajan mediaani on viime 10 vuoden aikana vaihdellut 223 päivästä (vuonna 2000) 143 päivään (vuonna 2009). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useaan otteeseen todennut Suomen rikkoneen

kohtuullisen ajan vaatimusta oikeuskäsittelyssä (useimmiten talousrikollisuuden rikostutkintaan käytetyn pitkän ajan takia).¹⁷ Suomen viranomaiset tunnustavat, että rikoskäsittelyn pituutta on tarpeen lyhentää keskittyen tutkintaan käytetyn ajan lyhentämiseen (rikosoikeudenkäynnin keskimääräinen kesto aika talousrikoksissa on nykyään kolme vuotta, ja suunnitelma on lyhentää se kahteen vuoteen).

- Kaikkien talousrikostapausten osalta (Poliisihallituksen ja Valtakunnansyyttäjänviraston välisen sopimuksen perusteella) tutkintaviranomaiset lähettävät tutkintapöytäkirjan tai -suunnitelman nimetylle syyttäjälle (joka voi sitten pyytää suorittamaan lisätutkimuksia). Tutkintasuunnitelmat eivät ole julkisia; tuomioistuimet eivät pyydä tällaisten suunnitelmien paljastamista.
- Tutkintaviranomaisten laillinen velvollisuus on jäljittää rikoksen tuottama hyöty osana esitutkintaa. Rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämiseen ei ole kuitenkaan erikoistunutta yksikköä, ei poliisivoimissa eikä tulliviranomaisissa. Nykyään tutkijat itse hoitavat tämän tehtävän, mutta erikoistuneen henkilöstön tarpeellisuus on todettu. Tältä osin ponnistellaan tarvittavien voimavarojen löytämiseksi tässä suhteessa.
- Suomen hiljattain kohtaama este veropetosten syytteenpanossa liittyy ne bis in idem -periaatteen loukkaamiseen. Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 2009 asiassa Sergei Zolotuhin vs. Venäjä ja Euroopan unionin tuomioistuimen asiassa C-261/09 Mantello antaman tulkinnan mukaan ei ole mahdollista soveltaa sekä rangaistus- että hallinnollisia seuraamuksia samaan henkilöön samoista tosiasioista. Hallinnollisena seuraamuksena sovellettua veronkorotusta ei voi seurata rikosseuraamus samoista asioista, mikä tekee mahdottomaksi ajaa veropetossyytteitä. Joissakin jäsenvaltioissa on käytössä menettelyt sen varmistamiseksi, että ne bis in idem -periaatteesta pidetään kiinni veronkorotuksen ja rikosseuraamusten suhteen, mutta näin ei ole Suomessa. Suomessa haetaan (erityisesti perustettu työryhmä hakee) parhaillaan lainsäädännöllisiä ratkaisuja ne bis in idem -periaatteen rikkomisen välttämiseksi. Toistaiseksi on käytössä menettely, jossa poliisi- ja veroviranomaiset tai tulliviranomaiset kuulevat tosiaan mahdollisimman varhain aina, kun epäillään veroihin liittyvää rikosta. Sitten päätetään, edetäänkö hallinnollisena vai rikostapauksena.

¹⁷ Suomen viranomaiset totesivat tämän asian osalta, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin piti merkityksellisenä tutkinta-aikaa siitä hetkestä lähtien, kun epäilty saa tietää esitutkinnasta ja tutkinnassa epäiltynä olemisestaan. Suomessa tämän ajan, erityisesti vakavammissa tapauksissa, sanottiin olevan useimmiten huomattavasti lyhyempi kuin aika siitä, kun asia ilmoitetaan poliisille, siihen, kun asia viedään syyteharkintaan.

2.3.1.1. Poliisi

- Poliisilla on Suomessa laajat valtuudet johtaa rikostutkintaa. Yleensä rikostutkinnassa keskeistä on, mitä poliisi päättää tutkintatoimista ja pakkokeinoista (esimerkiksi alustavasta menettämisseuraamuksesta) esitutinnan aikana. Poliisilla on esimerkiksi oikeus suoraan lähettää keskinäistä oikeusapua koskeva pyyntö toisen maan toimivaltaisille viranomaisille tai esittää suoraan tuomioistuimelle lupapyyntö pakkokeinojen määräämiseksi. Keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön osalta poliisi voi kuulla syyttäjää, jos on hankittava näyttöä vieraasta maasta.
- Tutkintaa johdetaan tutkintasuunnitelman pohjalta, ja sitä pidetään välttämättömänä välineenä tehokkaan tutkinnan suorittamisessa. Saadun tiedon mukaan on olemassa hyvin kehittynyt yhteistyömenetelmä syyttäjänviraston kanssa lähestymistavan määrittelyn suhteen yksittäisissä tapauksissa. Arvioijille kerrottiin, että syyttäjänviraston ja Poliisihallituksen välisen sopimuksen mukaan kaikissa talousrikostapauksissa vaaditaan tutkintasuunnitelma, jonka nämä neuvottelevat etukäteen. Yleensä poliisilla on harkintavalta päättää toimistaan tutkinnan aikana, mutta käytännössä voitiin tehdä päätelmä, että se perustuu pitkälti laajaan yhteistyöhön jutussa nimetyn syyttäjän kanssa ja erimielisyyksiä esiintyy hyvin harvoin.
- Tutkintasuunnitelman käsitettä on pidettävä hyödyllisenä välineenä tutkinnan tehokkuuden lisäämisessä. Tavoitteena on ollut kehittää esitutinnan tapauskohtainen väline, jolla on määrä helpottaa, nopeuttaa ja vakioida esitutkintaa. Nykymuotoinen tutkintasuunnitelma kehitettiin poliisin ja syyttäjänviraston yhteisessä hankkeessa, niin kutsutussa läpilasku-hankkeessa vuosina 2002–2004. Nykyään sillä on vakioitu sähköinen muoto. Keskusrikospoliisi johtaa ja ohjaa kaikkia poliisivoimia Suomessa. Poliisi (eikä syyttäjä) on johtava esitutkija ja luotetuin organisaatio Suomessa ja työskentelee läheisesti syyttäjien kanssa.
- Muuan toinen arviointiryhmälle esitelty työskentelykäytäntö Suomessa on niin sanotun kohteenvalintajärjestelmän käyttö, jossa yksittäisten rikosten käsittelemisen sijasta valitun kohteen koko rikolliseen toimintaan käydään käsiksi kokonaisvaltaisesti. Kohteen valitsemiseksi on käytössä hyvin kehittynyt menettely, ja kokemukset sen käytöstä ovat myönteisiä. Menetelmää on käytetty yhdeksän vuotta ja yli 300 kohdetta on valittu. Viime

aikoina kohteiden lukumäärä törkeän veropetoksen, rahanpesun jne. suhteen on kasvanut. Suomen viranomaiset ovat arvioineet kohteenvalintamenetelmän osoittautuneen tehokkaaksi välineeksi monimutkaisissa pitkäaikaisissa tapauksissa.

- KRP:llä on koordinoijan rooli, erityisesti kun toimivalta on jaettu eri piirien välillä Suomessa. Käytössä on hyvin tehokas mekanismi - Suomessa on olemassa neljä alueellista verkostoa talousrikoksia ja tutkintaa varten (eteläinen, pohjoinen, itäinen ja läntinen verkosto). Aina kun samat tekijät ovat tehneet rikoksia, joista on ilmoitettu eri alueilla, toimivaltainen verkosto päättää, mikä poliisilaitos ottaa johdon. Tietoa ja tapauksia sekä parhaita käytänteitä jaetaan verkostojen sisällä.
- Verkostoilla on määrä nopeuttaa esitutkinnan aloittamista, erityisesti välittömiä toimia edellyttävissä rikostapauksissa. Verkostoilla on myös tärkeä asema jaettaessa tapauksia yksiköiden välillä voimavarojen ja tilannetietoisuuden perusteella. Kukin verkosto on nimennyt syyttäjät, veroviranomaiset ja ulosottoviranomaiset siihen.
- KRP on lisäksi vastuussa tutkijoiden työn priorisoinnista ja kohteiden valinnasta. Kohteita on kolmenlaisia: alueellisia (kahden poliisilaitoksen vastuualueita), kansallisia (vaikutus useaan poliisilaitokseen ja valtakunnallisia vaikutuksia) sekä kansainvälisiä (tarve koordinoida kahden tai useamman maan kanssa). Kohteita ehdottavat tutkijoiden paikalliset ja kansalliset yksiköt. KRP arvioi ehdotukset ja järjestää kokouksen (poliisin, tullin, syyttäjien, tiedusteluyksiköiden edustajien kanssa) kohteiden valitsemiseksi. Valintaperusteita ovat rikoksen vakavuus, rikoksen vaarallisuus, rikoksen jatkuvuus, koordinoinnin tarve, mahdolliset viranomaisten tai asianomistajan uhkailut jne. Nykyään noin 40 prosenttia KRP:n valitsemista kohteista liittyy talousrikollisuuteen. Arviointiryhmä totesi, että kohteita valittaessa Europolia ei kuulla.
- Suoritettaviin tehtäviin nähden Rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevän henkilöstön määrä vaikutti melko pieneltä. Sen vuoksi raportit epäilyttävistä transaktioista (STR), joita Rahanpesun selvittelykeskus ei voi tutkia, lähetetään usein paikallispoliisin yksiköille.
- Ennen vierailua oli saatu aikaan sopimus uudesta rahanpesurekisteristä, jota pidetään hyvin hyödyllisenä välineenä rahanpesun selvittämisessä.

2.3.1.2. Tulli

- Suomen tullit on omaksunut oikein hyvän mallin tietoihin pääsemiseksi talousrikostiedustelua ja -tutkintaa varten. Tähän malliin kuuluu yhteisymmärryspöytäkirjan allekirjoittaminen yksityissektorin kanssa. Yksityissektori on saanut sen tietokannoissa liikkuvaa tietoa tavaroiden liikkeestä. Tullilla on monia sopimuksia näihin tietokantoihin pääsemiseksi. On olemassa myös yhteisymmärryspöytäkirjoja tarvittavan tiedon saamiseksi (tiedustelutarkoituksessa) lentoyhtiöiltä, rahtiyhtiöiltä jne.
- Muiden jäsenvaltioiden tulliviranomaisten samoin kuin Europolin, Eurojustin ja OLAFin kanssa on hyvin tiivis yhteistyö. On erityinen intressi ottaa jatkuvasti huomioon järjestäytynyttä rikollisuutta koskeva uhka-arvio OCTA ja Venäjän järjestäytynyttä rikollisuutta koskeva uhka-arvio ROCTA. Samalla Suomen tullilla on aikomus osallistua Europolin SMOKE-analyysitietokantaan AWF SMOKE.
- Itäistä yhteistyötä pidettiin erittäin tärkeänä tulliviranomaisille, koska arviolta 25 prosenttia maahan tuoduista tavaroista kulkee Suomen läpi matkallaan Venäjälle. Yhteistyötä Venäjän tulliviranomaisten kanssa kuvattiin hyväksi ja läheiseksi.
- Yksi kohta nykyisen hallituksen toimintaohjelman listalla liittyy yhteisön alueelle tuotavan tai sieltä vietävän käteisrahan valvonnasta vuonna 2005 annetun EU:n asetuksen¹⁸ säännöksiin. Arviointivierailun aikaan Suomella oli ainoastaan velvollisuus ilmoittaa käteisraha sen tullessa EU:hun tai sieltä lähtiessä. Suunnitelmissa on keskustella siitä, olisiko Suomessa hyväksyttävä kansallisia toimenpiteitä, joilla valvotaan käteisrahan liikkeitä (kuten on laita joissakin jäsenvaltioissa). Jos tällaisia toimenpiteitä hyväksyttäisiin, Suomella olisi valta vahvistaa lailla tiettyjä menettelyjä pääomanliikkeiden ilmoittamiseksi rajoilla EU:ssa erityisistä syistä.
- Tullin talousrikosten tutkintayksiköllä ei ole valtaa suorittaa salaisia operaatioita.
- Talousrikosten tutkintayksikön lisäksi tullissa toimii talousrikosten tiedusteluyksikkö. Tämä yksikkö koostuu 12:sta erikoistuneesta tullimiehestä. Se saa yhteistyösapuolilta pyyntöjä tuottaa tiedusteluraportteja. Yksikkö tekee arvion kaikista yrityksistä, analysoi eri tiedostoissa pidettyjä tietoja ja ottaa osaa kaikkiin kansallisiin ja kansainvälisiin operaatioihin.

¹⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1889/2005, annettu 26 päivänä lokakuuta 2005, yhteisön alueelle tuotavan tai sieltä vietävän käteisrahan valvonnasta; EUVL L 309, 25.11.2005, s. 9–12.

- Suomen viranomaiset ilmoittivat, että heillä oli vaikeuksia kerätä tietoa tuoteväärennöstapauksista (useimmat tavarat tulevat Kiinasta ja kulkevat Suomen kautta matkallaan Venäjälle).
- Tullirikoksia varten ei ole erikoistuneita syyttäjiä, vaan ainoastaan talousrikoksiin erikoistuneita syyttäjiä.
- Arviointivierailun aikaan käytiin parhailaan keskusteluja erityisen mallitutkintasuunnitelman hyväksymisestä tullia varten¹⁹. Paremmen toimintasuunnitelman myötä tulliviranomaiset voisivat saada yleisnäkemyksen tapauksista, asettaa aikataulut, hoitaa paremmin tiedustelun, tehostaa rikostuoton tuomitsemista menetetyksi ja viime kädessä lyhentää tutkimusten pituutta.
- Tullin yhteistyösopimuksia on allekirjoitettu muiden maiden kanssa, muun muassa monenvälinen sopimus Pohjoismaiden kesken. Näiden sopimusten perusteella tietoa voidaan vaihtaa, jos se liittyy verorikoksiin. Tullilla on esimerkiksi oikeus esittää keskinäistä oikeusapua koskeva pyyntö suoraan toisen maan toimivaltaisille viranomaisille tai esittää pakkokeinojen määräämiseen liittyvä lupapyyntö suoraan tuomioistuimelle.
- Viron ja muiden maiden kanssa on perustettu menestyksellä useita yhteisiä tutkintaryhmiä ja yhteisiä analyysiryhmiä, ja tulliviranomaiset ovat osallistuneet useisiin tällaisiin ryhmiin.
- Suomen tulliviranomaiset tunnustavat, että tarvitaan enemmän yhteistyötä Eurojustin kanssa, sillä tämä tukisi tutkintaan käytetyn ajan vähentämistä (erityisesti kun tarvitaan yhteistyötä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa).

2.3.1.3. Ympäristönsuojelu

- Kansainvälistä ympäristölainsäädäntöä on käytettävissä monipuolisesti, muun muassa EU:n direktiivi 2008/99/EY ympäristönsuojelusta rikosoikeuden keinoin. Ympäristöoikeuden tehokas täytäntöönpaneminen koko EU:ssa on nyt ja vastedes haaste. Monet puutteista koskevat rakenteellisia ongelmia hallinnoissa, kuten tiedon ja tietämyksen puute, riittämättömät hallinnolliset valmiudet jne.
- Ympäristölainsäädännön rikkominen liittyy usein yhtiöiden voittojen maksimointiin, eikä ponneton täytäntöönpano tarjoa tarvittavaa tehokkaiden seuraamusten pelotevaikutusta.

¹⁹ Suomen viranomaiset ilmoittivat arviointivierailun jälkeen, että erityinen mallitutkintasuunnitelma tullia varten on hyväksytty. Sen puitteissa tulliviranomaiset voivat saada kokonaiskuvan tapauksista, asettaa aikataulut, hoitaa paremmin tiedustelun, parantaa rikoshyödyn konfiskointia ja lopulta lyhentää tutkimuksen kestoa.

Niinpä nämä rikkomiset monessa tapauksessa merkitsevät suuria taloudellisia etuja, ja jotkin niistä voidaan luokitella jopa järjestäytyneeksi rikollisuudeksi.

- Vierailun aikana arvioijille kerrottiin, että (ympäristönsuojelun käsittelemistä) ympäristörikoksista on tullut ajankohtaisia ympäristöministeriön asialistalla. Ympäristörikollisuuden tehokkaassa torjunnassa kohdataan usein kuitenkin joukko haasteita. Korostettiin, ettei kaikilla viranomaisilla ole käytettävissä tarpeeksi voimavaroja ympäristörikoksiin vastaamiseksi kokonaisvaltaisesti, ja koordinoinnin tason niiden välillä todettiin olevan epätydyttävää.
- Suomessa ympäristösäännösten noudattamista valvovien viranomaisten enemmistö sijaitsee kunnissa ja ne ovat lisäksi riippumattomia keskushallinnosta. Tältä osin mikään toimivaltaisista ministeriöistä ei ole antanut kunnille ohjausta asiantuntemuksen levittämiseksi ympäristörikollisuuden estämisessä ja havaitsemisessa.
- Mitään säännöllistä erityiskoulutusta joidenkin säännönvastaisuuksien rikollisesta merkityksestä ympäristöalalla ei ole, ei myöskään vakiintunutta mekanismia poliisille ilmoittamisesta. Kaikesta tästä seuraa hyvin alhainen tietämys ympäristörikoksista ja herkkyyys niille, minkä arvioitiin olevan hyvin valitettavaa tästä aiheesta pidetyssä kokouksessa.
- Lisäksi asiantuntijoille kerrottiin, että kansallisen lainsäädännön mukaan ei ollut lakiin perustuvaa velvollisuutta ilmoittaa poliisille, jos tapaus on vähäinen, kun taas hyvin kehittyneen asiantuntemuksen puute paikallistasolla tekee melkein mahdottomaksi havaita ympäristörikoksia ajoissa. Ympäristönsuojelulain 94 pykälän mukaan valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus luonnon turmelemisesta ja muusta luonnonsuojelulain rikkomisesta poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos tekoa voidaan pitää olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Samanlainen säännös sisältyy myös useisiin muihin ympäristölakeihin.
- Käytännössä ympäristörikoksen tuoton tuomitseminen menetetyksi tapahtuu hyvin harvoin, kun tuomioistuimien katsoo yhteyden rikokseen yleensä välilliseksi ja sen vuoksi tavallisesti määrätään sakko. Jotta menetetyksi voidaan tuomita, poliisi tarvitsee lisäksi yksityiskohtaisen laskelman tuotosta, jota taas viranomainen ei kykene antamaan. Tällä alalla osallistujat tunnustivat pakottavaksi ja kiireelliseksi tarpeen yhteisiin ponnistuksiin. Asiantuntijoille kerrottiin myös, että uudessa hallituksen ohjelmassa tältä alalta puututaan kunnallisten ympäristöntarkastajien tiedon lisäämiseen ja koulutukseen, jonka pitäisi tapahtua poliisin kanssa yhteisenä ohjelmana.

- Asiantuntijoista tuntui siltä, että Suomen viranomaisten pitäisi vakavasti harkita koordinoitumman yhteisen vastauksen kehittämistä noihin kysymyksiin, mukaan lukien sekä menetelmien optimointi että poliisin käyttämät välineet yhdessä tarvittavan, ympäristöalan viranomaisten käytettävissä olevan teknisen asiantuntemuksen kanssa. Mahdollisuus kehittää yhteinen toimiva vähäisen tapauksen määritelmä yhdessä valvontaviranomaisten asianmukaisen koulutuksen kanssa voisi myös olla hyödyllistä. Olisi myös puututtava ympäristötapauksia koskevan tiedon sujuvaan vaihtoon toimivan järjestelmän kautta.

2.3.2. Oikeusviranomaiset

- Suomessa on 37 taloussyyttäjää
- Syyttäjillä on suora pääsy poliisin operatiiviseen tiedonhallintajärjestelmään (PATJA). Heti kun esitutkinta saadaan päätökseen, tapausta koskevat tiedot lähetetään syyttäjälle. Noin 80–90 prosentissa syyttäjälle lähetetyistä tapauksista seuraa syyte.
- Talousasioiden käsittelemiseen erikoistuneita tuomareita ei ole; joskus tämä voi johtaa erilaiseen näytön tulkitsemiseen varsinkin monimutkaisissa tapauksissa, esimerkiksi kun rikollinen toiminta liittyy tai sekoittuu lailliseen elinkeinotoimintaan ja on erilaista löytää rikos ilman erityistä tietoa. Tuomarien erikoistuminen tällä alalla voisi parantaa tilannetta.

2.3.3. Rikospolitiikka

- Suomessa on omaksuttu ja käytössä laaja, kokonaisvaltainen lähestymistapa talousrikosten torjuntaan ja talousrikostutkinnan suorittamiseen.
- Koko arviointivierailun aikana arviointiryhmälle esiteltiin tältä osin eri elementtejä institutionaalisesta rakenteesta, jota voidaan luonnehtia hyvin järjestetyksi ja viimeistellyksi järjestelmäksi vaakasuorassa ja pystysuorassa ulottuvuudessaan; se on räätälöity erityisesti Suomen talousrikostilanteen kansallisiin erityispiirteisiin. Tätä kuvastaa järjestäytyneen rikollisuuden hyvin pieni osuus, kun taas verorikokset ja/tai kirjanpito- ja velallisrikokset muodostavat noin 50 prosenttia rekisteröidyistä talousrikoksista Suomessa.
- Niinpä merkittävä resurssien määrä keskittyy harmaan talouden ja veronkierron torjuntaan. Tässä suhteessa on kiitettävä Harmaan talouden selvitysyksikön perustamista pysyväksi

elimeksi uudenvuodenpäivänä 2011 annetulla lailla. Laissa on harmaan talouden laillinen määritelmä, joka kattaa laajan joukon velvoittavia lain vaatimia maksuja. Yksikön tuottamia kertomuksia – kertomukset harmaan talouden ilmiöstä (kuten veroparatiisiyhtiöihin liittyvä kaksoislaskutus, säätiöiden riskianalyysi, julkiset tuet jne.), raportit noudattamisesta, äskettäin aikaansaatu mahdollisuus ilmiökatsauksiin perustuviin noudattamisraportteihin – on pidettävä arvokkaina välineinä talousrikosten estämiseksi ja torjumiseksi. Hallitusohjelmassa edellytetään rahanpesulain ja rikoslain rahanpesuun liittyvien säännösten tarkistamista. Aikomus on kriminalisoida itsepesu, kun lainsäädäntöä tarkastellaan uudelleen.

- Verohallinnon suorittamat tarkastukset on myös huomattava. Vuonna 2010 3552 tarkastuksesta 719 keskittyi harmaaseen talouteen. Vuonna 2010 Suomen verohallinto on tehnyt 393 rikosilmoitusta poliisille, joista enin osa keskittyy verorikoksiin ja velallisrikoksiin. Tuomioistuimen päätöksiä tällaisista rikoksista on annettu 86. Kerrottiin, että tavallisesti kaikissa tuomioistuimeen lähetetyissä tapauksissa annetaan positiivinen tuomioistuimen päätös.
- Merkittävä yksityiskohta Suomen viranomaisten holistisessa lähestymistavassa harmaan talouden torjuntaan on tilaajan selvityselvöllisyydestä ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) ja lähetetyistä työntekijöistä annetun lain (1146/1999) voimaansaattaminen sekä muiden välineiden, kuten henkilökohtaisen ID:n, käyttöönotto työskenneltäessä yhteisellä rakennustyömaalla jne. Työ- ja elinkeinoministeriön nimittämä työryhmä sai työnsä päätökseen 31.3.2011 ja esitteli kertomuksen "Talousrikollisuuden ja valvomattoman taloudellisen toiminnan estäminen rakennus-, majoitus- ja ravitsemisalalla". Kertomuksessa esitetään joukko toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan lainsäädännön tehoa ja valvontamenetelmien täytäntöönpanoa tätä varten. Suomen viranomaisia on kehuttava heidän proaktiivisesta sitoutumisestaan harmaan talouden torjuntaan, ja toimivaltaisista kansallisista viranomaisista kannustetaan harkitsemaan edellä mainitun työryhmän kertomukseen sisältyviä ehdotuksia ja raporttoiman toteutetuista toimenpiteistä tämän arviointikierroksen seurantaraportissa.
- Strategisen politiikan taso on hyvin kehittynyt talousrikollisuuden torjunnassa.
- Oli mielenkiintoista todeta, että Suomi on kehittänyt talousrikollisuudelle toimivan määritelmän, joka on hyvin tärkeä elementti kohdennetuille toimille: sen vuoksi talousrikos on yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuva, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävä rangaistava teko tai laiminlyönti.

- Vuodesta 1996 alkaen on säännöllisesti hyväksytty ja pantu täytäntöön erityisiä toimintaohjelmia talousrikosten torjumiseksi. Niissä edellytetään sovittuihin painopisteisiin perustuvia erityistoimia selvästi mainiten määrääjat täytäntöönpanolle ja vastuulliset instituutiot. Nämä ohjelmat tukevat toisiaan ja tarjoavat näin jatkuvuutta ja kestävyyttä pyrittäessä nimenomaisiin tavoitteisiin, ja kullakin ohjelmalla on tavoitteensa, esimerkiksi nykyisellä 2010–2011 ohjelmalla pyritään torjumaan harmaata taloutta ja talousrikollisuutta ja tukemaan tervettä kilpailua.
Tämän vuoksi arviointiryhmä näkee sen, että seuraava kuudes toimintaohjelma on tekeillä, hyvänä mahdollisuutena tarkastella vielä näitä puutteita ja edellyttää siinä tarvittavia toimenpiteitä tarvittaessa.
- Näyttää siltä, että Suomen järjestelmä on suurelta osin kansallisesti keskittynyttä, sen rakenteet ovat hyvin asemoidut ja yhdenmetyt ja se tarjoaa näin kokonaisvaltaiset puitteet talousrikollisuuden torjunnalle. Vierailun aikana on raportoitu tuoreimmista aikaansaannoksista toimintaohjelmien täytäntöönpanossa, kuten Harmaan talouden selvitysyksikön perustamisesta (toiminnassa 1.1.2011 alkaen), käännetyn arvonlisäveron järjestelmän käyttöönotosta rakennuslalla 1.4.2011 alkaen jne.
- Erityisohjelmien laatiminen on päteväksi osoittautunut työskentelymenetelmä ja esimerkki hyvästä hallinnosta. Ottaen kuitenkin huomioon rikollisuuden uudet realiteetit ja sen yhä kehittyneemmän ja rajatylittävän luonteen sekä Suomen maantieteellisen aseman siltana Venäjälle, on suositeltavaa, että EU-politiikan ulottuvuus yhdennetään paremmin Suomen politiikan teon sykliin samalla kun OCTAn painotukset pitäisi paremmin sovittaa kansallisiin toimiin.
- Arviointiryhmälle kerrottiin, että eduskunnan tarkastusvaliokunta oli antanut vuonna 2010 kertomuksen, jossa hahmoteltiin muun muassa tiettyjä haasteita talousrikollisuuden torjunnassa Suomessa. Vierailun aikana annetuissa tiedoissa luetellaan muun muassa seuraavat nimenomaiset seikat:
 - riittävien voimavarojen varmistaminen viranomaisille on erittäin tärkeää
 - tiedonkulkua viranomaisten välillä on parannettava
 - lisäponnistelut ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että rekisteritiedot ovat ajan tasalla ja luotettavia
 - rangaistuksia talousrikoksista on kehitettävä enemmän pelotteiksi
 - ne bis in idem -periaatteen soveltamiskäytännön tarkastelu

- hallinnollisten rangaistusten piiriä on laajennettava
- talousrikosoikeudenkäyntien liiallista pituutta on lyhennettävä.
- On olemassa (hallituksen etusijalle asettama) suunnitelma vähentää talousrikostutkintaan käytettyä aikaa.
- Kaikkien arviointiryhmän tapaamien viranomaisten yhteisesti tunnustama haaste oli rikosoikeudenkäyntien kohtuuton pituus, mikä on erityisen olennaista ottaen huomioon talousrikosten tutkinnan monimutkaisen luonteen. Arviointiryhmälle kerrottiin, että oikeusministeriöön on perustettu erityinen työryhmä, jonka tehtävänä on ehdottaa tältä osin erityisiä toimenpiteitä.

2.3.4. Koulutus

- Tutkintaviranomaisilla Suomessa vaikuttaa kaiken kaikkiaan olevan vankka peruskoulutus, jota täydennetään talousrikoksiin liittyviä asioita koskevalla erityiskoulutuksella. Tämä koskee kaikkia tutkintaketjun yksiköitä niin että teoriassa tutkinnan tuloksellisuuden esteenä ei ole institutionaalisen asiantuntemuksen puute.
- Asiantuntijat olivat kuitenkin sitä mieltä, että nämä kurssit kattavat talousrikostutkinnan tyypilliset elementit ja että ei selvästi osoitettu, kuuluvatko tähän koulutukseen myös järjestäytyneiden ryhmien tai lahjontajärjestelyihin osallisten henkilöiden toiminnan monimutkaisten talousnäkökohtien tutkimismenetelmät, kun esimerkiksi laillinen toiminta sekoittuu laittomaan.
- Asiantuntijat eivät panneet merkkejä erityiskoulutusta petosten tutkinnassa EU:n varojen yhteydessä.

3. TUTKINTA JA SYYTTEESEENPANO

3.1. Käytettävissä olevat tiedot ja tietokannat

3.1.1. Tietokannat ja rekisterit

3.1.1.1. Esitutkintaviranomaiset

Esitutkintaviranomaiset käyttävät monia erilaisia tietokantoja, joista edellä mainittua tietoa löytyy. Tietoa kiinteistöistä, yrityksistä, ajoneuvoista ja veneistä on suoraan saatavilla internetissä. Pankkitilitietoja täytyy kysyä erikseen kustakin rahoituslaitoksesta.

Jotkin tietojärjestelmät ovat kaikille avoimia maksutta (esimerkiksi yritystietojärjestelmä). Useimmat tietojärjestelmistä veloittavat kuitenkin maksun palveluistaan, ja niitä varten käyttäjillä on asiakassopimuksia tahon kanssa, joka ylläpitää kyseistä tietojärjestelmää. Kaupallisten palvelujen osalta tiedostoja ylläpitävät tahot ovat vastuussa asiasisällöstä, teknisestä toteutuksesta ja asiakaskannasta.

Esitutkintaviranomaiset käyttävät seuraavia tietokantoja talousrikosten tutkinnassa:

- Väestörekisterikeskus – suora pääsy
- Ajoneuvorekisterikeskus – suora pääsy
- Venerekisteri, tietoja pienveneistä ja niiden omistajista – suora pääsy
- Yritystietojärjestelmä – julkinen, suora pääsy
- Asiakastieto – suora pääsy
- Kaupparekisteri – suora pääsy
- Dun & Bradstreet – kansainvälinen yritystieto – suora pääsy

Kaikkiin tietoihin paitsi pankkitilitietoihin ja tietoihin rikosrekisteristä pääsee suoraan. Pankkitilitietoja saa tekemällä kirjallisen pyynnön pankille. Rikosrekisteritietoja saa tekemällä kirjallisen pyynnön Oikeusrekisterikeskukseen. Tietojen saaminen tai käyttäminen ei edellytä vakuutta.

Esitutkintaviranomaiset käyttävät myös seuraavia tietokantoja, jotka eivät ole julkisia:

- poliisin ja tullin rikosilmoitusjärjestelmä PATJA – poliisilla, tullilla ja rajavartiostolla suora pääsy;
- poliisin tiedustelurekisteri EPRI – tietoa epäillyistä, oikeushenkilöistä, kuljetusmahdollisuuksista – pääsy myös joillakin tullin ja rajavartioston henkilöstöön kuuluvilla;
- tullin tiedustelurekisteri TIEDIS – tietoa epäillyistä, oikeushenkilöistä, kuljetusmahdollisuuksista – pääsy myös poliisilla ja rajavartiostolla.

3.1.1.2. Syyttäjälaitos

Yleisistä syyttäjistä annetun lain (1997/199) 11 pykälän mukaan yleisillä syyttäjillä on erityisen laajat tiedonsaantioikeudet; tuon säännöksen nojalla he voivat saada kaiken tiedon suoraan kyseisistä rekistereistä ja tiedostoista.

Syyttäjillä on suora pääsy väestörekisteriin, rikosrekisteriin, kaupparekisteriin ja yritystietojärjestelmään.

3.1.1.3. Ulosottoviranomaiset

Ulosottoviranomaisilla on oikeus tehdä tiedusteluja käytännössä kaikista Suomessa eri viranomaisten ja yksityisten intressien pitämistä rekistereistä, jotka voivat ilmaista velallisen omaisuuden tai hänen määräysvallassaan olevan varallisuuden. Valta tehdä tiedusteluja noista rekistereistä perustuu ulosottolain 3 luvun 66 pykälään, jossa velvoitetaan kolmannet tahot antamaan tiedot ulosottoviranomaisille. Nämä tiedustelut eivät edellytä minkään toisen viranomaisen erillistä lupaa.

Kun ulosottoviranomainen laatii alustavaa selvitystään, tietoihin velallisen olinpaikasta ja omaisuudesta, jotka on kirjattu väestötietojärjestelmään ja veroviranomaisten, työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tietokonejärjestelmään, pääsee käyttäen viranomaisen tietokonejärjestelmän teknistä linkkiä. Lisäksi velallisen omaisuuden tarkastelu useimmissa talletuspankeissa suoritetaan teknistä linkkiä käyttäen.

Ulosottoviranomaiset kykenevät suorittamaan hakujaan halutuista velallisen omaisuutta koskevista tiedoista käyttäen suoria linkkejä joidenkin viranomaisten pitämiin rekistereihin. Noihin

rekistereihin pääsee käyttämällä henkilökohtaista salasanaa, minkä jälkeen rekisterissä olevaa tietoa voi tutkia. Kyseiset rekisterit ovat maarekisteri, yritysrekisteri ja liikennetietojärjestelmä. Kyselyt täytyy kuitenkin tehdä manuaalisesti esimerkiksi vene- ja aserekistereihin ja joihinkin tietokantoihin.

3.1.1.4. Pankkitilit

Arviointivierailun aikaan Suomessa ei ollut keskitettyä rekisteriä, joka helpottaisi nopeasti löytämään ja havaitsemaan pankkitilejä.

3.1.1.5. Väestörekisterikeskus VRK, väestötietojärjestelmä (mukaan lukien kiinteistörekisteri)

Väestötietojärjestelmä sisältää henkilötiedot, perhesuhteet, aiemmat nimet, osoitteet, muuttopäivät, naimisiinmenot, tiedot kiinteistöistä ja rakennuksista mukaan lukien pinta-ala, sijainti, saantovuosi, valmistumisvuosi jne. Tietoja on useita satoja.

Useimmat suomalaiset julkishallinnon virkamiehet, jotka tarvitsevat ajantasaista tietoa päivittäin, voivat saada tämän rekisterin käyttöoikeudet.

Jokainen julkishallinnon viranomainen tekee sopimuksen Väestörekisterikeskuksen kanssa hakumenettelystä käyttöoikeuksiensa osalta.

3.1.1.6. Ajoneuvorekisterikeskus ARK, ajoneuvorekisteri

Ajoneuvorekisterikeskus sisältää teknisiä tietoja ajoneuvosta sekä tietoja hallinnasta, vakuutuksesta ja omistuksesta. Kaikki moottoriajoneuvot on Suomessa rekisteröity tähän tietokantaan.

Useimmat julkishallinnon virkamiehet ja/tai julkishallinnossa toimivat oikeushenkilöt, jotka tarvitsevat toistuvasti ajantasaista tietoa ajoneuvoihin ja niiden rekisteröimiseen liittyvistä asioista, voivat saada tämän järjestelmän käyttöoikeudet. Kansalaiset voivat ostaa yksittäisiä tietoja internetissä.

Jokainen julkishallinnon viranomainen tai julkishallinnosta vastaava osapuoli tekee sopimuksen rekisterinpitäjän kanssa hakumenettelystä käyttöoikeuksiensa osalta.

3.1.1.7. Yritystietojärjestelmä YTJ

Yritystietojärjestelmä on Patentti- ja rekisterihallituksen ja Suomen verohallinnon yhteisesti ylläpitämä internet-pohjainen tietojärjestelmä, joka mahdollistaa tiedon ilmoittamisen yhdellä ilmoituksella kummallekin viranomaiselle. Yritystietojärjestelmä sisältää seuraaviin rekistereihin kirjatut yritykset ja organisaatiot:

- Kaupparekisteri
- Säätiörekisteri
- ALV-rekisteri
- Ennakkoperintärekisteri
- Työnantajarekisteri tai
- Verohallinnon asiakasrekisteri (verohallinnon perustietoa)

Lisäksi se sisältää yritykset ja organisaatiot, jotka ovat tehneet aloittamisilmoituksen mutta joita ei ole vielä kirjattu edellä mainittuihin rekistereihin.

Tietojärjestelmä on (internetissä) kaikille avoin rekisteri, jossa on tietoa sekä verohallinnosta että kaupparekisteristä ja josta on vapaasti saatavilla tietoa yhtiön perustamisesta, sen pääkonttorista ja sen tytäryhtiöistä.

3.1.1.8. Kaupparekisteri

Kaupparekisteri sisältää oikeushenkilöt Suomessa, ja sitä pitää Patentti- ja rekisterihallitus. Siinä on tietoa yhtiöistä, organisaatioista, säätiöistä ja yhdistyksistä.

Kaikki viranomaiset saavat käyttää kaupparekisterin palveluja.

Patentti- ja rekisterihallitus on luonut erilaisia käyttäjäpalvelujärjestelyjä. Se ei vaadi lupamenettelyä.

3.1.1.9. Kaupallisia tietokantoja

Asiakastieto

Asiakastieto on yksilöllinen luotto- ja yritystietopalvelu. Palvelu tarjoaa arvioita yhtiöiden ja luonnollisten henkilöiden luottoasemasta ja erityisesti arvioita yhtiöiden operaatioista, terveydestä, luottoasemasta jne. Tiedostossa on tietoa kaupparekisteristä ja muita merkintöjä velanperintäyrityksistä jne. Se on Suomen käytetyin luottokelpoisuuspalvelu, jossa kustakin tietokohteesta on satoja tietoja. Asiakastieto on kaupallinen palvelu, joka on käytettävissä maksullisena internet-pohjaisena sovelluksena.

Dun & Bradstreet

Dun & Bradstreet on yksilöllinen luotto- ja yritystietopalvelu. Se tarjoaa arvioita yhtiöiden ja luonnollisten henkilöiden luottoasemasta ja erityisesti arvioita yhtiöiden operaatioista, terveydestä, luottoasemasta jne. Tietokannassa on tietoa kaupparekisteristä ja muista rekistereistä ja kustakin tietokohteesta laajalti tietoa. Dun & Bradstreet on kaupallinen palvelu, joka on käytettävissä maksullisena internet-pohjaisena sovelluksena.

3.1.1.10. Venerekisteri

Venerekisterissä on teknisiä tietoja veneistä ja tietoa omistuksesta.

Useimmat julkishallinnon virkamiehet ja/tai julkishallinnossa toimivat oikeushenkilöt, jotka tarvitsevat jatkuvasti ajantasaista tietoa näistä asioista, voivat hakea tämän järjestelmän käyttöoikeuksia. Kansalaiset voivat ostaa yksittäisiä tietoja internetissä.

Jokainen julkishallinnon viranomainen tai julkishallinnosta vastaava osapuoli tekee sopimuksen rekisterinpitäjän kanssa hakumenettelystä käyttöoikeuksiensa osalta.

3.2. Yhteistyö kansallisella tasolla**3.2.1. Pankkitilien yksilöinti**

Seuraavien osalta

- a) tietylle henkilölle kuuluvan tuntemattoman pankkitilin yksilöiminen
- b) tietyn pankkitilin tuntemattoman omistajan yksilöiminen
- c) tietylle pankkitilille ja tietyltä pankkitililtä tehtyjen toimintojen yksilöiminen tietyinä ajanjaksona menneisyydessä

nämä toimenpiteet ovat käytettävissä tutkinnan aikana usean oikeusperustan nojalla.

Mitä tulee

- d) tilitapahtumien (tietylle pankkitilille ja tietyltä pankkitililtä) seurantaan tulevaisuudessa, tilitapahtumien (tilille tai tililtä) reaaliaikainen tai ennakollinen seuranta on vain poikkeustapauksissa mahdollista, muutoin kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja tutkimista koskevassa lainsäädännössä säädetyllä tavalla.

3.2.1.1. Oikeudelliset puitteet

Esitutkintaviranomaisella on lakiin (poliisilain 36 pykälä, tullilain 18 pykälä ja 28 pykälän 3 momentti, rajavartiolaitoslain 10 pykälä) perustuva oikeus saada kohdissa a, b ja c tarkoitetut tiedot rikoksen estämiseksi tai tutkimiseksi. Lisäksi tietoja voidaan saada rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja selvittämistä koskevan lain mukaisen rahanpesusyytteen selvittelyä varten. Tiedot voidaan pyytää kirjallisesti pankilta.

Luottolaitostoinnista annetun lain 141 pykälän sekä yleisistä syyttäjistä annetun lain 11 pykälän mukaan syyttäjällä on oikeus rikoksen selvittämiseksi saada pankkitilitietoja.

3.2.1.2. Rikoslajit

Suomen viranomaisten antamien tietojen mukaan kohdassa 3.2.1. tarkoitetut toimenpiteet ovat mahdollisia minkä tahansa rikoksen osalta.

3.2.1.3. Pankkitiliä koskevan toimenpiteen kesto

Pankkitiliä koskevan toimenpiteen osalta ei ole erityisiä ehtoja. Toimenpiteen umpeen kulumisen jälkeen kysely voidaan uusia.

3.2.1.4. Toimivaltaiset viranomaiset

Toimenpiteen pyytämiseen ja toteuttamiseen toimivaltaiset viranomaiset ovat esitutkintaviranomainen ja syyttäjä.

3.2.1.5. Tietoa henkilöistä, joihin toimenpide vaikuttaa

Henkilötietolain 27 pykälässä säädetään rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajat. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kenelläkään ei ole lain 26 pykälässä säädettyä tarkastusoikeutta, jos tiedon antaminen muun muassa saattaisi haitata rikoksen estämistä tai selvittämistä. Tämä liittyy siksi ennen esitutkinnan aloittamista tapahtuviin ns. tiedusteluvaiheen tilanteisiin, joissa tilitiedustelu

tehdään rikoksen estämiseksi, eikä esitutkintalaissa säädetty mahdollisuus kieltää henkilöä paljastamasta tietoonsa tullutta seikkaa kolmannelle voi tulla kyseeseen.

Esitutkintalain 48 pykälän mukaan tutkinnanjohtaja voi kieltää esitutkinnassa läsnä olevaa ilmaisemasta muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia, tutkintaan liittyviä seikkoja. Pykälän 2 momentin mukaan edellä mainitun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan, mitä rikoslain 38 luvun 1 pykälässä (salassapitorikos) tai 38 luvun 2 pykälässä (salassapitorikkomus) säädetään, jollei teosta muualla lainsäädännössä säädetä ankarampaa rangaistusta.

Viime kädessä esitutkinta- ja syyttäjäviranomainen päättää kohteelle ilmoittamisesta esitutkinnan ja syytteen tutkimisen aikana. Asianosaisjulkisuutta koskevat säännökset (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) määrittelevät, koska esitutkinta-aineisto julkistetaan.

3.2.1.6. Toimenpiteen estävät tai siihen vaikuttavat salassapitovelvollisuudet tai erioikeudet

Ei ole ehtoja, jotka voisivat estää toimenpiteen tai vaikuttaa siihen.

3.2.1.7. Toimenpiteiden täytäntöönpano käytännössä

Ennen toimenpiteen panemista täytäntöön ylempi virkamies tarkistaa sen. Lisäksi viranomainen (samoin kuin joku ulkopuolinen parlamentin oikeudellinen asiantuntija ja oikeuskansleri) ja tuomioistuimet tarkistavat sen oikeudelliselta kannalta, kun pääasiaa käytetään todisteena.

Pankkitoimien seurannan osalta kyseisestä pankkitoimesta vastaava toimittaa tiedot pyynnöstä. Viranomaisilla ei ole suoraa pääsyä pankkien tietokantoihin. Pankeilla ei ole myöskään yhteistä keskusrekisteriä tileistä.

3.3. Yhteistyö Euroopan tasolla

3.3.1. Oikeudelliset puitteet

Suomi on pannut täytäntöön keskinäistä oikeusapua EU:n jäsenvaltioiden kesken koskevaan yleissopimukseen liitetyn pöytäkirjan lailla 45/2005.

Pöytäkirjan kansallinen voimaansaattaminen ei edellyttänyt muutoksia kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaan lainsäädäntöön. Pöytäkirjan edellyttämä yhteistyö pankkitilitietojen antamisessa on ollut mahdollista kansallisen lainsäädännön perusteella jo ennen pöytäkirjan voimaantuloa.

Puitepäätos 2006/960/YOS²⁰ on saatettu Suomessa voimaan lailla 26/2009. Kyseiset tiedot voi Suomessa saada esitutkintaviranomaisen päätöksellä, joten ne voidaan hankkia ja luovuttaa kyseisen puitepäätoksen piiriin kuuluvissa tapauksissa.

Poliisilain 36 pykälän mukaisesti rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi voidaan virka-apuna pyytää ja luovuttaa luvun 3.2.1. kohdissa a–c tarkoitettuja pankkitietoja. Suomen poliisi edellyttää siltä tietoja pyydetessä, että on syytä epäillä rikosta tai että jokin yksilöitävä rikos on siten tutkinnassa tai tiedusteluvaiheessa, ettei kyse ole tietojen kalastelusta tms. kielletystä menettelystä. Tietojen käyttöä ei ole rajoitettu pyynnössä esitettyyn tekoon, mutta luovuttaminen edelleen edellyttää lupaa Suomen poliisilta (Keskusrikospoliisilta kansallisena keskuksena).

Napoli II -yleissopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla 427/2004 ja asetuksella 738/2004. Napoli II -yleissopimuksella säädellään tulliviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä tarkoituksena varmistaa kansallisten tullisäännösten rikkomisen ehkäisy ja havaitseminen sekä syytteenpano ja seuraamusten määrääminen yhteisön ja kansallisten tullisäännösten rikkomisesta.

Napoli II -yleissopimus on keskinäisen avunannon ja yhteistyön väline, jota kaikki toimivaltaiset lainvalvonta- ja oikeusviranomaiset voivat käyttää, eli se ei ole ainoastaan tulliviranomaisille tarkoitettu väline. Se sallii avunannon ja yhteistyön kaikkien lainvalvontaviranomaisten kesken ja välillä.

²⁰ Neuvoston puitepäätos 2006/960/YOS, tehty 18 päivänä joulukuuta 2006, Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta; (EUVL L 386, 29.12.2006, s. 89–100).

3.3.2. Tietopyynnöt AROn kautta

ARO-yhteyspiste vastaa toisen valtion ARO-yhteyspisteen lähettämään tietopyyntöön. Mikäli tietoja pyydetään puitepäättöksen perusteella jonkin toisen kanavan kautta, asian ratkaisee pyynnön vastaanottaja.

3.3.3. Toimivaltaiset viranomaiset

3.3.3.1. Pynnön lähettävä valtio

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 5 pykälän mukaan oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voi tehdä oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen.

Syyttäväviranomaisten ja esitutkintaviranomaisten oikeudesta saada pankkisalaisuuden suojaamia tietoja säädetään poliisilain (493/1995) 36 pykälän 1 momentissa, luottolaitostoiminnasta annetun lain (121/2007) 141 pykälän 2 momentissa, tullilain (1466/1994) 28 pykälän 3 momentissa sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (503/2008) 37 pykälän 3 momentissa.

Näiden säännösten perusteella kappaleen 2.1. kohdissa a–d lueteltujen toimenpiteiden osalta pyynnön esittäisi toiselle jäsenvaltiolle syyttäväviranomainen tai esitutkintaviranomainen, jolla on edellä mainittujen säännösten mukainen oikeus pankkitilitietojen saamiseen. Pyyntö voitaisiin esittää myös kansainvälisten rikosoikeusapuasioiden keskusviranomaisena toimivan oikeusministeriön välityksellä.

Vastaavasti pyynnön voisi vastaanottaa edellä mainittu syyttäväviranomainen tai esitutkintaviranomainen taikka keskusviranomaisena toimiva oikeusministeriö.

Poliisilla on lisäksi oma määräys, jonka mukaan Keskusrikospoliisi on keskusviranomainen, jonka kautta poliisin virka- ja oikeusapupyynnöt pääsääntöisesti kulkevat. On myös todettava, että kansainvälisen yhteistyön kanavat (mukaan lukien SIRENE, Europolin kansallinen yksikkö ja Interpolin kansallinen keskus) on keskitetty Keskusrikospoliisiin.

Lisäksi tullii toimii tiettyjen kansainvälisten sopimusten mukaan kansallisena keskusviranomaisena. Kansainväliset virka- ja oikeusavut hoidetaan tullin Tutkintapalvelu/Oikeus- ja kansainväliset asiat/Kansainväliset asiat -yksikön kautta.

Tulli toimii myös Napoli II -yleissopimuksen mukaisena kansallisena keskusviranomaisena.

3.3.3.2. *Pyynnön vastaanottava valtio*

Pyynnön on toimivaltainen panemaan täytäntöön edellä mainittujen säännösten mukainen toimivaltainen syyttävaviranomainen tai esitutkintaviranomainen. Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 4 pykälän mukaan pyyntö toimitetaan oikeusministeriön kautta tai suoraan viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täytäntöönpano kuuluu. Yleensä pyynnön täyttää paikallispoliisi, Keskusrikospoliisi tai tullii.

3.3.4. **Kohdattuja ongelmia**

Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus on Suomessa lain mukaan poliisin ja syyttäjän hoidettava. Tähän liittyvä adheesioperiaate tuottaa ongelmia, kun syyttäjä ajaa asianomistajan asiaa. Useimmissa muissa maissa tämä asianomistajan siviilioikeudellinen vaatimus käsitellään erillisenä siviiliasiana. Tähän liittyvien ongelmien osalta on odotettavissa parannuksia pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä.

Kansallinen ongelma on se, että viranomaiset vaihtuvat kesken prosessin, eikä kukaan huolehdi takavarikoidusta omaisuudesta loppuun asti. Erityisesti ulkomailla jäädytetyn omaisuuden lopullisen kohtalon osalta on ilmennyt ongelmia.

Joskus ongelmana on ollut kuulusteltavan aseman erilaisuus verrattuna muihin maihin. Suomessa kuulusteltavan asema on epäselvässä tilanteessa epäilty eikä henkilö, jota kuullaan totuusvelvollisuuden alaisena todistajana.

3.4. Talousrikostutkinta ja taloustiedustelun käyttö

3.4.1. Oikeudelliset puitteet

Rahanpesututkintaa lukuun ottamatta Suomessa ei ole talousrikostutkinnan osalta erityisiä oikeudellisia puitteita (rahanpesulaki 18.7.2008/503).

Suomi ei ole vielä ratifioinut Euroopan neuvoston vuoden 2005 yleissopimusta rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesusta, etsinnästä, takavarikoinnista ja menetetyksi tuomitsemisesta sekä terrorismin rahoituksesta (Varsovan yleissopimus)²¹.

3.4.2. Erityiset oikeudelliset valtuudet ja välineet rikollisen toiminnan taloudellisten näkökohtien tutkimiseksi

Esitutkintalain 5 pykälän mukaan rikoksen tuottaman hyödyn tutkinta on osa esitutkintaa, niin että esitutkintalain sallimia toimenpiteitä voidaan käyttää myös tähän. Pakkokeinolain²² nojalla rikostutkintaa varten saadut todisteet sisältävät myös rikoksen tuottamaan hyötyyn liittyviä tietoja, joita voidaan hyödyntää.

3.4.3. Talousrikostutkinnan käyttö ja tehokkuus tietyissä rikoksissa

Viranomaiset ovat kuvailleet tilannetta seuraavasti erityisten kokemusten osalta Suomessa: Huumausaine- ja talousrikollisuus liittyvät yhä tiiviimmin yhteen, jonka johdosta myös näiden rikosten tutkinta edellyttää esitutkinta- ja muilta viranomaisilta toimivaa ja sujuvaa yhteistyötä. On ollut jo pidemmän aikaa viitteitä siitä, että huumausaineiden levittämiseen osallistuneet rikolliset ovat laajentaneet toimialaansa myös talousrikoksiin saadakseen entistä parempaa hyötyä rikollisesta toiminnastaan ja näin tehdessään vähentääkseen kiinnijäämisriskiään. Edellä mainitun johdosta lähes jokaisessa hieman laajemmassa huumausaineiden levitystoiminnan tutkinnassa yhtenä tutkintalinjana on tai pitäisi olla pääepäiltyihin kohdistuen heidän rikollisen toimintansa selvittäminen myös talousrikosten osalta. Tällöin talousrikosten ja niihin liittyvien tunnusmerkistöjen ym. selvittämiseen tarvitaan talousrikollisuuden erityistuntemusta ja -osaamista.

²¹ CETS 198.

²² Pakkokeinolaki (450/1987; mukana muutokset 693/1997 saakka).

Huumausainerikollisuuteen liittyvää rahaa kätketään ja/tai sen alkuperää häivytetään mm. erilaisten yhtiöiden, kuittikaupan jne. avulla. Tällöin esim. rahanpesurikosten selvittämisen huumerikosten selvittämisen yhteydessä pitäisi olla normaali toimintalinja etenkin silloin, kun kyse on vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden "raskaasta sarjasta". Tässä talousrikostutkintaa suorittavien keinot, kontaktit ja osaaminen ovat ratkaisevassa asemassa.

Tällä hetkellä mm. edellä mainittu toimintamalli ei vielä ole niin tehokkaassa käytössä kuin sen pitäisi olla. Suomessa on ollut joitakin laajoja tutkintakokonaisuuksia, joissa on tutkittu sekä huumausaineisiin että talousrikoksiin liittyviä rikoksia, ja osasta on saatu hyviä tuloksia.

Tietotekniikkarikosten tutkinnassa viimeaikaisena haasteena on ollut haittaohjelmien avulla tapahtuvat petokset ja niistä saatujen varojen edelleen lähettäminen varojen laittoman alkuperän häivyttämiseksi (ts. rahanpesu). Eri poliisilaitoksilla on ollut tutkittavana tällaisia tapauksia. KRP:n Talousrikoslinja / Tietotekniikkarikosjaos on vastannut äskettäin laajan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän haittaohjelmalla toteutetun ja varojen eri maihin tapahtuvaan siirtämiseen liittyvän rikossarjan tutkinnasta.

Tietotekniikkarikosten tutkinnassa keskeisenä tekijänä onkin varojen jäljittäminen, mikä tapahtuu pääasiassa poliisihallinnon talousrikostutkinnan henkilöstöllä käyttäen hyväksi myös rikoshyödyn jäljittämistä.

Poliisin talousrikosyksiköissä on ollut tutkittavana joitakin tapauksia, joissa on ollut kyse työperäisestä ihmiskaupasta. Näissä tapauksissa rikoshyödyn selvittäminen on keskeisellä sijalla.

3.4.4. Rikoksen talousnäkökohtien tutkinnan jatkaminen jutun päätyttyä

Tutkintaa on mahdollista jatkaa rikoslain 10 luvussa (menetetyksi tuomitseminen) tarkoitetuissa tilanteissa eli silloin, kun tutkitaan mahdollisuutta tuomita menettämisseuraamus jollekin uudelle taholle, jolla ei ole ollut osallisuutta itse rikokseen mutta joka on saanut siitä hyötyä.

Lisäksi on mahdollisuus suorittaa poliisilaissa²³ säädetty valeosto näytön tuottamiseksi laittomasti saadusta hyödystä lainvalvontaviranomaiselle.

3.4.5. Yksityisten asiantuntijoiden osallisuus tutkinnan aikana

Esitutkintalain 46 pykälän mukaan tutkinnanjohtajalla on oikeus hankkia tarvittaessa asiantuntijalausuntoja esimerkiksi kirjanpitäjiltä, rahoitusasiantuntijoilta tai muilta vastaavilta tahoilta. Asiantuntijana ei saa olla henkilö, joka on tapaukseen tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu. Syyttäjä voi tutkintavaiheessa pyytää asiantuntijalausunnon. Tuomioistuimien oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 44 pykälän perusteella pyytää asiantuntijalausunnon.

Esitutkintaviranomaisilla on käytössään useita omia kirjanpidon asiantuntijoita, joiden käyttäminen on ensisijaista.

3.4.6. Taloustiedustelu

3.4.6.1. Talousrikostutkinta tiedusteluvaiheessa

Suomessa on pitkään käytetty talousrikostutkintaa tiedusteluvaiheessa rikollisen toiminnan osoittamiseksi.

3.4.6.2. Taloustiedustelutieto rikos- ja talousrikostutkinnan käynnistäjänä

Suomen viranomaiset ovat kertoneet, että he ovat jo kauan käyttäneet taloustiedustelua rikos- ja talousrikostutkinnan käynnistäjänä.

Keskusrikospoliisin tiedusteluosasto vastaa osaltaan poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta. Esitutkintalain tarkoituksena on edistää poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen (PTR-viranomaiset) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen

²³ Ks. poliisilain (493/1995; mukana muutokset 560/2007 saakka) 28 pykälä, jossa säädetään: "5) valeostolla tarkoitetaan rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saamiseksi poliisin tekemää ostotarjousta tai näyte-erän luonteiseksi katsottavan esineen, aineen tai omaisuuden ostoa, jollei rikoksen estäminen, paljastaminen tai selvittäminen tai rikoksella saadun hyödyn takaisin saaminen välttämättä vaadi näyte-erää suuremman erän taikka esineen, aineen tai omaisuuden ostamista tietyinä kokonaisuutena".

toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille osoitetut rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (rikostorjunta), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Yhteistoiminnalla tarkoitetaan rikostorjuntaan, valvontatoimintaan tai kansainväliseen yhteistyöhön liittyvän toimenpiteen suorittamista toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna tämän tehtäväalueella sekä toimimista yhteistyössä PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella.

PTR-toiminnan tavoitteena on:

- Tiedon tuottaminen lainvalvontaviranomaisille
- Valtakunnallinen ja kansainvälinen rikostiedustelu ja rikosanalyysi
- Kohdetorjunta (ehkäisykohteiden valinta)
- Rikollisuuden tilannekuvan ylläpitäminen
- Nopea rikollisten paljastamiseen, kiinnijäämisriskin kohottamiseen ja rikostorjuntaan liittyvä tiedonvälitys
- Operatiivisen toiminnan tukeminen.

Tämä koskee myös tietoa Rahanpesun selvittelykeskuksesta, joka on sijoitettuna Keskusrikospoliisiin ja joka havaitsee edellä mainitulla menetelmällä rikoksia ja siirtää ne eri poliisin yksiköille tutkittavaksi. Selvittelykeskus voi luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä muulle yksikölle edellytysten täytyessä.

3.4.6.3. Yhteistyö muiden viranomaisten kanssa ja taloustiedustelutiedon kerääminen niiltä tiedusteluvaiheessa

Yhteistyölle on muodostunut vakiintuneet käytännöt. Esitutkintaviranomaiset tekevät tiivistä yhteistyötä esimerkiksi vero- ja ulosottoviranomaisten kanssa. Molempien kanssa voidaan vaihtaa tietoja rikoksen estämiseksi eli tiedustelutietona sekä ilmi tulleen rikoksen selvittämiseksi. Tullin sisäinen yhteistyö rikosten ehkäisemiseksi sekä selvittämiseksi verotus- ja tarkastusosastojen välillä on tiivistä ja vakiintunutta.

Yhteistyötä tehdään tapauskohtaisesti sekä vakiintuneen menettelyn perusteella erityisissä rikoshyödyn jäljitysryhmissä. Ryhmiä on perustettu vuodesta 1996 alkaen 17 eri puolille maata. Poliisin ylijohdon ohjeistamat ryhmät on sijoitettu poliisin tiloihin, ja niissä on poliisin lisäksi edustajia vero- ja ulosottoviranomaisista.

Vuonna 2011 verohallinnossa aloitti **Harmaan talouden selvitysyksikkö**, jonka tehtävänä on muun muassa laatia selvityksiä velvoitteiden täyttämistä. Näissä selvityksissä kuvataan organisaation tai organisaatiohenkilöiden toimintaa ja asiainhoitoa sekä lakisääteisten velvoitteiden täyttämistä (laki harmaan talouden selvitysyksiköstä 1207/2010).

3.5. Yhteistyö Europolin ja Eurojustin kanssa

3.5.1. Yhteistyö Europolin kanssa

3.5.1.1. Tähänastinen kokemus

Suomen viranomaiset ovat ilmoittaneet, että esitutkintaviranomaisilla ja syyttäjillä on kokemusta yhteistyöstä Europolin kanssa talousrikosasioiden osalta, vaikkakin syyttäjillä saattaa olla vähemmän kokemusta yhteistyöstä Europolin kanssa, sillä heidän pääasiallinen yhteistyökumppaninsa on tässä yhteydessä Eurojust.

Esitutkintaviranomaiset osallistuvat talousrikollisuuteen liittyvään Europolin analyysityöhön (analyysitietokanta AWF).

3.5.1.2. Odotukset Europolin tuen suhteen

Eri asianosaisilta on kantautunut erilaisia odotuksia Europolin tuen suhteen.

Suomen poliisin mukaan esimerkiksi joitakin rekisterien sisältämiä tietoja (esimerkiksi tietoja yhtiön vastuuhenkilöistä tai pankkitileistä jne.) voitaisiin hankkia Europolin kansallisten pisteiden kautta.²⁴

Suomen tullin mukaan he hyödyntävät Europolin kanavaa ja kansallista yhteyshenkilöään Europolissa aina kun mahdollista. Tulli on käyttänyt Europolin liikkuvan toimiston toimintoa muun

²⁴ Suomen viranomaiset ovat selventäneet, että Europolin Suomen pisteestä ei ollut mahdollista saada tietoja pankkitilin haltijoista, koska Suomella ei ole pankkitileistä keskusrekisteriä. Europolin Suomen yhteystoimisto voi kuitenkin välittää pyynnön Europolin kansalliselle yksikölle, joka käsittelee pyynnön. Yleensä tällainen pyyntö edellyttää oikeusapupyyntöä.

muassa talousrikollisuuteen liittyvissä kansainvälisissä operaatioissa. Suomen tulli on käyttänyt kerran Europolin liikkuvan toimiston toimintoa. Liikkuvaa toimistoa käytettiin Suomessa syksyllä 2011 tullin operaatiossa. Operaatio keskittyi Viron ja Suomen väliseen matkustajaliikenteeseen. Tulliviranomaiset odottaisivat analyysitoimintojen tehostettua käyttöä operaatioanalyysien tuottamisessa, analyysikoulutuksessa ja -tuessa yhteisten tutkintaryhmien kokousten ja tutkimusten yhteydessä jne. (tilat, rahoitus, analytikkotuki).

Syyttäjät voisivat tarvita kansainvälisten talousrikosasioiden osalta tietoa käynnissä olevista rikostutkinnoista ulkomailla, asiantuntijatodistajia tai laajempia analyysejä rikosilmiöistä (esimerkiksi pyramidipetosilmiöstä, Boiler Roomista jne.).

3.5.2. Yhteistyö Eurojustin kanssa

3.5.2.1. Tähänastinen kokemus

Useimmat syyttäjien Eurojustiin lähettämät pyynnöt ovat koskeneet talousrikoksia. Apua Eurojustilta on pyydetty esitutkinta-, syyteharkinta- ja oikeudenkäyntivaiheessa. Tyypillisimmin pyynnöt ovat olleet oikeusapupyynnöjen täyttämisen kiirehtimistä, neuvonpitoa jäädytys- ja menetettäväksi tuomitsemismääräyksistä ja toisen jäsenvaltion lainsäädäntöä tai oikeuskäytäntöä koskevia tiedusteluja varsinkin näyttökysymyksissä. Haasteellisimmat pyynnöt ovat liittyneet rikoshyödyn jäljittämiseen, jäädyttämispäätöksen antamiseen ja menettämisseuraamuksen mahdollisuuteen yleensä suomalaista asianomistajaa koskevissa talousrikoksissa (asianomistajien korvausvaatimukseen liittyvien jäädyttämispäätösten täytäntöönpano on tuottanut ongelmia menettämisvaiheessa tapauksissa, joissa menetetyksi tuomitsemispäätöstä ei saada Suomesta).

Lisäksi syyttäjät ovat osallistuneet Eurojustin järjestämiin syyttäjien ja esitutkintaviranomaisten kokoontumisiin ja koordinoitukokouksiin tiettyjen toisiinsa liittyvien rikosten tapauksessa.

Lahjonnan osalta on olemassa kaksi kansainvälistä JIT-tutkintaryhmää, joita varten on järjestetty koordinoitukokouksia Haagissa ja JIT-kumppanuusmaissa. Suomen kansallinen jäsen Eurojustissa on myös JIT:n jäsen. Rahoitusta näihin JIT-toimiin on pyydetty Eurojustilta. Myös tulliviranomaisilla on kokemusta Eurojustin tuella järjestetystä kansainvälisestä tutkintaryhmästä.

3.5.2.2. *Odotukset Eurojustin tuen suhteen*

Kyselyyn annetuissa vastauksissa Suomen viranomaiset totesivat, että he odottivat tukea Eurojustilta kiirehdyttäessä vastauksia oikeusapupyynnöihin ja muihin pyyntöihin samoin kuin mahdollisuutta vielä epämuodollisempiin keskusteluihin toisen jäsenvaltion esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten kanssa. Tältä osin he puolsivat yhteensovittamista, joka tekisi aidosta rikosvastuusta todellisuutta kansainvälisissä rikosasioissa, joissa oikeudenkäynti oli pidettävä koko rikoskokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisimmassa maassa.

Syyttäjien yhteistyön ja rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi Eurojust voisi tutkia, miten rikoksen tuottaman hyödyn jäljittäminen ja takaisinsaanti olisi mahdollista, kun kyseessä on talousrikos eri jäsenvaltioissa. Suomi on erityisen kiinnostunut turvaamaan asianomistajan aseman menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa. Eräs mahdollinen Eurojustin tehtävä voisi olla myös tutkia, miten tehokkaita ja toimivia ovat säännökset rahanpesusta talousrikosten yhteydessä EU:ssa.

Lisäksi Suomen viranomaiset odottivat enemmän joustavuutta menettelyssä taloudellisen tuen saamiseksi Eurojustilta (esimerkiksi JIT-tutkintaryhmään liittyvät käännökset tapahtuman jälkeen). He katsoivat, että nykyään tukimenettely ei itse asiassa tue kansainvälistä esitutkintaa odotetulla tavalla.

3.6. Päätelmät

3.6.1. Tiedot ja tietokannat

- Suomessa ei ole keskitettyä pankkitilien rekisteriä: lisäksi asiantuntijaryhmälle kerrottiin, että ei ole todettu tarvetta tällaiselle tietokannalle. Tutkinta- ja syyttäjäviranomaisilla ei ole suoraa pääsyä pankkien tiedostoihin. Tietoa pankkitileistä lähetetään vain pyynnöstä. Pynnön tekeminen ja tiedon saaminen merkitsee nykyään paperityötä ja vie joskus pitkän ajan. Laissa ei pankeille ole asetettu määräaikaakaan pankkitietopyyntöihin vastaamiselle.
- Suomessa toimii noin 20 pankkia, mutta kolmen pankin markkinaosuus on noin 90 prosenttia. Sama kuvio toistuu vakuutusallalla.

- On laadittu yhtenäinen pyyntölomake, ja se on tarkoitus lähettää kaikkiin pankkeihin. Pankeilla ei ole määräaikaa vastaamiselle, mutta tietävästi yhteistyö on normaalisti hyvällä tasolla. Lisäksi kiireellisissä pyynnöissä on erityinen merkintä, joka osoittaa pankeille, että pyyntö on käsiteltävä ensisijaisena.
- Vuodesta 2009 on ollut käynnissä (tutkinta- ja syyttäväviranomaisten, pankkien, Finanssialan Keskusliiton) yhteinen hanke ratkaisun löytämiseksi sähköiseen pääsyyn pankkien tietokantoihin. Työryhmä on sopinut sisällöstä, muodosta ja tiedonvaihtomenetelmistä tietojen saamiseksi sähköisesti pankeista. Järjestelmän odotetaan olevan täysin toiminnassa vuoden 2013 lopussa.

3.6.2. Yhteistyö kansallisella tasolla

- Saatujen tietojen mukaan koettiin puutteeksi sellaisen mekanismin puuttuminen, joka mahdollistaisi keskitetymmän ja siis tiukemman takavarikoitujen varojen hallinnoimisen. Tältä osin oli luonnollisesti eniten herättänyt huolta erityisesti ulkomailta jäädytetyn omaisuuden lopullinen kohtalo. Asiantuntijat päättelivät sen vuoksi, että tilannetta voisi auttaa parantamaan kattavampi ratkaisu takavarikoitujen varojen hallinnoimisen suhteen.

3.6.3. Yhteistyö Euroopan tasolla

- Suomella on ratifioimatta vuoden 2005 Euroopan neuvoston yleissopimus rikoshyödyn rahanpesusta, etsinnästä, takavarikoinnista ja menetetyksi tuomitsemisesta sekä terrorismin rahoituksesta.

3.6.4. Talousrikostutkinta ja taloustiedustelun käyttö

- Järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikollisuuden tutkinnan välillä ei ole tiukkaa erottelua; tarvittaessa perustetaan yhteiset ryhmät.
- Suomella on läheinen yhteistyö EU-naapurimaidensa kanssa mutta myös Venäjän kanssa. Venäjän kanssa on allekirjoitettu melkein 30 sopimusta, viimeisin liittyy valvottuihin läpilaskuihin. Näiden sopimusten perusteella venäläisten tutkijoiden sallitaan osallistua Suomen suorittamaan talousrikostutkintaan (suorittamatta kuitenkaan itse epäiltyjen tai uhrien kuulemista Suomen alueella).
- Yhteistyöstä rikosasioissa vastaava viranomainen on oikeusministeriö. Poliisivoimilla on kuitenkin myös oikeus esittää ja täyttää rikostutkintaa koskevia keskinäisen oikeusavun

pyyntöjä. Pyytäessään keskinäisen oikeusavun pyyntöä KRP toimii useimmissa tapauksissa keskusviranomaisena (paitsi tapauksissa, jotka koskevat pohjoismaisia EU-maita, jolloin paikallinen poliisi voi lähettää oikeusapupyynnön virkaveljilleen).

- Verrattuna muihin jäsenvaltioihin talousrikollisuuden vastainen kansainvälinen yhteistyö yhteisten tutkintaryhmien (JIT) muodossa on laajalti käytössä Suomessa. Useimmat yhteiset tutkintaryhmät perustetaan naapurimaiden Viron ja Ruotsin kanssa. Suomen kokemus yhteisistä tutkintaryhmistä osoittaa, että ne ovat hyvin tehokas väline talousrikollisuuden torjunnassa, erityisesti rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämisen ja jäädyttämisen osalta. Pyynnöt yhteisten tutkintaryhmien perustamiseksi suomalaisten tutkintaviranomaisten ollessa mukana lähetetään keskusviranomaisen KRP:n kautta. Tähän mennessä on perustettu noin 20 yhteistä tutkintaryhmää, joissa Suomi on mukana. Niihin kuuluu huumausaine-, omaisuus- ja talousrikoksia (3 tutkintaryhmää lahjontatapauksissa, 3 rahanpesu-/petostapauksissa, 2 veropetostapauksissa). Suomi ylläpitää tarkkoja tilastoja perustettujen JIT-tutkintaryhmien lukumäärästä ja seuraa niiden edistymistä ja tuloksia.
- Kansainvälisessä yhteistyössä käytetyt kanavat ovat: Europol, Eurojust, EJN-yhteyspisteet, Interpol ja poliisin yhteysvirkailijat (joita on asiaankuuluvissa maissa: Venäjällä 5, Virossa 1, Espanjassa 1, Kiinassa 1, Europolissa 2, Interpolissa 1). KRP:n tehtävänä on koordinoida kansainvälistä yhteistyötä ja toimia helpottavana linkkinä kaikkien kumppanien kanssa ulkomailla. Kaikki poliisiyhteistyötä koskevat pyynnöt osoitetaan KRP:lle (noin 200-400 vuosittain; talousrikoksista noin 100 vuosittain; pyyntöjen tarkasta lukumäärästä ei ole tarkkoja tilastoja). Joissakin tapauksissa on myös mahdollisuus käyttää suoria yhteyksiä ja välttää KRP:n väliintulo. Tarkoitus on tulevaisuudessa vähentää KRP:n osuutta kansainvälisessä yhteistyössä ja edistää suoria yhteyksiä.
- Talousrikostapausten, joissa tutkinta johtaa Viroon ja Venäjälle, ja nyttemmin Ruotsiin, lukumäärä on lisääntynyt.
- Tutkinnan aloittamiseksi rahanpesusta tutkijoiden on saatava näyttöä esirikoksesta. Syyttäjän on sitten esitettävä näyttö tuomioistuimelle. Käytännössä on vaikeuksia saada tietoa, kun esirikos on tehty ulkomailla, erityisesti Venäjällä.
- Lain mukaan talousrikostutkinnassa on selvitettävä kaikki mahdollisuudet palauttaa rikoksella saatu omaisuus ja toteuttaa rikoksen perusteella määrätty menettämiseseuraamus tai korvaus asianomistajalle. Tämä tilanne luo vaikeuksia käytännössä erityisesti varojen ollessa ulkomailla ja kun ei ole vakuutta siitä, että korvaus rikoksen uhrille voidaan varmistaa.

3.6.5. Yhteistyö Europolin ja Eurojustin kanssa

3.6.5.1. Europol

- Suomella on pysyvä yhteyspiste Europolissa. Tällä hetkellä siellä on kolme yhteyshenkilöä (kaksi virkamiestä edustaa Keskusrikospoliisia ja yksi Tullihallitusta).
- Suomi myötävaikuttaa Europolin tietojärjestelmään (EIS) ja on myös 16:n analyysitietokannan (AWF) jäsen. Europolin tilastojen mukaan Suomen Europolille toimittama aineisto on määrällisesti keskitasoa verrattuna muihin jäsenvaltioihin ja kolmansiin osapuoliin. Lisäksi suomalaiset syyttäjät ja tuomioistuimet ovat tunnustaneet kokemuksen puutteen yhteistyöstä Europolin kanssa.
- Vierailun aikana kävi selväksi, että Suomella on hyvin järjestetty ja rakennettu lainvalvonta ja vankka, toimiva koordinoitumekanismi lainvalvontaviranomaisten (poliisi, tulli ja rajavartiolaitos) välillä. Talousrikosten estämisen ja torjumisen suhteen on selvä tehtävien ja vastuun jako.
- Vaikka poliisi kehitti erityisiä toimintasuunnitelmia talousrikosten torjumiseksi – ensimmäisen vuonna 1996 kun taas uusin kattaa vuodet 2010 ja 2011 – mikään näistä suunnitelmista ei näytä sisältävän viittausta Europoliin.
- Samoin sisäministeriön poliisiosastoon alkuaan vuonna 2005 perustettu talousrikostorjunnan tukiyksikkö, joka nykyään toimii Poliisihallituksen alaisena, pääasiassa kohdistaa toimintansa (analysointi, raportointi ja seuranta) kotimaisen talousrikollisuuden tilanteeseen ja näyttää jättäytyneen syrjään Europolin valvomasta eurooppalaisesta kehityksestä.
- Kyselyssä luetellut odotukset Europolin suhteen voisivat täyttyä, jos Suomen lainvalvonta (poliisi, tulli ja rajapoliisi) olisi proaktiivisempi tiedon jakamisessa vastaavien hankkeiden kanssa Europolissa.
- Todettiin, että Suomi voisi käyttää enemmän Europolia Keskusrikospoliisin valitessa kohteita. Tiedot epäillyistä henkilöistä Suomessa voitaisiin sitten lähettää Europoliin vertailtaviksi.
- Erityisesti tullirikoksiin liittyvien hankkeiden, kuten teollis- ja tekijänoikeuksien rikkomiset (AWF Copy), arvonlisä- tai verorikokset (AWF MTIC), savukkeiden salakuljetus (AWF Smoke), osalta tuntuu yhteistyössä Europolin kanssa olevan parantamisen varaa. Suomen tekemät aloitteet yhteistyön tehostamiseksi Europolin kanssa rahanpesun torjunnassa (AWF SUSTRANS) ja tuoton jäljittämisessä ovat lupaavia.

- Europolia ei tähän mennessä ole kutsuttu osallistumaan talousrikostapauksissa perustettuihin yhteisiin tutkintaryhmiin. Europolille kuitenkin tiedotetaan kaikista asiaankuuluvista yhteisistä tutkintaryhmistä (JIT), ja se osallistuu nykyisin käytännössä kaikkiin yhteisiin tutkintaryhmiin, joissa Suomi on osallisena. Suomella on hyvin myönteinen asenne Europolin osallistumiseen yhteisiin tutkintaryhmiin.

3.6.5.2. Eurojust

- Asiantuntijaryhmä havaitsi, että tutkinta- ja syyttäväviranomaisilla on paljon tietoa Eurojustin asemasta ja Eurojustin käyttämisen eduista.
- Keskusteluja Eurojustin kansallisen jäsenen kanssa käydään säännöllisesti, erityisesti keskinäistä oikeusapua koskevien pyyntöjen, jäädyttämispäätösten ja menetettäväksi tuomitsemismääräysten täyttämisen osalta, samoin jäädyttämispäätösten helpottamisen osalta uhrin korvausvaateiden varmistamiseksi.
- Suomen kansallinen jäsen Eurojustissa osallistuu kahdessa lahjontatapauksessa perustettuihin kahteen yhteiseen tutkintaryhmään.
- Eurojustilta on pyydetty ja saatu rahoitusta yhteisten tutkintaryhmien perustamiseen.
- Suomen viranomaisten esiin tuomat odotukset liittyivät Europolin enempään osallistumiseen ja avustamiseen rikoshyödyn jäljittamisessä ja uhrin aseman turvaamiseen jäädyttämispäätösten täytäntöönpanossa.
- Odotukset enemmästä joustavuudesta taloudellisen tuen saamisessa Eurojustilta yhteisille tutkintaryhmille, erityisesti yhteisten tutkintaryhmien kokouksia seuraavien asiakirjojen kääntämiskustannusten kattamisessa.
- Suomessa on pantu täytäntöön vuosien 2002 ja 2008 Eurojust-päätökset. Täytäntöönpantu säädös edellyttää jopa velvollisuutta kutsua Europolin suomalaisjäsen osallistumaan yhteiseen tutkintaryhmään aina, kun yhteisön rahoitusta myönnetään yhteisen tutkintaryhmän perustamiseen.
- Huolimatta Eurojustin kaiken kaikkiaan aktiivisesta osallistumisesta asiantuntijat olivat sitä mieltä, että varaa on laajemmalle Eurojustin osallistumiselle ja avulle rikoksen tuottaman hyödyn jäljittamisessä ja uhrin vaateiden turvaamisessa rajatylittävissä tapauksissa.

4. JÄÄDYTTÄMINEN JA MENETETYKSI TUOMITSEMINEN

4.1. Jäädyttäminen

4.1.1. Kansallisella tasolla

4.1.1.1. Oikeusperusta

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 26 pykälän 3 momentin mukaan KRP:ssä/Rahanpesun selvittelykeskuksessa työskentelevä päällystöön kuuluva poliisimies voi antaa ilmoitusvelvolliselle henkilölle määräyksen pidättyä suorittamasta liiketoimia enintään viiden arkipäivän ajaksi, jos tällainen pidättyminen on tarpeen rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi.

Oikeusministeriön toimialalla ei ole olemassa varojen jäädyttämistä koskevaa kansallista lainsäädäntöä. Laissa varojen jäädyttämisestä tehdyn puitepäätöksen 2003/577/YOS täytäntöönpanosta säädetään, että Suomen ollessa jäädyttämispäätöksen lähettävä valtio jäädyttämispäätöksellä tarkoitetaan pakkokeinolain mukaista tuomioistuimen määräämää hukkaamiskieltoa tai vakuustakavarikkoa, syyttäjän määräämää väliaikaista hukkaamiskieltoa tai vakuustakavarikkoa taikka tuomioistuimen tai syyttäjän määräämää takavarikkoa²⁵.

4.1.1.2. Rikokset, joiden vuoksi toimenpide voidaan toteuttaa

Suomessa jäädyttäminen voidaan toteuttaa minkä tahansa rahanpesun alkurikokseksi kelpaavan rikoksen osalta (ks. RL 32 luvun 6 pykälä). Jäädyttämismääräys voidaan tuon säännöksen perusteella antaa jopa ennen kuin on syytä epäillä mitään tiettyä rikosta.

4.1.1.3. Toimenpiteen kesto

Jäädyttämismääräys voi kestää enintään viisi arkipäivää, jolloin arkipäiviin ei lueta lauantaita.

4.1.1.4. Muut edellytykset toimenpiteen toteuttamiselle

Määräys on tarpeen rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämiseksi tai selvittämiseksi.

²⁵ Ks. EU-jäädyttämislain 2 pykälän 2 mom.

4.1.1.5. Toimivaltainen viranomainen

Rahanpesun selvittelykeskuksen päällystään kuuluva poliisimies voi määrätä ilmoitusvelvollisen henkilön pidättymään suorittamasta liiketointa. Rahanpesun selvittelykeskus toimii yhdessä Keskusrikospoliisin Tiedusteluosaston kanssa.

ARolla ei ole toimivaltaa tässä menettelyssä.

4.1.1.6. Miten henkilö, johon toimenpide kohdistuu, saa siitä tiedon

Henkilölle, jota jäädyttämispäätös koskee, ei automaattisesti ilmoiteta jäädyttämispäätöksestä. Kun henkilö jota jäädyttämispäätös koskee, ottaa yhteyttä esim. pankkiin, jossa jäädytetyt varat ovat, pankki ilmoittaa hänelle vain, että hänen olisi otettava yhteyttä Rahanpesun selvittelykeskukseen lisätietoja varten. Pankilla ei ole oikeutta ilmoittaa asianomaiselle henkilölle muista jäädyttämiseen liittyvistä seikoista.

4.1.1.7. Asianomaista henkilöä koskevat oikeuskeinot

Pidättymismääräyksestä ei ole valitusoikeutta.

4.1.1.8. Jäädyttämispäätöksen peruminen

Jäädytys raukeaa automaattisesti viiden arkipäivän kuluttua. Mikäli havaitaan, että jäädytyksen edellytykset eivät täyty, Rahanpesun selvittelykeskuksen päällystään kuuluvan poliisimiehen tulee peruuttaa määräys välittömästi. Jäädytysajan päätyttyä varoille voidaan hakea oikeuden päätöstä niiden asettamisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon. Tämä päätös on voimassa neljä kuukautta kerrallaan.

4.1.1.9. Takavarikoitujen varojen hoito

Suomessa ei ole erityistä rakennetta takavarikoitujen varojen hoitamiseksi.

Varat ovat ilmoitusvelvollisen henkilön hallussa niillä ehdoilla kuin asiakkaan ja ilmoitusvelvollisen välillä on sovittu, yleensä asiakkaan tilin ehtojen mukaisesti.

4.1.2. Yhteistyö Euroopan tasolla – puitepäättöksen 2003/577/YOS täytäntöönpano

Suomi on pannut täytäntöön neuvoston puitepäättöksen 2003/577/YOS²⁶ lailla omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa 15.7.2005/540 (jäljempänä EU-jäädyttämislaki)²⁷.

EU-jäädyttämislakia sovelletaan 2.8.2005 jälkeen toimitettuihin jäädyttämispäätöksiin. Sekä puitepäättös että sitä edeltänyt kansallinen lainsäädäntö ovat molemmat sovellettavissa. Oikeusviranomainen voi yksittäistapauksessa valita, kumpaa näistä välineistä sovelletaan.

4.1.3. Keskinäinen oikeusapu jäädyttämisen alalla

4.1.3.1. Tilastot

a) Suomesta lähtevät pyynnöt

Poliisi ei pidä tästä asiasta tilastoja. Arvion mukaan lähteviä jäädyttämispuitepäättöksiä ja asiaa koskevia oikeusapupyynnöitä oli noin 20–30 vuodessa (jäädytykset eivät ole tiedossa muuta kuin siltä osin kuin niitä on käsitelty KRP:ssä).

Valtakunnansyyttäjänviraston tietojen mukaan Suomi on lähettänyt yhteensä 10–15 pyyntöä muihin jäsenvaltioihin.

Eurojustin kansallinen jäsen saa toistuvasti yhteydenottoja suomalaisilta syyttäjiltä liittyen konfiskaatioon jäsenvaltioissa sekä myös EU:n ulkopuolella. Tapauksia saattaisi olla enemmänkin, jos varojen jäädyttämistä voitaisiin käyttää asianomistajan saatavan turvaamiseksi.

b) Suomeen saapuvat pyynnöt

Tähän mennessä Suomeen on saapunut vain yksi pyyntö Ruotsista.

²⁶ Neuvoston puitepäättös 2003/577/YOS, tehty 22 päivänä heinäkuuta 2003, omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa, EUVL L 196, 2.8.2003, s. 45.

²⁷ Ks. www.finlex.fi/laki/ajantasa/2005/20050540.

4.1.3.2. Kokemukset päätöksen antavana valtiona

Toimivaltainen viranomainen

EU-jäädättämislain 19 pykälän mukaan päätöksen Suomessa tehdyn jäädättämis päätöksen lähettämistä täytäntöön pantavaksi toiseen jäsenvaltioon tekee jäädättämis päätöksen tehnyt syyttäjä tai tuomioistuin. Tuomioistuin tekee päätöksen lähettämistä sen syyttäjän pyynnöstä, joka on toimivaltainen ajamaan syytettyä kysymyksessä olevassa rikosasiassa. Jäädättämis päätöksen lähettämiseen liittyviä syyttäjän tehtäviä on toimivaltainen hoitamaan 19 pykälän 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

Syyttäjä on myös todistuksen c osassa mainittu viranomainen, johon täytäntöönpanoviranomaisten on otettava yhteyttä.

Jäädättämis päätöstä koskeva ohjaus

Puitepäätöksen 2003/577/YOS ja Suomen täytäntöönpanolainsäädännön mukaisen jäädättämis päätöksen toteuttamisen helpottamiseksi Suomen viranomaiset ovat laatineet

Jäädättämiskäsikirjan. Mallit ja ohjeet ovat Kansainvälisten oikeusapuasioiden käsikirjan kautta kaikkien oikeusapuviranomaisten käytössä sähköisesti omalta tietokoneelta, vaikkakaan kansallisessa lainsäädännössä ei ole määritelty vakiotulkintoja.

Lisäksi **Kansainvälisten oikeusapuasioiden käsikirjassa** on yksityiskohtaiset ohjeet konfiskaatiovaiheesta.

Kansallinen lainsäädäntö ei edellytä muuta aineistoa pyynnön lisäksi kuin jäädättämis päätöksen ja 9 pykälän mukaisen todistuksen.

Todistusaineiston kelpoisuuden varmistaminen täytäntöönpanovaltiossa

Kansallisessa lainsäädännössä ei ole säännöksiä muodollisuuksista tai menetelmistä, jotka on otettava huomioon täytäntöönpanovaltiossa sen varmistamiseksi, että todistusaineisto kelpaa Suomessa.

Suotavat lähetykanavat

Jäädättämis päätösten toimittamisessa etusijalla ovat suorat yhteydet. Vain poikkeustapauksessa (tai vastaanottajan sitä pyytäessä) käytetään keskusviranomaisia. Interpol-reittiä käytetään, jos muualta ei selviä vastaanottajaa. Toimitustapa voidaan valita tilanteen mukaan.

Eurojustia ja EJN:ää (Euroopan oikeudellinen verkosto) on käytetty sen selvittämiseksi, mikä on toimivaltainen viranomainen. Erityisiä ongelmia ei ole todettu paitsi että EJN Atlas ei ole aina ollut luotettava. Tämän takia syyttäjät käyttävät enemmän Eurojustin kansallista jäsentä. Kerrottiin, että tämä taho on usein myös keskustellut muiden kansallisten jäsenten kanssa noudatettavista erityismenettelyistä ja aikarajoista.

Europolia ei ole käytetty jäädyttämispäätösten lähettämiseen.

Varallisuuden takaisin hankinnasta vastaavalla toimistolla (ARO), joka on osa esitutkintaviranomaista, on oma tehtävänsä esitutkintavaiheessa, mutta se ei ole osallisena jäädyttämistä koskevassa päätöksenteossa.

Lisätietopyynnöt

Asiantuntijat totesivat, että Suomen viranomaisilla oli pragmaattinen suhtautuminen lisätietopyyntöihin, sillä niitä pidettiin keinona ratkaista mahdollinen esiin tuleva ongelma. Useimmissa tapauksissa lisätietopyyntöjä koskevat yhteydenotot ovat olleet epävirallisia (esimerkiksi sähköpostitse tai puhelimitse), joskus yhteystuomarin välityksellä ja joskus suoraan oikeusviranomaisten kesken. Tällaiset yhteydenotot ovat koskeneet tuomioistuimessa tarvittavia tarkennuksia, jotta jäädyttämispäätökset on voitu toteuttaa mahdollisimman sujuvasti. Näin ollen määräaikojen noudattamisessa olisi saattanut olla vaikeuksia, mutta vierailuun mennessä asiat olivat aina ratkenneet.

Kieliongelmiä ei kertoman mukaan juuri ole ilmennyt suorissa yhteyksissä, sillä käytetty kieli on ollut englanti. Puitepäätöksen mukaisesti asiakirjojen kääntämisen pyytämiseksi ei ole mitään esteitä.

Todettuja ongelmia

Kertoman mukaan espanjalaiset tutkintatuomarit ovat usein pyytäneet, että jäädyttämispäätös käännetään espanjaksi. Suomen viranomaiset ovat pitäneet tällaista käytäntöä pyynnön nopeaa täyttämistä hidastavana.

Lisäksi mahdollisia ongelmia nähtiin joidenkin harvinaisempien kielten suhteen, sillä kääntäjän saaminen lyhyessä ajassa voi olla vaikeaa. Siksi Suomen viranomaiset ovat kannattaneet sitä, että kaikki jäsenvaltiot hyväksyisivät asiakirjat Euroopan pääkielillä eli englanniksi, ranskaksi ja saksaksi.

Arviointivierailun aikaan kaikki tapaukset olivat kesken eivätkä Suomen viranomaiset sen vuoksi voineet kuvailla tapauksia, joissa todisteita ei voitu toimittaa tai omaisuutta tuomita menetetyksi, vaikka jäädyttämispäätös oli pantu onnistuneesti täytäntöön. Suomalaiset ovat kuitenkin tunnistaneeet mahdollisen myöhemmässä vaiheessa ilmenevän ongelman: Suomen lainsäädännön mukaan on mahdollista, että jäädyttämisen kohteena ollut omaisuus palautetaan osittain tai kokonaan asianomistajalle. Valtion vaatimus on yleensä toissijainen suhteessa asianomistajan vaatimukseen toteuttamiseen. Tämän vuoksi konfiskaatiovaiheessa saattaa ilmetä ongelmia. Vastauksissaan kyselyyn Suomi väitti, että pidettiin tärkeänä puolustaa asianomistajan oikeutta korvaukseen.

Joitakin ongelmia on kohdattu Viron kanssa. Suomen viranomaisten näkemyksen mukaan Viron tuomioistuimet ovat tutkineet uudelleen Suomessa annettujen jäädyttämispäätösten perusteita. Näin on käynyt varsinkin, kun jäädytettävän omaisuuden rekisteröity omistaja ei ollut epäilty henkilö. Viron tuomioistuimet ovat vaatineet lisänäyttöä rekisteröidyn omistajan ja epäillyn rikoksen välisestä yhteydestä. Yhdessä tuollaisista tapauksista Viron korkeimman oikeuden kerrottiin torjuneen tai kumonneen jäädyttämispäätöksen. Toinen erilainen näkemys siitä, miten pyyntöä olisi pitänyt käsitellä, vaikutti ilmenneen suhteessa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, joka – kuten Viro – on tutkinut jäädyttämispäätöksen perusteet, mikä ei Suomen mielestä ole puitepäätöksen 2003/577/YOS mukaista.

Katsottiin, että todistuksen asianmukaiseen kieliversioon liittyvä ongelma oli, että niitä ei voitu muokata. Käännös harvinaisempaan kieleen saattaisi olla ongelma, mutta Suomen viranomaisten mukaan tällaisia pyyntöjä ei toistaiseksi ollut saatu.

4.1.3.3. Kokemukset täytäntöönpanovaltiona

Arviointivierailun aikaan Suomi oli saanut vain yhden jäädyttämispäätöksen, jonka takia lausunnolla kokemuksista täytäntöönpanevana valtiona ei ole paljon arvoa.

Vastaanottamismekanismi

EU-jäädyttämislain 6 pykälän mukaan jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoa koskeva pyyntö voidaan tehdä kirjallisesti, sähköisenä viestinä tai muuten sellaisella tavalla, että siitä voidaan esittää kirjallinen todiste. EU-jäädyttämislain 7 pykälän mukaan todistus on toimitettava joko suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka siihen on liitettävä käännös jollekin näistä kielistä.

Toimivaltainen syyttäjä voi hyväksyä myös muulla kuin suomen, ruotsin tai englannin kielellä toimitetun todistuksen, jos hyväksymiselle ei muutoin ole estettä: esimerkiksi jos asialla on kiire ja kyseinen syyttäjä hallitsee käytettävän kielen. Erityisiä varmistusmenettelyjä ei ole otettu käyttöön. Toimivaltainen syyttäjä ottaa tarvittaessa yhteyttä lähettävään viranomaiseen.

Toimivaltaiset viranomaiset ja ARO:n asema

EU-jäädättämislain 5 pykälässä säädetään eri kihlakunnansyyttäjien alueellinen toimivalta jäädättämis päätöksen täytäntöönpanoon liittyviä syyttäjän tehtäviä suoritettaessa. Jos omaisuus tai todisteita sijaitsee usean hovioikeuden tuomiopiirin alueella, omaisuuden tai todisteiden sijainnista ei ole varmuutta tai muuten erityisestä syystä kuka tahansa kihlakunnansyyttäjä on toimivaltainen siitä riippumatta, minkä hovioikeuden tuomiopiirin alueella jäädättämis päätöksessä tarkoitettu omaisuus tai todiste sijaitsee.

Erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voi olla myös muu kuin edellä tarkoitettu syyttäjä.

Keskusviranomaisella taikka AROlla ei ole asemaa tässä prosessissa.

Oikeuskeinot

EU-jäädättämis lain 3 pykälä sisältää säännökset muutoksenhausta. 16 pykälän [valittaminen jäädättämis päätöksen täytäntöönpanosta] mukaan se, jota jäädättämis päätös koskee, voi saattaa syyttäjän 9 pykälän 1 momentissa ja 12 pykälän 1 momentissa tarkoitetun päätöksen käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Käräjäoikeuden on viivytyksettä otettava asia käsiteltäväksi. Asian käsittelyssä noudatetaan muuten soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 1 luvun 9 pykälän 2 momentissa ja 4 luvun 13 pykälässä säädetään. Kun päätösmääräys pannaan täytäntöön hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta säädetystä järjestyksessä, ulosottomiehen täytäntöönpanotoimista saa valittaa siten kuin ulosottolaissa säädetään.

Käräjäoikeuden päätöksistä voi valittaa hovioikeuteen. Muutoksenhaku ei estä jäädättämis päätöksen täytäntöönpanoa, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.

EU-jäädättämis lain 17 pykälän [aineellisten perusteiden tutkiminen] mukaan Suomessa ei voida tutkia toisen jäsenvaltion oikeusviranomaisen tekemän jäädättämis päätöksen aineellisia perusteita. Toimivaltaisen syyttäjän on annettava toimenpiteen kohteelle tieto siitä, miten

jäädyttämispäätökseen haetaan muutosta jäädyttämispäätöksen tehneessä jäsenvaltiossa, sekä annettava tälle muutoksenhausta lisätietoja antavan jäädyttämispäätöksen tehneen jäsenvaltion viranomaisen yhteystiedot.

EU-jäädyttämislain 18 pykälän [muutoksenhaun johdosta toiselle jäsenvaltiolle tehtävät ilmoitukset] mukaan toimivaltaisen syyttäjän on ilmoitettava jäädyttämispäätöksen lähettäneen jäsenvaltion oikeusviranomaiselle muutoksenhausta ja vaatimuksen perusteista. Kyseinen jäsenvaltio voi toimittaa tämän johdosta lisätietoja syyttäjälle. Jäädyttämispäätöksen lähettäneelle oikeusviranomaiselle on ilmoitettava muutoksenhaun lopputuloksesta.

4.1.4. Suomen viranomaisten arvio puitepäätöksestä 2003/577/YOS

Suomen viranomaisten mielestä puitepäätöksellä 2003/577/YOS käyttöön otettu menettely on helpompi ja nopeampi ja se on madaltanut kynnystä pyyntöjen lähettämiseksi toisiin maihin. He korostivat erityisesti, että jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanolle säädetyllä määräajalla ja muodolla on ollut myönteinen vaikutus jäädyttämispäätöksen täytäntöönpanoon. Käytännössä tosin menettelyä ei useinkaan voida soveltaa korvausvaatimusten vuoksi, joita Suomessa talousrikosjutuissa asianomistaja lähes poikkeuksetta esittää.

Suomessa asianomistajan vaatimuksella on vaikutusta syyttäjän menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen menestymiselle. Näin ollen jäädyttämisen yhteydessä ei ole vielä selvää, voidaanko jäädytetty omaisuus tuomita valtiolle menetetyksi taikka asianomistajan vaatimuksen täyttämiseksi, mikä saattaa johtaa ongelmiin. Suomen viranomaisten mielestä tulisikin olla mahdollista käyttää puitepäätöstä 2003/577/YOS sekä syyttäjän menettämisseuraamusvaatimuksen että asianomistajan vaatimuksen yhteydessä.

4.2. Menetetyksi tuomitseminen (mukaan lukien puitepäätökset 2005/212/YOS ja 2006/783/YOS)

4.2.1. Menetetyksi tuomitseminen kansallisella tasolla

4.2.1.1. Oikeusperusta

Menettämisseuraamus kansallisella tasolla säännellään rikoslain 10 luvussa [Menettämisseuraamuksista], tarkemmin sen **2 pykälässä [Rikoksen tuottaman hyödyn menettäminen]** ja **3 pykälässä [Laajennettu hyödyn menettäminen]**.

4.2.1.2. Rikoslajit, joista menettämisseuraamus on mahdollinen

Menettämisseuraamus on mahdollinen mistä tahansa hyötyä tuottaneesta rikoksesta.

Laajennettu hyödyn menettäminen on mahdollista rikoksentekijän omaisuuden osalta, jos on syytä olettaa omaisuuden kokonaan tai osaksi olevan peräisin merkittävästä rikollisesta toiminnasta, voidaan tuomita menetetyksi vain, jos rikoksentekijä tuomitaan niin sanotusta käynnistävästä rikoksesta. Käynnistävä rikos on tyypillisesti taloudellista hyötyä tuottava teko, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta, tai sellaisen rikoksen yritys taikka säännöksessä tarkoitettu muu rikos.

4.2.1.3. Toimivaltaiset viranomaiset

Tuomioistuin päättää menetetyksi tuomitsemisesta.

Ulosottoviranomainen huolehtii menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta.

Lainvalvontaviranomaiset panevat täytäntöön esinekonfiskaation.

4.2.1.4. Ilmoittaminen henkilölle, johon toimenpide kohdistuu

Esitutkintaviranomainen tai syyttäjä suorittaa yleensä omaisuuden takavarikon tai väliaikaisen vakuustakavarikon, ja se täytyy viedä määräajassa tuomioistuimen vahvistettavaksi. Toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle annetaan tieto asiasta pääsääntöisesti välittömästi.

4.2.1.5. Toimenpiteen kohteena olevan henkilön oikeuskeinot

Pakkokeinolain 3 luvussa [Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko], tarkemmin sen 3 ja 4 pykälässä, ja 4 luvussa [Takavarikko], tarkemmin sen 7, 9, 11, 13, 14 ja 15 pykälässä, on säännökset laillisista edellytyksistä ja tällaisen toimenpiteen kohteena olevan henkilön oikeuskeinoista. Lisäksi mahdollisuus oikeustiehen on sijoitettu myös Suomen perustuslakiin; muutoksenhaulla ei ole kuitenkaan lykkäävää vaikutusta eikä se estä oikeustointa.

4.2.1.6. ARO:n osallistuminen tämän menettelyn aikana

Suomen lainsäädännössä ei osoiteta AROlle mitään tehtävää menetetyksi tuomitsemisen aikana.

4.2.1.7. Mahdollisuudet laajennettuihin konfiskointivaltuuksiin

Puitepäättöksen 2005/212/YOS 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja valtuuksia menetetyksi tuomitsemiseen koskevat rikoslain 10 luvun 3 pykälän säännökset laajennetusta rikoshyödyn menettämisestä. Arviointivierailun aikaan Suomen Korkein Oikeus oli antanut kaksi päätöstä laajennetusta hyödyn menettämisestä: KKO 2006:9 ja 2006:51²⁸.

4.2.1.8. Yhtiön omistaman omaisuuden tuomitseminen menetetyksi

Rikoslain 10 luvun 2 pykälän mukaan menettämisseuraamus kohdistetaan tosiasialliseen henkilöön. Jos hyöty on jakautunut useammalle eikä ole selvyttä hyödyn jakautumisesta, voidaan menettämisseuraamus tuomita yhteisvastuullisesti (Hallituksen esitys 80/2000 s. 22).

Yhteisvastuullisuutta on sovellettu silloin, kun vastaajien varallisuuspiirit eivät selvästi ole erotettavissa toisistaan; ks. esimerkiksi KKO 1995:99, jossa hyödyn menettämiseen tuomittiin yhteisvastuullisesti yhtiö ja sen omistanut puoliso, joka oli myös toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja, ja edellisen puoliso, joka oli hallituksen puheenjohtaja ja yhtiön toiminnan tosiasiallinen johtaja.

Kuten rikoslain 10 luvun 3 pykälästä ilmenee, jos edellytykset täyttyvät ja useampi henkilö tuomitaan menettämisseuraamukseen, he vastaavat siitä yhteisesti.

Menettämisseuraamus voidaan tuomita rikoslain 10 luvun 2 tai 3 pykälän nojalla, vaikka rikoksentehtäjä ei ole asetettu syytteeseen. Tuomioistuimen on mahdollista esittää yksin menettämisvaatimus.

4.2.2. Menettämisseuraamus Euroopan tasolla

4.2.2.1. Toimivaltainen viranomainen

Suomi on pannut täytäntöön puitepäättöksen 2006/783/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin²⁹.

Lain 11.4.2008/222 [Laki vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin tehdyn puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien

²⁸ Hovioikeuskäytäntöä esitellään teoksessa Pekka Viljanen, *Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena*, 2007, s. 204 ss.

²⁹ Neuvoston puitepäättös 2006/783/YOS, tehty 6 päivänä lokakuuta 2006, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin; EUVL L 328, 26.11.2006, s. 59–78.

säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta] 3 pykälän nojalla puitepäättöksessä 2006/783/YOS tarkoitettu toimivaltainen viranomainen Suomessa on Oikeusrekisterikeskus.

4.2.2.2. Käytännön ohjaus

Todistus täytetään aina Oikeusrekisterikeskuksessa, jonka virkamiesten tehtävänä on perehtyä lomakkeen täyttämiseen. Laajempaa opastusta ei ole.

4.2.2.3. Kokemukset pyynnön esittävänä ja vastaanottavana valtiona

Suomi ei ollut arviointivierailun aikaan vastaanottanut täytäntöönpanopyyntöjä. Suomi oli lähettänyt kaksi täytäntöönpanopyyntöä Alankomaihin. Muihin jäsenvaltioihin ei ole lähetetty täytäntöönpanopyyntöjä.

Puitepäättöksen 2006/783/YOS osalta Suomen viranomaiset ovat huomauttaneet, että ei ole saatavilla luetteloa puitepäättöksen täytäntöönpanneista jäsenvaltioista (vrt. sakkopuitepäättös). Tällaista luetteloa pidettiin kuitenkin tarpeellisena, sillä sen myötä toimivaltaisilla viranomaisilla olisi ajantasainen tieto puitepäättöksen täytäntöönpanneista jäsenvaltioista.

4.2.2.4. Oikeusperusta yhteistyölle jäsenvaltion kanssa, joka ei ole vielä pannut täytäntöön puitepäättöstä 2006/783/YOS

Lakia puitepäättöksen 2006/783/YOS täytäntöönpanosta sovelletaan 24.11.2008 jälkeen annettuihin päätöksiin. Jos toinen jäsenvaltio ei ole vielä pannut puitepäättöstä täytäntöön, sovellettavaksi tulee laki 16.1.1987/21 kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa ja vastaava asetus 16.1.1987/22. Pohjoismaiden (Ruotsi) osalta tulee sovellettavaksi Pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettu laki 29.6.1963/326 ja vastaava asetus 18.12.1964/620.

4.3. Päätelmät

- Suomi on pannut täytäntöön jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevat EU:n välineet.
- Suomen järjestelmä edellyttää arvoon perustuvaa jäädyttämistä ja rikoksen tuottaman hyödyn tuomitsemista menetetyksi. Jäädytettävä omaisuus arvioidaan, ja tuomioistuin päättää kyseisen omaisuuden arvoa vastaavan rahamäärän jäädyttämisestä.

- Tutkintaviranomaisilla on valta jäädättää rikoksen tuottama hyöty enintään viideksi työpäiväksi. Mahdollinen jäädättämispäätöksen jatkaminen on sitten toimitettava tuomioistuimen päätöksenä.
- Tähän mennessä Suomi on tehnyt vain yhden puitepäätökseen 2003/577/YOS perustuvan jäädättämispäätöksen eikä ole vastaanottanut yhtään. On laadittu Jäädättämisen käsikirja (suomeksi), ja se on kaikkien asiaankuuluvien viranomaisten saatavilla sähköisesti. Silti suositetaan perinteisiä keskinäisen oikeusavun pyyntöjä (lähinnä koska puuttuu koulutusta ja maanlaajuista tietämystä jäädättämispäätöksiä koskevasta puitepäätöksestä ja koska kokemusta on vähän).
- Kattavia tilastoja ei ole saatavilla; siksi ei ole mahdollista arvioida jäädätetyn ja menettämisseuraamusjärjestelmän kokonaistehokkuutta talousrikostutkinnassa ja järjestäytyneen rikollisuuden talousnäkökohdat.
- Täydelliset tilastotiedot esitetään vain jäädätetyistä tileistä ja varoista Rahanpesun selvittelykeskuksesta. Siellä ei tietoa, mikä on niiden kohtalo prosessin seuraavissa osissa – esitutkinnassa, syytteenpanossa ja oikeudenkäynneissä.
- Vieraisiin maihin lähetettyjen jäädättämispyyntöjen lukumäärästä ei ole tilastoja.
- Tutkintaviranomaisilla ei ole valtaa antaa jäädättämispäätöstä vieraassa maassa. Syyttäjä tekee jäädättämispäätöksen tutkintaviranomaisten avustuksella.
- Yhdessä tapauksessa (Viron kanssa) kesti noin kolme vuotta varmistaa rikoshyödyn menettämisseuraamus.
- Suomeen ei ole perustettu siviilioikeudellista menettämisseuraamusta (muuta menettelyä kyseisen omaisuuden ottamiseksi pois rikoksentekijältä kuin rikosmenettely ei voitu soveltaa).
- Suomi on ottanut käyttöön laajennetut valtuudet rikoshyödyn menettämiseen.
- Suomessa ei ole järjestelmää, joka antaisi poliisiviranomaisille mahdollisuuden menetetyksi tuomitun rahan/omaisuuden käyttämiseen (kaikki menetetyksi tuomitut rahat menevät yleiseen talousarvioon).
- Suomessa pidetään tarkkoja tilastoja talousrikostapauksissa menetetyksi tuomittujen varojen arvosta. Vuonna 2001 kolme miljoonaa euroa tuomittiin menetetyksi Saksassa ja menestyksellisten neuvottelujen jälkeen rahat palautettiin Suomeen. Menetetyksi tuomitsemista pyydetään yleensä vuoden 2000 keskinäistä oikeusapua koskevan yleissopimuksen perusteella (eikä menettämismääräyksiä koskevan puitepäätöksen 2006/783/YOS perusteella).
- Suomessa lainsäädännön mukaan voidaan tehdä vastaajan varoja koskeva jäädättämispäätös tulevan korvauksen turvaamiseksi uhrille. Suomessa koetaan valitettavasti hankaluuksia ulkomailla sijaitsevien varojen jäädättämisessä ja konfiskoinnissa uhrien korvausten turvaamiseksi, koska joissakin jäsenvaltioissa ei ole täysin pantu täytäntöön EU:n välineitä varojen jäädättämisen ja menetetyksi tuomitsemisen alalla.

- Suomen tekemien ulkomailla olevia varoja koskevien jäädyttämispäätösten ja konfiskointimääräysten osalta ei ole olemassa tietoja.
- Suomen viranomaiset panivat merkille, että joskus kansainvälinen yhteistyö (päätösten ja määräysten vaihto) tapahtuu keskusyhteyspisteiden kautta –oikeusministeriö. Tämä on vastoin asianomaisten puitesopimusten henkeä, joilla on tarkoitus edistää asianomaisten viranomaisten välisiä suoria yhteyksiä.
- Jäädyttämisen käsikirjaa, jonka Suomen viranomaiset ovat laatineet puitepäätöksen 2003/577/YOS mukaisen jäädyttämispäätöksen käsittelemisen helpottamiseksi, ja Suomen täytäntöönpanolainsäädäntöä sekä tapaa, jolla tätä välinettä on täydennetty muilla hyödyllisillä sovelluksilla, voidaan pitää esimerkkinä hyvästä käytännöstä.
- Vaikka ei ole toki selvää, onko tämä ongelma koko EU:ssa määrällisesti, Suomen viranomaiset ovat korostaneet, että kansallinen kansallisen kielen vaatiminen pyyntöä lähetettäessä voisi mahdollisesti haitata sen nopeaa täyttämistä; sen vuoksi asiantuntijaryhmä saattoi yhtyä Suomen ehdotukseen menettelystä, jossa kaikki jäsenvaltiot hyväksyisivät asiakirjat Euroopan pääkielillä.

DECLASSIFIED

5. YHTEISÖJEN TALOUDELLISTEN ETUJEN SUOJAAMINEN

5.1. Käytettävissä olevat mekanismit, erityisesti yhteistyö OLAFin kanssa

5.1.1. Toimenpiteet proaktiivisen tiedon OLAFiin lähettämisen varmistamiseksi

Koulutusta on saatu ja tulliviranomaiset ovat järjestäneet kansallisesti koulutusta tietojen tallentamisesta eri rekistereihin. Tullilaitos on aktiivinen OWNRES, Mutual Assistance Broker (MAB) ja FIDE -järjestelmien käyttäjä, joihin syötetään tietyn tyyppiset rikokset.

5.1.2. OLAFin informoiminen asiaankuuluvien rikosjuttujen tuloksista

Tulli ilmoittaa OLAFille neljännesvuosittain paljastuneista petoksista, joissa tullimaksu on vähintään 10 000 euroa. OWNRES-sovelluksen avulla voidaan tehdä ilmoitukset petoksista sekä väärinkäytöksistä. Koulutusta on järjestetty henkilöille, jotka tekevät ilmoituksia.

5.1.3. Euroopan komission mahdollinen asema rikostutkinnassa

Mitä tulee osallistumiseen oikeudenkäyntiin riita-asian osapuolena, EU:n komissiolla on asianomistajan asema, jos EU-avustuspetoksessa se on ollut suoraan edun myöntäjä ja siten kärsinyt vahinkoa. Muutamia juttuja lienee ollut, joissa komissio olisi voinut olla asianomistajana. Komissio ei ole kuitenkaan ollut valmis tätä asemaa käyttämään, ja jotakin epäselvyyttä on ilmennyt tältä osin. On myös ollut epäselvää, kenellä komissiossa on tämä toimivalta tai keneltä pyydetään asianomistajalausuma ja vahingonkorvausvaatimus.

5.1.4. OLAFin virkailijoiden osallistuminen rikostutkintaan

Suomen viranomaiset ovat vahvistaneet, että esitutkinnan ja rikosasian pääkäsittelyn aikana on mahdollista kuulla OLAFin edustajia.

5.1.5. OLAFin osallistuminen yhteiseen tutkintaryhmään (JIT)

Suomi on äskettäin muuttanut yhteisiä tutkintaryhmiä koskevaa vuoden 2002 lakiaan, joka antaa mahdollisuuden kutsua OLAF osallistumaan yhteiseen tutkintaryhmään aina kun sellainen perustetaan kyseen ollessa petoksesta, lahjonnasta tai muusta EU:n taloudellisiin etuihin vaikuttavasta rikoksesta.

Lain yhteisistä tutkintaryhmistä 2 pykälä määrittelee tutkintaryhmän kokoonpanon. Tutkintaryhmä koostuu sen perustaneiden valtioiden toimivaltaisista viranomaisista. Sen mukaan kuin sopimuksessa erikseen määrätään, tutkintaryhmään voi kuulua myös muita henkilöitä.

Tutkintaryhmän kokoonpanosta määrätään tutkintaryhmän perustamista koskevassa sopimuksessa. Lakia on tulkittu siten, että OLAFin edustaja voi osallistua tutkintaryhmään asiantuntijana, mutta hänellä ei ole erillistä toimivaltaa esimerkiksi pakkokeinojen käyttämiseen.

5.1.6. Kokemukset Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen vastaisia petoksia käsittelevistä yhteisistä tutkintaryhmistä

Tullin rikostentorjuntaosasto (Vaasassa) on tutkinut talousrikosta, jossa kyse on ollut polkumyyntitullien kiertämisestä. Koko rikostutkinnan lähtökohtana oli OLAFin suorittama tutkimus, jonka perusteella löytyi yritys konserni, jonka sekä emoyhtiölle että tytäryhtiöille eri Euroopan maihin oli tuotu samoja tuotteita, joiden kiinalainen alkuperä yritettiin salata. OLAF tuki verotarkastus- ja esitutkintavaihetta järjestämällä kaksi kokousta osallisten maiden välille. Toinen kokouksista pidettiin Kööpenhaminassa, toinen Vaasassa. Asia oli tutkinnassa Suomen lisäksi Tanskassa, Isossa-Britanniassa ja Ruotsissa. Lisäksi toisessa kokouksessa oli mukana osallistujia Italiasta, sillä siellä oli epäilyksiä samanlaisesta toiminnasta.

5.1.7. OLAF-yhteyksien koordinointi

Tulli tekee OLAFin kanssa tiivistä yhteistyötä erityyppisten talousrikosten ja taloudellisia vaikutuksia omaavien rikosten selvittämiseksi ja paljastamiseksi.

5.1.8. Odotukset OLAFin tuen suhteen

Suomen viranomaiset katsoivat, että OLAFin tekemät tutkimukset sekä analyysit ovat hyödyllisiä tullilaitokselle yhteisön taloudellisten etujen vastaisten petosten paljastamisessa. Näiden tietojen avulla Suomessa on paljastettu petoksia. OLAFin antama tuki esitutkintavaiheessa on ollut erittäin hyödyllistä. OLAFin käyttämät tietolähteet sekä sen asiantuntemus ovat tärkeä apu tullilaitokselle.

Lisäksi tullilaitos on saanut OLAFilta tukea tullirikosten (mm. yhteisön varoihin kohdistuvien petosten) estämisen, paljastamisen ja selvittämisen teknisten toteutusedellytysten kehittämiseen.

Suomen viranomaiset ovat ilmaisseet toivovansa OLAFin edelleen laativan tutkimuksia/analyysseja yhteisön vastaisiin petoksiin ja muihin ilmiöihin liittyen ja odottavat OLAFilta jatkossakin voimakasta tukea rikosten paljastamiseen tähtäävän toiminnan osalta sekä toisaalta jäsenmaissa suoritettavan tutkinnan tukemista erityisesti kansainvälisen yhteistyön alalla.

5.2. Päätelmät

- OLAF voi osallistua yhteiseen tutkintaryhmään aina, kun sellainen perustetaan kyseen ollessa petoksesta, lahjonnasta tai muusta EU:n taloudellisiin etuihin vaikuttavasta rikoksesta.
- Asiantuntijoille kerrottiin, että vuodesta 2004 valtiovarainministeriöön luotiin uusi toiminto/yksikkö (valtiovarain controller- eli valvonta- ja varainhoidon tarkastustoiminto) valvomaan valtionhallinnon tasolla EU:n varojen (myös EU-tukien) käyttöä ja raportoimaan Euroopan komissiolle. Toiminto jaetaan kahteen osaan: 1) EU:n rakennerahastojen tarkastus ja 2) EU:n varojen valvonta. Kuutena viime vuotena on havaittu kolme EU:n varojen väärinkäyttötapausta ja raportoitu niistä. Tässä yksikössä työskentelee 11 henkilöä, ja se on toiminnallisesti itsenäinen mutta kuuluu valtiovarainministeriöön, koska hallinnollinen työ tätä edellyttää.

6. SUOSITUKSET

6.1. Suosituksia Suomelle

Ottaen huomioon nykyisen oikeudellisen ja organisatorisen rakenteen sekä Suomen valtion- ja muun hallinnon erityispiirteet arviointiryhmä teki päätelmän, että yhteistyö eri toimijoiden kesken toimii ylipäänsä oikein hyvin. Kaikki tavatut toimijat vaikuttivat hyvin motivoituneilta ja omistautuneilta tehtäviinsä. Arviointiryhmä katsoi kuitenkin asianmukaiseksi tehdä joukon ehdotuksia Suomen viranomaisille.

Asiantuntijat tiivistävät ehdotuksensa seuraavien suositusten muotoon:

Suomen pitäisi

1. harkita, että oikeusviranomaiset pitäisivät tilastoja tuomioistuimen jäädyttämis- ja konfiskointipäätöksistä; (ks. 4.3)
2. harkita erillisten luetteloiden pitämistä Suomen antamista ulkomailla olevia varoja koskevista jäädyttämis- ja konfiskointipäätöksistä; (ks. 4.3)
3. jatkaa ponnistelujaan valmiuksien ja erityisasiantuntemuksen rakentamisessa tutkimusten tukemiseksi jäljittämällä rikoksen tuottama hyöty; (ks. 3.4.3)
4. jatkaa ponnistelujaan mekanismien ottamiseksi käyttöön oikeudenkäyntien keston lyhentämiseksi talousrikostapauksissa; (ks. 2.3.3)
5. kertoa tämän arviointikertomuksen seurannassa, miten ja miltä osin vuoden 2010 eduskunnan tarkastusvaliokunnan suosituksia on noudatettu; (ks. 2.3.3)
6. harkita suorien rajatylittävien yhteyksien edistämistä tutkintaviranomaisten kesken esitettäessä ja täytettäessä kansainvälisiä keskinäisen oikeusavun pyyntöjä
7. siitä huolimatta, että Suomi on pannut täytäntöön kaikki EU:n välineet vastavuoroisesta tunnustamisesta rikosasioissa, harkita niiden laajempaa käyttöä erityisesti jäädyttämisen ja menetetyksi tuomitsemisen alalla; (ks. 4.3)
8. harkita erityisiä koulutusohjelmia tutkijoille, oikeusviranomaisille ja tuomareille jäädyttämisen ja menetetyksi tuomitsemisen osalta sekä avusta, jota Europol ja Eurojust voisivat antaa rajatylittävissä tapauksissa. (ks. 2.3.2, 2.3.4)
9. pohtia etuja, joita talousrikostutkinta voisi saada pankkitilien keskitetyn rekisterin käyttöönotosta; (ks. 3.6.1)

10. ilmoittaa GENVALille (yleisten kysymysten, ml. arvioinnin työryhmä) sähköistä pääsyä pankkien tietokantoihin koskevan uuden järjestelmän toiminnasta yhtenä vaihtoehtona sille, miten päästä pankkitietoihin; (ks. 3.6.1)³⁰
11. järjestää varojen hoito siten, että varmistetaan vastuu takavarikoiduista varoista koko tutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana; (ks. 3.3.5, 3.6.2, 4.1.1.9)
12. harkita Europolissa saatavilla olevien tieto- ja analyysiresurssien käyttämistä KRP:n valitessa kohteita vakavien rikosten osalta; (ks. 2.3.1.1, 3.6.5.1) sekä voimakkaampaa sitoutumista, kun on kyse Suomen osallistumisesta talousrikollisuuteen liittyviin Europolin analyysitietokantoihin; harkita myös jäsenyyttä Europolin MTIC-petosanalyysitietokannassa (Missing Trader Intra-Community); (ks. 3.6.5.1) ja harkita – nykyisen Eurojustin osallisuuden ohella – Europolin kutsumista laajemmalti osallistumaan talousrikostapauksissa perustettuihin yhteisiin tutkintaryhmiin; (ks. 3.6.5.1)
13. ratifioida Euroopan neuvoston yleissopimus rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesusta, etsinnästä, takavarikoinnista ja menetetyksi tuomitsemisesta sekä terrorismin rahoituksesta (CETS 198); ks. (3.6.3)
14. edistää Eurojustin laajempaa osallistumista ja apua rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämässä ja uhrien vaateiden turvaamisessa rajatylittävissä tapauksissa; (ks. 3.6.5.2)
15. yhdentää EU:n politiikkaulottuvuus Suomen politiikanteon sykliin, koska OCTAn ja ROCTAn ensisijaisuudet pitäisi paremmin ottaa huomioon kansallisissa toimenpiteissä; (ks. 2.3.3)
16. edistää tiiviimpää yhteistyötä ympäristöviranomaisten ja lainvalvonnan välillä ympäristörikollisuuden talousnäkökohtiin puuttumiseksi.³¹
17. suorittaa tässä kertomuksessa annettujen suositusten seuranta kahdeksantoista kuukautta arvioinnin jälkeen ja raportoida edistymisestä yleisten asioiden, mukaan lukien arvioinnit, työryhmälle (GENVAL).

³⁰ Arviointiryhmälle on ilmoitettu, että suomalaisten kehittämästä järjestelmästä pankkitietoja koskevien sähköisten pyyntöjen ja vastausten esittämistä varten on tullut kansainvälinen ISO-standardi vuoden 2012 aikana.

³¹ Suomen viranomaiset ovat ilmoittaneet arviointivierailun jälkeen, että ajankohtaisemmassa asiaa koskevassa työskentelyssä on tarkoitus parantaa kaiken tasoista yhteistyötä ympäristöalan sääntelijöiden ja lainvalvontaviranomaisten keskuudessa.

6.2. Suosituksia Euroopan unionille, sen jäsenvaltioille, toimielimille ja virastoille

Euroopan unionin pitäisi

18. Euroopan unionia pyydetään tarkistamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevien, uhrin vaateet rikosoikeudenkäynnissä turvaamaan pyrkivien sääntöjen selventämiseksi; (ks. 2.2.6)

Jäsenvaltioiden pitäisi

19. tutkia Suomen mallia perustaa alueellisia yhteistyöverkostoja talousrikollisuutta ja tutkintaa varten esimerkkinä koordinoinnista rajallisten voimavarojen optimoimiseksi ja tulosten lisäämiseksi; (ks. 2.3.1)
20. tutkia Suomessa käytettyä mallia allekirjoittaa yhteisymmärryspöytäkirjoja tulliviranomaisten ja yksityissektorin välillä tietoihin pääsemiseksi talousrikostiedustelua ja -tutkintaa varten. (ks. 2.3.1.2)
21. tutkia Suomen kohteenvalintamenettelyä vakavien rikosten osalta mahdollisuutena ensisijaistaa tutkintaviranomaisten työtä; (ks. 2.3.1.1)
22. harkita Suomen mallia perustaa "Harmaan Talouden Selvitysyksikkö" tehokkaana välineenä mustan talouden ja talousrikollisuuden ehkäisemiseksi; (ks. 2.3.3, 3.4.6.3)
23. harkita tutkintasuunnitelman käyttöönottoa ja käyttöä talousrikostutkinnan suorittamisessa hyvänä käytäntönä; (ks. 2.3.1.1)
24. tutkia Suomen mallia talousrikoksen toimivaksi määritelmäksi välineenä kohdennetummalle toiminnalle; (ks. 2.2.1, 2.3.3)
25. ottaa Suomen myönteinen kokemus yhteisten tutkintaryhmien käytössä esimerkkinä ja kannusteena käyttää välinettä laajemmin kansainvälisessä yhteistyössä; (ks. 3.6.4).
26. pitäisi panna merkille poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyömekanismi parhaana käytäntönä, erityisesti sen rikostiedustelu- ja analyysitoiminnon osalta.

ANNEX A: PROGRAMME FOR THE ON-SITE VISIT

Monday, 2 May

Arrival of experts and observers

Tuesday, 3 May

Ministry of Interior, Police Board, Helsinki Police Department and National Bureau of Investigation

08.30 Transport from hotel to the Ministry of Interior

09:00 Coffee

09.15 Welcoming notes by Permanent Secretary of the Ministry of Interior Overview of the Ministry of Interior – structure, competences, tasks

09.45 Overview of the legal framework, criminal policy and government programs concerning financial crime

Introduction to the national system for the prevention of financial crime

10.45 Discussion

11.00 Overview of the Finnish Police and the Police Board – structure, competences, tasks

Databases and IT capacities of the police

12.00 Discussion

12.30 Lunch

13.15 Financial crime investigations and tracing proceeds of crime - District Police perspective – structure, competences, tasks

A practical case

Unit for Assistance of Economic Crime Prevention – structure, competences, tasks

15.00 Transport from Ministry of Interior to the National Bureau of Investigation

15.30 Financial Crime Investigations and tracing proceeds of crime - National Bureau of Investigation - structure, competences, tasks

FIU Finland / NBI – composition, tasks, national and international co-operation

Asset Recovery Office / NBI – composition, tasks, national and international co-operation

Overview of international co-operation in criminal matters, Europol National Unit and police representation in Eurojust / NBI

Applying EU Framework Decision concerning proceeds of crime / NBI

- 17.30 Discussion
18.00 Dinner at National Bureau of Investigation
19.30 Transport to hotel

Wednesday, 4 May

Ministry of Finance, Tax Administration, Customs Administration, Ministry of
Employment and Economy, Financial Supervisory Authority

- 08.30 Transport from hotel to the Ministry of Finance
09.00 Overview of the Ministry of Finance and authorities under the ministry - focus on
financial crime – structure, competences, tasks
09.30 Overview of the Tax Administration – structure, competences, tasks
Databases and IT capacities of the tax authorities
10.30 Overview of the Grey Economy Information Unit - Tax Administration – structure,
competences, tasks
11.00 Overview of the Customs Administration – structure, composition, tasks in criminal
proceedings on financial crime, national and international co-operation
Databases and IT capacities of the customs authorities
A practical case
12.30 Discussion
13.00 Lunch
14.00 Overview of the Ministry of Employment and Economy – structure, competences,
tasks
14.45 Overview of the Financial Supervisory Authority – structure, competences, tasks
15.30 Discussion
16.00 Transport to the hotel

Thursday, 5 May

Ministry of Justice, Helsinki District Court, Office of the Prosecutor General,
Enforcement Authority, Office of Bankruptcy Ombudsman

- 08.30 Transport from hotel to the Ministry of Justice
09.00 Overview of the Ministry of Justice
09.30 Overview of legal provisions – seizure and confiscation of assets. Overview of
international co-operation and transposition of European Union Framework
Decisions

- 11.30 Discussion
- 12.00 Lunch
- 13.00 Overview of the Prosecution Service – structure, competences, tasks
Databases and IT capacities of the prosecution authorities
- 14.00 Discussion
- 14.15 Transport to the Helsinki District Court
- 14.45 Overview of the court system
- Legal practice on confiscation pursuant to the European freezing order
- 15.30 Discussion
- 15.45 Overview of the National Administrative Office for Enforcement and the
Enforcement Authority – structure, competences, tasks
- 16.30 Overview of the Office of Bankruptcy Ombudsman – structure, competences, tasks
- 17.00 Transport to the hotel

Friday, 6 May

Ministry of Social Affairs and Health, Ministry of the Environment, Roundtable in
the Ministry of Interior

- 08.30 Transport from hotel to the Ministry of Interior
- 09.00 Overview of the Ministry of Social Affairs and Health – structure, competences,
tasks
- 09.45 Overview of the Ministry of the Environment – structure, competences, tasks
- 10.30 Discussion
- 11.00 Questions and additional information from all authorities

Departure of experts and observers according to flight schedule. Transport to the
airport.

ANNEX B: LIST OF PERSONS INTERVIEWED/MET

Ministry of Interior

Permanent Secretary of Ministry of the Interior Ms. Ritva Viljanen

Director of International and EU Affairs Mr. Erkki Hämäläinen

Superintendent Mr. Antti Simanainen

National Police Board

Deputy National Police Commissioner Mr. Robin Lardot

Chief Privacy Officer Mr. Jari Råman

Superintendent Mr. Matti Rinne

Superintendent Mr. Seppo Ruotsalainen

Unit for Assistance of Economic Crime Prevention

Senior Planning Officer Ms. Kirsi Jauhiainen

Helsinki Police Department, Economic Crime Investigation Unit

Head of Unit, Detective Superintendent Mr. Ilkka Koskimäki

Detective Chief Inspector Mr. Hannu Männikkö

National Bureau of Investigation

Deputy Head of Unit, Detective Superintendent Mr. Jaakko Christensen

Head of Unit, Detective Superintendent Mr. Pekka Vasara

Deputy Head of Unit, Detective Superintendent Ms. Laura Niemi

Detective Superintendent Mr. Jukka Korkiatupa

Detective Superintendent Mr. Kimmo Ulkuniemi

Detective Superintendent Mr. Janne Järvinen

Detective Chief Inspector Mr. Kaj Björkqvist

Detective Sergeant Mr. Pekka Asikainen

Ministry of Finance, Tax Department, Customs unit

Director of Customs Unit Mr. Ismo Mäenpää

Tax Administration

Inspector General Mr. Jarmo Mielonen, Tax Auditing Unit

Senior Advisor Mr. Petri Lehtonen, Tax Collection Unit

Senior Advisor Mr. Kalle Hirvonen, Tax Auditing Unit

Grey Economy Information Unit - Tax Administration

Director Mr. Janne Marttinen

Government Financial Controller's Function

Deputy Government Controller-General Mr. Esko Mustonen

Legal Adviser Mr. Pasi Ovaska

Customs Administration

Head of Investigation Mr. Petri Lounatmaa

Head of Unit, Senior Customs Officer Ms. Heidi Happonen

Head of Unit, Senior Customs Officer Mr. Teemu Koskela

Ministry of Employment and Economy

Administrator, Legal Affairs Ms. Päivi Kantanen

Financial Supervisory Authority

Legal Adviser Ms. Tuija Nevalainen

Market Supervisor Mr. Janne Häyrynen

Ministry of Justice

Director Mr. Matti Joutsen

Counsellor of Legislation Mr. Jaakko Rautio

Counsellor of Legislation Mr. Janne Kanerva

Counsellor of Legislation Ms. Katariina Jauhola

Office of the Prosecutor General

District Prosecutor Mr. Harri Tiesmaa

Helsinki District Court

Chief Judge Mr. Eero Takkunen

Head of Unit, Judge Ms. Eija Larinkoski

Head of Unit, Judge Ms. Jaana Niemisalo

Head of Unit, Judge Ms. Jaana Helander

Head of Unit, Judge Ms. Liisa Paul

Head of Administration Ms. Tarja Honkanen

Judge Trainee Mr. Kari Peltola

Judge Trainee Ms. Marina Törnkvist

Secretary Ms. Marja-Leena Tuormaa

National Administrative Office for Enforcement

Senior Administrative Bailiff Mr. Petteri Katajisto

Senior Administrative Bailiff Mr. Visa Kallio

Office of Bankruptcy Ombudsman

Senior Bankruptcy Lawyer Ms. Marina Vatanen

Senior Bankruptcy Lawyer Mr. Antti Kurikka

Ministry of Social Affairs and Health, Department for Occupational Safety and Health

Director-General Mr. Leo Suomaa

Senior Legal Adviser Mr. Tapani Aaltela

Ministry of the Environment

Legal Adviser Ms. Elise Sahivirta

ANNEX C: LIST OF ABBREVIATIONS/GLOSSARY OF TERMS

ACRONYM ABBREVIATION TERM	ACRONYM IN THE ORIGINAL LANGUAGE	ENGLISH TRANSLATION/EXPLANATION
ARK	-/-	Vehicle Register
ARO	-/-	Asset Recovery Office
AWF COPY	-/-	Europol Analysis Work File - Intellectual Property Rights
AWF MTIC	-/-	Europol Analysis Work File - Missing Trader intra Community Fraud
AWF SMOKE	-/-	Europol Analysis Work File - Illicit Tobacco Trade
AWF SUSTRANS	-/-	Europol Analysis Work File - Suspicious Financial Transactions
CARIN	-/-	Camden Assets Recovery Inter-Agency Network
CEN	-/-	Customs Enforcement Network for the World Customs Organisation
CEPOL	Collège européen de police	European Police College
CPC	-/-	Criminal Procedure Code
ECHR	-/-	European Court of Human Rights
EIS	-/-	Europol Information System
ELTO	-/-	Electronic collection of evidence
ETL	-/-	Criminal Investigation Act
EU	-/-	European Union
FATF	-/-	Financial Action Task Force
FIU	-/-	Financial Intelligence Unit
FIVA	-/-	Financial Supervisory Authority
JIT	-/-	Joint Investigation Teams

RESTREINT UE/EU RESTRICTED

ACRONYM ABBREVIATION TERM	ACRONYM IN THE ORIGINAL LANGUAGE	ENGLISH TRANSLATION/EXPLANATION
MDG	-/-	Multidisciplinary Group on Organised Crime
MLA	-/-	Mutual Legal Assistance
MoU	-/-	Memorandum of Understanding
NBI	-/-	National Bureau of Investigation
NPB	-/-	National Police Board
OCTA	-/-	Organised Crime Threat Assessment
OLAF	Office européen de lutte anti-fraude	European Anti-Fraud Office
PC	-/-	Penal Code
PCB	-/-	Police, Customs, Border Guard Co-operation
ROCTA	-/-	Russian Organised Crime Threat Assessment
SAR	-/-	Suspicious Activity Report
SIENA	-/-	Europol Secure Information Exchange Network Application
STR	-/-	Suspicious Transaction Report
VRK	-/-	Population Register
YTJ	-/-	Business Information System